

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Μορφές αυτοοργάνωσης και
αυτοδιαχείρισης:
Η περίπτωση των Ζαπατίστας στο Μεξικό**

ΒΛΑΣΙΑΔΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ - 2001209
ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2008

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονείται στα πλαίσια που απαιτεί το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας, μετά το πέρας των μαθημάτων που ορίζονται για την ολοκλήρωση του κύκλου σπουδών, με σκοπό την κατάθεση του πτυχίου. Στοχεύει στην διερεύνηση και ανάδειξη των συστημάτων αυτοοργάνωσης και αυτοδιαχείρισης, μέσα από μια μελέτη κινήματων, μορφών κοινοτικής οργάνωσης και εναλλακτικών μορφών αντίστασης ενάντια στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, όπως έχει διαμορφωθεί.

Κύριος στόχος της εργασίας είναι να παρουσιάσει το κίνημα των Ζαπατίστας, να αναδείξει τον τρόπο οργάνωσης τους, όσον αφορά, κυρίως τους Αυτόνομους Εξεγερμένους Δήμους και συμπερασματικά να προτείνει τρόπους και μεθόδους εφαρμογής των ιδεών τους, στο σημερινό δυτικό κόσμο, όσο αυτό είναι εφικτό. Επίσης άλλος ένας στόχος είναι, να προβληματίσει τον αναγνώστη, με στόχο την δραστηριοποίηση του όσον αφορά, τον τόπο στον οποίο ζει και ενεργεί, είτε αυτός λέγεται χωριό, κοινότητα, δήμος, πόλη, η χώρα.

Η μεθοδολογία της παρούσας πτυχιακής βασίζεται κυρίως στην θεωρητική μελέτη του θέματος και η έρευνα προκύπτει μέσω διαδικτυακών τόπων και δευτερογενών πηγών. Η πτυχιακή χωρίζεται σε 3 Κεφάλαια. Στο Κεφάλαιο I γίνεται ιστορική αναδρομή σε γεγονότα που διαμόρφωσαν το σύγχρονο παγκόσμιο σκηνικό, αναφορά στο πώς και για ποιους λόγους δημιουργήθηκαν τα ρεύματα κατά της παγκοσμιοποίησης και τα κοινωνικά φόρουμ. Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση των εννοιών της αυτοοργάνωσης, της αυτοδιαχείρισης και αναφορά στις αρχές των ελευθεριακών ιδεολογιών και των αυτονομιστικών κινήματων. Στο Κεφάλαιο II έχουμε τη μελέτη των Ζαπατίστας. Όπου αρχικά, γίνεται αναφορά στις πολιτικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στο Μεξικό από την Ισπανική αποικιοκρατία μέχρι και σήμερα. Στη συνέχεια, δίνονται τα χαρακτηριστικά της Τσιάπας και γίνεται γνωριμία με το κίνημα των Ζαπατίστας. Εξετάζεται η οργάνωση των εξεγερμένων κοινοτήτων και γίνεται ανάλυση σε διάφορους τομείς δραστηριότητας αυτών. Τέλος, παρουσιάζονται οι σχέσεις του κινήματος με την διεθνή κοινότητα και οι μέθοδοι προβολής του, μέσω του διαδικτύου. Στο Κεφάλαιο III δίνονται τα τελικά συμπεράσματα όσον αφορά την ποιότητα του κινήματος των Ζαπατίστας και των επιτευγμάτων τους. Συμπερασματικά, γίνονται κάποιες προτάσεις, που αφορούν το δυτικό κόσμο με βάση την αυτοοργάνωση και την αυτοδιαχείριση που το ίδιο το κίνημα έθεσε ως προτεραιότητα.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Αφιερώνω αυτήν την εργασία, σε όσους πιστεύουν πως δεν είναι ουτοπία, η αλλαγή, αλλά στηρίζουν κυρίως την ατομική προσπάθεια και την έλλειψη εγωκεντρισμού...

Στο θείο μου, Ιωάννη Βλασιάδη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω, τον επιβλέποντα καθηγητή Κο Αλεξόπουλο Ανδρέα για την ουσιαστική συνεργασία που είχαμε, για τις εύστοχες παρατηρήσεις του και τον προσωπικό χρόνο που αφιέρωσε.

*Τέλος, θα ήθελα να πω, πώς η σύνταξη αυτής της πτυχιακής είναι η απόδειξη, μιας σχεδόν τετράχρονης πορείας στο ΤΕΙ Καλαμάτας, που χωρίς την υποστήριξη των δικών μου ανθρώπων δεν θα ήταν εφικτή.
Ευχαριστώ τους γονείς μου για αυτό.*

Περιεχόμενα

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ.....	2
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	6
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	6
1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	7
1.2. ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΑΝ ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΚΗΝΙΚΟ, ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	13
1.3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ «ΡΕΥΜΑΤΩΝ» ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	18
1.5. ΡGA-ΔΙΚΤΥΟ.....	27
1.6. ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ.....	30
1.6.1 ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΣΜΟΣ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	31
1.6.2. ΑΡΧΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΩΝ ΙΣΘΟΛΟΓΙΩΝ – ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ.....	41
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ.....	41
2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	42
2.2. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΟ ΜΕΞΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗ ΝΑΦΤΑ.....	43
2.3. Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΕΝΟΣ ΞΕΧΑΣΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.....	54
2.4. ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ.....	61
2.5. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΕΓΕΡΜΕΝΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ.....	64
2.5.1. ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ.....	64
2.5.2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ.....	68
2.5.3. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.....	74
2.5.4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΝΔΥΝΑΜΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΕΞΕΓΕΡΜΕΝΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	75
2.5.5. ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ.....	77
2.5.6. Ο ΕΖΛΝ, ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ.....	83
2.6. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ.....	86
2.6.1. ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	86
2.6.2. ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΣΕΙΣ.....	87
2.6.3. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ.....	88
2.6.4. ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ.....	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	97
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	112
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	117

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονείται στα πλαίσια που απαιτεί το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας, μετά το πέρας των μαθημάτων που ορίζονται για την ολοκλήρωση του κύκλου σπουδών, με σκοπό την κατάθεση του πτυχίου. Στοχεύει στην διερεύνηση και ανάδειξη των συστημάτων αυτοοργάνωσης και αυτοδιαχείρισης, μέσα από μια μελέτη κινήματων, μορφών κοινοτικής οργάνωσης και εναλλακτικών μορφών αντίστασης ενάντια στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, όπως έχει διαμορφωθεί.

Κύριος στόχος της εργασίας είναι να παρουσιάσει το κίνημα των Ζαπατίστας, να αναδείξει τον τρόπο οργάνωσης τους, όσον αφορά, κυρίως τους Αυτόνομους Εξεγερμένους Δήμους και συμπερασματικά να προτείνει τρόπους και μεθόδους εφαρμογής των ιδεών τους, στο σημερινό δυτικό κόσμο, όσο αυτό είναι εφικτό. Επίσης άλλος ένας στόχος είναι, να προβληματίσει τον αναγνώστη, με στόχο την δραστηριοποίηση του όσον αφορά, τον τόπο στον οποίο ζει και ενεργεί, είτε αυτός λέγεται χωριό, κοινότητα, δήμος, πόλη, η χώρα.

Η μεθοδολογία της παρούσας πτυχιακής βασίζεται κυρίως στην θεωρητική μελέτη του θέματος και η έρευνα προκύπτει μέσω διαδικτυακών τόπων και δευτερογενών πηγών. Η πτυχιακή χωρίζεται σε 3 Κεφάλαια. Στο Κεφάλαιο I γίνεται ιστορική αναδρομή σε γεγονότα που διαμόρφωσαν το σύγχρονο παγκόσμιο σκηνικό, αναφορά στο πώς και για ποιους λόγους δημιουργήθηκαν τα ρεύματα κατά της παγκοσμιοποίησης και τα κοινωνικά φόρουμ. Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση των εννοιών της αυτοοργάνωσης, της αυτοδιαχείρισης και αναφορά στις αρχές των ελευθεριακών ιδεολογιών και των αυτονομιστικών κινήματων. Στο Κεφάλαιο II έχουμε τη μελέτη των Ζαπατίστας. Όπου αρχικά, γίνεται αναφορά στις πολιτικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στο Μεξικό από την Ισπανική αποικιοκρατία μέχρι και σήμερα. Στη συνέχεια, δίνονται τα χαρακτηριστικά της Τσιάπας και γίνεται γνωριμία με το κίνημα των Ζαπατίστας. Εξετάζεται η οργάνωση των εξεγερμένων κοινοτήτων και γίνεται ανάλυση σε διάφορους τομείς δραστηριότητας αυτών. Τέλος, παρουσιάζονται οι σχέσεις του κινήματος με την διεθνή κοινότητα και οι μέθοδοι προβολής του, μέσω του διαδικτύου. Στο Κεφάλαιο III δίνονται τα τελικά συμπεράσματα όσον αφορά την ποιότητα του κινήματος των Ζαπατίστας και των επιτευγμάτων τους. Συμπερασματικά, γίνονται κάποιες προτάσεις, που αφορούν το δυτικό κόσμο με βάση την αυτοοργάνωση και την αυτοδιαχείριση που το ίδιο το κίνημα έθεσε ως προτεραιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Θεωρητικό Πλαίσιο

1.1. Ιστορική Αναδρομή

Είναι γνώστη η έμφυτη τάση και η ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνικοποίηση, η οποία τον ωθεί μόνιμα να αλληλεπιδράσει με τα υπόλοιπα ανθρώπινα όντα που τυγχάνει να έρχεται σε επαφή. Η αλληλεπίδραση αυτή οδηγεί στην ανάγκη για την μεθοδική οργάνωση των ανθρώπων σε σύνολα και σε ομάδες συνόλων. Η οποιαδήποτε ομάδα συνόλων είναι μια μικρή ή μεγάλη κοινωνία. Οι πρωτόγονες και αρχαϊκές κοινωνίες, οι πόλεις-κράτη, τα φεουδαρχικά κράτη, οι σύγχρονες δημοκρατίες είναι κάποιες από τις κύριες μορφές οργάνωσης κοινωνιών που συναντάμε στην διάρκεια του ιστορικού γίνεσθαι¹.

Σχηματικά² μπορούμε να κάνουμε μια γενικότερη ταξινόμηση για τους τύπους των κοινωνιών από καταβολής κόσμου μέχρι και σήμερα³.

- Πρωτόγονες κοινωνίες
 - Χωρίς διακεκριμένη και μόνιμη πολιτική δομή
 - Με διακεκριμένη και μόνιμη πολιτική δομή, επηρεαζόμενες από τις διαπροσωπικές σχέσεις και την οικογένεια

- Πόλεις – Κράτη
- Αυτοκρατορίες που βασίζονται σε πόλεις – κράτη
- Φεουδαρχικά κράτη
- Ασιατικά κράτη με συγκεντρωτική γραφειοκρατία
- Εθνικά κράτη
 - Σύγχρονα δημοκρατικά κράτη
 - Σύγχρονα απολυταρχικά κράτη

- Αυτοκρατορίες που βασίζονται σε εθνικά κράτη

¹ <http://www.kapth.com/articles>

² Δ.Γ. Τσαούσης, 2000

³ T.B. Bottomore, 1983

Πιο αναλυτικά⁴ υπάρχουν οι:

- I. Προβιομηχανικές κοινωνίες
- II. Βιομηχανικές κοινωνίες
- III. Μεταβιομηχανικές και μεταμοντέρνες κοινωνίες

I. Προβιομηχανικές Κοινωνίες

Οι προβιομηχανικές κοινωνίες μπορούν να διαχωριστούν περαιτέρω ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίον έχει οργανωθεί ο κοινωνικός θεσμός της οικονομίας, σε νομαδικές κοινωνίες, κηπευτικές κοινωνίες και αγροτικές κοινωνίες.

i. Η νομαδική (ή πρωτόγονη) κοινωνία (*huntingand-gathering society*) συνιστά την πρώτη μορφή κοινωνίας που εμφανίστηκε στην ιστορία του ανθρώπου και την παλαιότερη μορφή οργανωμένης κοινωνικής ζωής. (Πριμιτιβισμός, αναφέρεται και ως Πρωτογονισμός). Τα 50 περίπου μέλη που συναποτελούσαν την κάθε νομαδική κοινωνία μετακινούνταν συνεχώς από τόπο σε τόπο. Τα τεχνολογικά μέσα είναι ελάχιστα και πρωτόγονα. Η βάση για τις περισσότερες δια-προσωπικές σχέσεις είναι η συγγένεια – για το λόγω αυτό ο πιο σημαντικός κοινωνικός θεσμός είναι η οικογένεια. Οι τελευταίες νομαδικές κοινωνίες είχαν ήδη εξαφανιστεί κατά τα τέλη του 20ου αιώνα.

ii. Η κηπευτική κοινωνία (*horticultural society*) εμφανίστηκε πριν από 10.000 χρόνια. Η βασική παραγωγική δραστηριότητα εδώ ήταν η φυτοκομία, δηλ. η καλλιέργεια του εδάφους με εργαλεία που χειρίζονταν οι άνθρωποι με τα χέρια τους. Τα μέλη των κοινωνιών αυτών φυτεύουν καρπούς, ρίζες και δημητριακά [βρισκόμαστε ακόμη στο πρώτο στάδιο εξέλιξης των κοινωνιών, που προηγήθηκε της γεωργίας]. Οι κηπευτικές κοινωνίες είναι σημαντικά μεγαλύτερες από τις πρωτόγονες κοινωνίες, έχοντας μέχρι και 3.000 μέλη η καθεμία. Χαρακτηρίζονται από κάποια τεχνολογική εξέλιξη (ιδίως σε ότι αφορά την κατασκευή μεταλλικών και χάλκινων εργαλείων και αντικειμένων οικιακής χρήσης) και από την εξειδίκευση κάποιων δραστηριοτήτων. Εδώ έκαναν την εμφάνισή τους και άλλοι κοινωνικοί θεσμοί (πλην της οικογένειας), καθώς η οικονομία, η πολιτική δραστηριότητα και η θρησκεία άρχισαν να διαδραματίζουν μεγαλύτερο ρόλο στην κοινωνική ζωή. Επίσης, άρχισαν να σημειώνονται περισσότεροι πόλεμοι και να εμφανίζονται πιο σύνθετες μορφές πολιτισμού.

⁴: <http://www.phs.uoa.gr>

iii. Ο τελευταίος και πιο πολυσύνθετος τύπος προβιομηχανικής κοινωνίας είναι η αγροτική κοινωνία (*agrarian society*). Στις αγροτικές κοινωνίες, η καλλιέργεια του εδάφους γίνεται σε εκτεταμένες περιοχές, συνήθως με τη χρήση του αρότρου. Η άρση (το όργωμα) της γης προϋπέθετε την περιποίηση και την εκτροφή ζώων (κυρίως βοοειδών). Οι κοινωνίες αυτές εμφανίστηκαν στην πιο ολοκληρωμένη τους μορφή πριν από 5.000 χρόνια. Η ανάπτυξή τους καθορίστηκε από μια σειρά τεχνολογικών ανακαλύψεων, όπως το αλέτρι, που επέτρεψε στους αγρότες να αποκτήσουν μεγαλύτερες σοδειές (απαρχή της αγροτικής επανάστασης) ή τη βελτίωση στις τεχνικές της μεταλλουργίας, που επέφερε σημαντικές αλλαγές στον καθημερινό τρόπο ζωής. Η μεγάλη οικονομική πρόοδος ευνοεί αλλά και επιτάσσει την ανάπτυξη πιο πολυσύνθετων κοινωνικών θεσμών. Έτσι, η πολιτική ισχύς συγκεντρώνεται στα χέρια μοναρχών.

Παράλληλα, και καθώς η στρατιωτική τεχνολογία έχει σημειώσει σημαντικές προόδους, αυξάνεται σημαντικά η ισχύς του κράτους και το μέγεθος της επικράτειας που έχει το κράτος υπό τον έλεγχό του. Ιδρύονται και αναπτύσσονται μεγάλες πόλεις και γίνονται πρωτεύουσες μεγάλων πολιτισμών. Τα πολιτισμικά επιτεύγματα αυτών των κοινωνιών περιλαμβάνουν τις πυραμίδες της Αιγύπτου, τους ναούς και τα θέατρα της αρχαίας Ελλάδας, τους δρόμους και τα υδραγωγεία της Ρώμης, τους μεγάλους καθεδρικούς ναούς της μεσαιωνικής Ευρώπης και τα εξελιγμένα αρδευτικά συστήματα της Μέσης Ανατολής και της Κίνας.

II. Βιομηχανικές κοινωνίες

Φθάνοντας στο τέλος του 18^ο αιώνα και στα μέσα του 19^ο με την βοήθεια της βιομηχανικής επανάστασης όπου εκδηλώθηκε στην Αγγλία από το 1760-1830 έχουμε:

- i. Εισαγωγή και εφαρμογή της μηχανικής ισχύος σε παραγωγικές διαδικασίες
- ii. Εφευρέθηκαν νέες πηγές ενέργειας, ατμός, πετρέλαιο, φυσικό αέριο
- iii. Τα προϊόντα δεν κατασκευάζονται πλέον μέσα στο σπίτι, αλλά σε εργοστάσια
- iv. Το σύμβολο αυτής της φάσης της εκβιομηχάνισης είναι η αλυσίδα παραγωγής του εργοστασίου

Μια βιομηχανική κοινωνία βασίζεται στη μηχανοποίηση για να παράγει τα αγαθά και τις υπηρεσίες της. Τα μέλη της αγοράς εργασίας εργάζονται είτε στον πρωτογενή τομέα της βιομηχανίας (συλλογή ή εξόρυξη των πρώτων υλών, με βιομηχανίες όπως η αγροτοκαλλιέργεια, η δασοκαλλιέργεια, κ.ο.κ.) ή στον δευτερογενή τομέα (βιομηχανική

παραγωγή, π.χ. κατασκευή επίπλων, αυτοκινήτων, κονσερβοποιημένων τροφίμων, ηλεκτρικών συσκευών, κ.ο.κ.).

III. Μεταβιομηχανικές και Μεταμοντέρνες Κοινωνίες

Ήδη από τη δεκαετία του 1960, οι βαριά βιομηχανοποιημένες κοινωνίες άρχισαν να αλλάζουν σημαντικά, με την εμφάνιση ακόμη πιο προηγμένων μορφών τεχνολογίας. Οι κοινωνιολόγοι αποκαλούν αυτά τα τεχνολογικά ανεπτυγμένα κράτη μεταβιομηχανικές κοινωνίες (*postindustrial societies*).

Το κύριο χαρακτηριστικό των μεταβιομηχανικών κοινωνιών είναι η μετάβαση της οικονομίας τους από τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα της παραγωγής στον τριτογενή τομέα. (παροχή υπηρεσιών: π.χ. ιατρικών, νομικών, τραπεζιτικών, διδακτικών, τεχνικών υπηρεσιών).

Η μεταμοντέρνα κοινωνία είναι μια τεχνολογικά προηγμένη κοινωνία που δίνει έμφαση στα καταναλωτικά αγαθά και στην πληροφόρηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σ' αυτές τις κοινωνίες, τα αγαθά και οι πληροφορίες καταναλώνονται σε μαζική κλίμακα, διότι, μεταξύ άλλων, οι αγορές έχουν παγκοσμιοποιηθεί. Η κατανάλωση αγαθών σαν μέσο επίδειξης της κοινωνικής θέσης, σαν στάση, νοοτροπία και τρόπος ζωής (*lifestyle*) παίζουν έναν ολοένα πιο σημαντικό ρόλο. Οι μεταμοντέρνοι στοχαστές υποστηρίζουν επίσης ότι διερχόμαστε από μια φάση όπου οι κοινωνικές τάξεις "διαλύονται" και όπου οι χώρες με τη μεγαλύτερη οικονομικό-τεχνολογική ανάπτυξη δεν είναι πλέον ταξικές κοινωνίες.

Το κραταιό σύστημα σε αυτού του τύπου την κοινωνική οργάνωση είναι αυτό του καπιταλισμού, του οικονομικού συστήματος στο οποίο τα μέσα παραγωγής κατέχονται κυρίως από ιδιώτες, και το κεφάλαιο επενδύεται στην παραγωγή, στην κατανομή, στο εμπόριο και σε υπηρεσίες, για κέρδος σε ανταγωνιστική ελεύθερη αγορά. Η κεφαλαιοκρατία (καπιταλισμός) είναι ένα οικονομικό σύστημα, παρά μια φιλοσοφία ή μια ιδεολογία. Η κεφαλαιοκρατική οικονομία είναι μια οικονομία στην οποία τα δικαιώματα ιδιωτικών ιδιοκτησιών κάποιου είδους υπάρχουν, και ιδιότητα αγαθά μπορούν να κυκλοφορήσουν στο εμπόριο σε μια αγορά. Στην πράξη, η κεφαλαιοκρατία δεν είναι ποτέ η μόνη βάση της οικονομίας ενός έθνους.

Όλες οι κεφαλαιοκρατικές χώρες έχουν τις οικονομίες που αποτελούνται εν μέρει από μια αγορά που ρυθμίζεται ως ένα μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση, και εν μέρει ενός κυβερνητικού τομέα που χρηματοδοτείται από τα μέτρα όπως η φορολογία. Ο μη εμπορεύσιμος τομέας στα σύγχρονα κεφαλαιοκρατικά έθνη αποτελεί χαρακτηριστικά το ένα τρίτο έως το ένα δεύτερο της συνολικής οικονομίας. Η

κεφαλαιοκρατία λειτουργεί αρκετά καλά στην πράξη για την παραγωγή του πλούτου, αλλά δεν εξασφαλίζει έμφυτα μια δίκαιη διανομή του πλούτου.

Διάφορες σημαντικές ιδεολογίες όπως ο μαρξισμός⁵, ο κομμουνισμός⁶, και ο σοσιαλισμός⁷ απορρίπτουν πλήρως την έννοια μιας κεφαλαιοκρατικής οικονομίας ως ασυμβίβαστες με το σύνολο αρχών της κοινωνικής ευημερίας τους. Η ανικανότητα ενός κοινωνικού συστήματος να αναπτύξει τις παραγωγικές δυνάμεις τού θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην εμφάνιση κρίσης. Έτσι και ο καπιταλισμός βρισκόταν και βρίσκεται σε κρίση.

Τα αδιέξοδα του καπιταλισμού φανερώνονται με τον πιο κραυγαλέο τρόπο στην καλπάζουσα οικονομική κρίση που μετά την χρηματοπιστωτική κατάρρευση, χτύπησε τα ακίνητα, το πετρέλαιο, τα εμπορεύματα, τα τρόφιμα. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι γίνονται ακόμα πιο φτωχοί. Πυροδοτεί αλληπάλληλα κερδοσκοπικά κύματα ακρίβειας, υπερχρέωσης και υπερδανεισμού. Οι μέχρι σήμερα χρηματιστηριακές ζημιές υπολογίζονται σε ένα τρισεκατομμύριο δολάρια. Ακόμη περισσότερες ζημιές προκαλεί η προκλητική τιμή του πετρελαίου και το σκάσιμο της φούσκας των ακινήτων. Ασύλληπτα ποσά που θα μπορούσαν να ανακουφίσουν εκατομμύρια και εκατομμύρια ανθρώπους εξανεμίστηκαν και τα βάρη θα πέσουν ακόμη μια φορά στους λαούς και τους εργαζόμενους όλου του κόσμου. Είναι πια δεδομένο ότι η κρίση θα συνεχιστεί και μετά το 2009, ενώ όλο και περισσότεροι αναγνωρίζουν πως αυτή η κρίση είναι η σοβαρότερη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η παγκόσμια οικονομία έχει βουλιάξει οριστικά στην ύφεση, ενώ σε αντίθεση με κρισιανά φαινόμενα του παρελθόντος σήμερα δεν καταρρέει μια περιφερειακή δύναμη ή ένα νόμισμα ή ένας τομέας της οικονομίας, αλλά απλώνεται από την χρηματιστηριακή κατάρρευση, στην καταγραφή αστρονομικών ζημιών, σε πολυεθνικά μονοπώλια και επεκτείνεται στην πραγματική οικονομία βυθίζοντας τους ρυθμούς

⁵ Μαρξισμός ονομάζεται το ενιαίο σύστημα των φιλοσοφικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών ιδεών που θεμελιώνεται στα έργα του Μαρξ και του Φρίντριχ Ένγκελς. Το βασικό αντικείμενο του έργου του Μαρξ είναι να εντοπίσει την σημαντική και πολλαπλή επιρροή των οικονομικών γεγονότων πάνω στην νομική και πολιτική τάξη, πάνω στις κυρίαρχες έννοιες του δικαίου και της κοινωνικής ηθικής. Τα οικονομικά γεγονότα αποτελούν την πραγματική μηχανή της ιστορικής διαδικασίας. <http://el.wikipedia.org>

⁶ Ο κομμουνισμός ως έννοια σχετίζεται με μια μορφή κοινωνίας χτισμένη γύρω από ένα ανταλλακτικό οικονομικό σύστημα. Ως ιδεολογία εκφράζει αυτήν την ιδιαίτερη κοινωνία αλλά αποτελεί συνάμα και λαϊκό κίνημα. Ως επίσημο λαϊκό κίνημα εκφράζεται μέσω των κομμουνιστικών κομμάτων ανά τον κόσμο και ότι σχετίζεται μαζί τους. Στην Ελλάδα κυρίαρχος εκφραστής της κομμουνιστικής ιδεολογίας θεωρείται το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος και άλλες μικρότερες μαρξιστικές-λενινιστικές ομάδες με μικρότερη επιρροή στο πολιτικό γίγνεσθαι.

Η λέξη κομμουνισμός είναι όρος που μπορεί να αναφέρεται στο κοινωνικό και οικονομικό σύστημα, σε μια ιδεολογία που στηρίζει αυτό το σύστημα, ή σε μία πολιτική κίνηση που το περιλαμβάνει ως κεντρική ιδεολογία του. Ως κομμουνιστές ορίζονται οι ιδεολογικοί οπαδοί της κομμουνιστικής θεωρίας. Αποτελούν μία ευρεία ιδεολογική ομάδα που ταυτίζεται με τις αρχές που προεβεί ο Κομμουνισμός ως όραμα, θεωρία και πραγματικότητα (πολιτικό κόμμα). <http://el.wikipedia.org>

⁷ Η θεωρία και το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης στο οποίο τα μέσα παραγωγής και κατανομής των αγαθών κατέχονται και ελέγχονται από κοινωνικές ομάδες ή το κράτος και όχι από ιδιώτες, οπότε η ατομική ιδιοκτησία και η κατανομή του εισοδήματος υπόκειται στον κοινωνικό έλεγχο κατ' αντιδιαστολή προς τον καπιταλισμό και το φέλευθερισμό. (Λεξικό Μπαμπανιώτη) <http://el.wikipedia.org/wiki/>

ανάπτυξης. Η εκτίναξη στις τιμές βασικών ειδών διατροφής (καλαμπόκι, ρύζι, σιτάρι) οφείλεται πρώτα και κύρια στο χρηματιστηριακό «τζογάρισμα» των κερδοσκοπικών κεφαλαίων. Βρίσκοντας επικίνδυνες και αβέβαιες τις χρηματαγορές και το τζογάρισμα χαρτιών και τίτλων, τζογάρουν στα υλικά εμπορεύματα. Τα τελευταία δύο χρόνια οι τιμές των τροφίμων αυξήθηκαν κατά 50%.

Όταν στον τρίτο κόσμο το 50% του εισοδήματος δίνεται για τροφή, η εκτίναξη των τιμών των τροφίμων οδηγεί στην εξέγερση. Αυτή η εξέγερση των πεινασμένων, δείχνει το μέλλον. Διαψεύδει ακόμη μια φορά, τις χίμαιρες που συνόδευσαν την ανατολή της «Νέας Τάξης Πραγμάτων» για παγκόσμια ειρήνη και ευημερία. Αποδεικνύει ακόμη μια φορά ότι ένα σύστημα, που για να υπάρξει, καταδικάζει στην πείνα τον μισό ανθρώπινο πληθυσμό, είναι παράλογο και γενοκτονικό. Δείχνει ότι ο 21ος αιώνας αντιμετωπίζει τα ίδια προβλήματα φτώχειας, πείνας, εξαθλίωσης, που αντιμετώπιζε ο μεσαίωνας.

Τα αδιέξοδα αυτά, δημιούργησαν αμφισβήτηση και αντιδράσεις για την δράση του συστήματος, σε περισσότερο ανθρωπιστική βάση. Οι αντιδράσεις αυτές, μετενσαρκώθηκαν σε κοινωνικά – μαζικά κινήματα αμφισβήτησης, μέσα από τα οποία γεννήθηκε η πρωτοπόρα και σύγχρονη πολιτική της αυτοοργάνωσης των κοινωνιών.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί πώς στην Ευρώπη κατά το τέλος του 18ου ως τα μέσα του 19ου αιώνα συντελείται μια διπλή επανάσταση. Αρχικά αυτή που ονομάζεται «βιομηχανική επανάσταση», η οποία αλλάζει θεαματικά το δυναμικό της παραγωγικής ικανότητας σε πολλά πεδία και τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητάς, τινάζοντας στον αέρα τις παραδοσιακές κοινωνίες και οικονομίες του ευρωπαϊκού κόσμου. Κατόπιν έρχεται η Γαλλική Επανάσταση του 1789 που ήταν, η κοινωνική επανάσταση που κατήργησε την απόλυτη μοναρχία στην Γαλλία γκρεμίζοντας το φεουδαρχικό σύστημα και αντικαθιστώντας το με το δημοκρατικό, και ώθησε σε αναδιοργάνωση την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Η Γαλλική Επανάσταση ενέπνευσε τους λαούς όλης της Ευρώπης στο να παλέψουν ενάντια στην εκμετάλλευση και την απολυταρχική μοναρχία, αποτελώντας το έναυσμα για τον ξεσηκωμό στην Ισπανία, την Ιταλία και την Ελλάδα.

Η επανάσταση οργανώθηκε από την ανερχόμενη αστική τάξη, η οποία εμπνευσμένη από τα κηρύγματα των Διαφωτιστών και με κεντρικό σύνθημα το τρίπτυχο «*Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφοσύνη*», θέλησε να βελτιώσει την υπάρχουσα μοναρχία μετατρέποντάς την σε συνταγματική και όχι να την καταργήσει. Στην πορεία όμως, η μοναρχία

καταργήθηκε και μετά από περιόδους τρομοκρατίας αλλά και οργάνωσης δίκαιου κράτους, η νεοσύστατη Δημοκρατία καταλύθηκε από την δικτατορία του Ναπολέοντα Βοναπάρτη.

Η Γαλλική επανάσταση είναι αυτή που προσφέρει το ιδεολογικό υπόβαθρο μιας διαφορετικής πολιτικής και κοινωνικής άποψης, και γίνεται η έμπνευση για έναν οικουμενικό, σχεδόν, ξεσηκωμό, με στόχο τον εθνικό αυτοπροσδιορισμό.

Φθάνοντας λοιπόν στον 20^ο αιώνα και με την βοήθεια της σημαντικής, βιομηχανικής και Γαλλικής επανάστασης καταλήξαμε στην κυριαρχία των 3 βασικών κοινωνικών – οικονομικών συστημάτων, που δεν είναι άλλα παρά του καπιταλισμού, του φασισμού και όπως συνηθίζεται να λέγεται του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

1.2. Γεγονότα που διαμορφώσαν το σύγχρονο παγκόσμιο σκηνικό, σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο

Μέσα στα πλαίσια αυτής της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου (20^ο αιώνας), υπήρξαν γεγονότα που διαμόρφωσαν το σύγχρονο παγκόσμιο σκηνικό σε πολιτικό - οικονομικό – κοινωνικό επίπεδο.

Α' Παγκόσμιος πόλεμος

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, ήταν μια σύγκρουση που διήρκεσε από τον Αύγουστο του 1914 ως την 11η Νοεμβρίου 1918. Οι Ενωμένες Δυνάμεις (κυρίως οι Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, ως τις αρχές του 1918 η Ρωσία και, από το 1917, οι Η.Π.Α.) νίκησαν τις Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία) και οδήγησαν στην κατάρρευση τεσσάρων αυτοκρατοριών και σε ριζικές αλλαγές στον χάρτη της Ευρώπης.

Τα αίτια πρέπει να αναζητηθούν στις οικονομικές συνθήκες της εποχής και στις επεκτατικές βλέψεις των διαφόρων κρατών, που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανταγωνισμού μεταξύ τους. Η Ευρωπαϊκή κοινωνία κλονίστηκε από τον πόλεμο, που χαρακτηρίστηκε ως πόλεμος φθοράς, και σηματοδεύτηκε από τα εκατομμύρια των νεκρών, πολλοί από τους οποίους δε σκοτώθηκαν στα πεδία της μάχης, αλλά στα χαρακώματα γνωρίζοντας έναν αργό και απεχθή θάνατο οφειλόμενο σε στερήσεις και αρρώστιες, σε βομβαρδισμούς και χημικά αέρια.

Σε οικονομικό επίπεδο, υπήρξε μεγάλη κινητοποίηση προκειμένου να εξασφαλισθούν πόροι για τη διεξαγωγή του πολέμου. Μετά το πέρας του, τα οικονομικά προβλήματα

από τις καταστροφές, τα έξοδα και τα δάνεια ήταν τόσο μεγάλα που δύσκολα μπορούσαν να αντεπεξέλθουν πολλές από τις εμπλεκόμενες Ευρωπαϊκές χώρες με συνέπεια τα οικονομικά αυτά προβλήματα να προκαλέσουν πολιτικές αλλαγές μερικές εξ' εαυτών μέσω κοινωνικών επαναστάσεων.

Με τις επαναστάσεις αυτές καταρρίφθηκαν τα παλαιά αυταρχικά καθεστώτα στις αυτοκρατορίες της Γερμανίας, της Αυστροουγγαρίας, της Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και δημιουργήθηκαν νέα κράτη και νέες πολιτικές δομές.

Κατά την διάρκεια και μετά το πέρας του πολέμου σε όλες τις εμπλεκόμενες χώρες πραγματοποιήθηκαν απεργίες, στάσεις και επαναστάσεις ως συνέπεια των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. «Ο πόλεμος γέννησε επαναστάσεις» και είχε σαν συνέπεια να καταρρεύσουν τέσσερις παραδοσιακές απολυταρχικές αυτοκρατορίες της Ευρώπης (Ρωσία, Αυστροουγγαρία, Γερμανία, Οθωμανική Αυτοκρατορία). Οι λαοί που παλιότερα αποτελούσαν μέρη αυτών των αυτοκρατοριών, απέκτησαν εθνική ανεξαρτησία ενώ μεταβλήθηκαν τα δομικά χαρακτηριστικά των πολιτευμάτων τους.

Σε πολιτικό επίπεδο ο πόλεμος προκάλεσε μία βαθιά πολιτική κρίση στην Ευρώπη και με εξαίρεση τη Δυτική και Βόρεια Ευρώπη όπου υπήρχαν εδραιωμένοι κοινοβουλευτικοί θεσμοί και μακρόχρονη φιλελεύθερη παράδοση, αμφισβητήθηκε έντονα το φιλελεύθερο πολιτικό σύστημα και ενισχύθηκαν ακραίες πολιτικές ιδεολογίες όπως ο φασισμός και ο κομμουνισμός.

Η Επανάσταση του 1917

Η Ρωσική Επανάσταση ήταν μια σειρά από μεγάλα ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν στη Ρωσία κατά το χρονικό διάστημα από την 24η Φεβρουαρίου 1917 μέχρι την 31η Οκτωβρίου 1920. Δεν σφράγισαν μόνο την ιστορική πορεία της χώρας αυτής, αλλά επηρέασαν καθοριστικά ολόκληρη τη νεότερη παγκόσμια ιστορία. Έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα μεγαλύτερα ιστορικά γεγονότα της ανθρωπότητας. Είναι γνωστή και ως *Οκτωβριανή Επανάσταση*, από το γεγονός που υπήρξε το σημείο αναφοράς της, την κατάληψη των Χειμερινών Ανακτόρων, έδρας της προσωρινής ρωσικής κυβέρνησης, τη νύχτα της 24ης Οκτωβρίου 1917 (με το παλαιό ημερολόγιο), στην Αγία Πετρούπολη.

Όπως η μεγάλη Γαλλική Επανάσταση του 1789, έτσι και η Ρωσική του 1917 αποτελούν κεφαλαιώδους σημασίας ορόσημα στη μακραίωνη και πολύμοχθη πορεία των λαών της Γης για την πραγματοποίηση του ιδεώδους της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η Ρωσική Επανάσταση γεννήθηκε σε μια κρίσιμη για την ανθρωπότητα στιγμή, σε ένα κλίμα πάντως ευνοϊκό για την εξέλιξή της. Η Επανάσταση του 1917 στη Ρωσία άνοιξε το δρόμο στις επαναστατικές αλλαγές και

στον τομέα της διεθνούς πολιτικής. Η Σοβιετική Εξουσία διακήρυξε την παραίτησή της από την ιμπεριαλιστική πολιτική που ακολουθούσε τόσο η τσαρική όσο και η προσωρινή αστική κυβέρνηση και εξέφρασε την επιθυμία να αποκαταστήσει σχέσεις με τους αποικιακούς και εξαρτημένους λαούς στη βάση των αρχών της ισοτιμίας και του αμοιβαίου σεβασμού.

Μετά την τεράστια επαναστατική επίδραση που άσκησε η νίκη της Οκτωβριανής Επανάστασης του 1917 σε όλο τον κόσμο και χάρη στην εμφάνιση του πρώτου τον κόσμο σοσιαλιστικού κράτους, δημιουργώντας εντελώς νέες συνθήκες για τον αγώνα της εργατικής τάξης, ιδρύθηκε η Κομμουνιστική Διεθνής⁸, το 1919.

Ισπανικός Εμφύλιος

Ο Ισπανικός Εμφύλιος, ο οποίος διήρκεσε από τις 17 Ιουλίου 1936 μέχρι τη 1 Απριλίου 1939, ήταν ο πόλεμος μεταξύ των Ισπανών Εθνικιστών υπό την καθοδήγηση του πραξικοπηματία στρατηγού Φρανθίσκο Φράνκο και των Δημοκρατικών Ισπανικών Δυνάμεων που καθοδηγούνταν από τον Πρόεδρο της 2ης Ισπανικής Δημοκρατίας Μανουέλ Αθάνια. Νικήτριες αναδείχθηκαν οι δυνάμεις του Φράνκο μετά από φριχτές σφαγές κατά αμάχων και ένοπλων τμημάτων της νόμιμης κυβέρνησης. Οι Δημοκρατικοί εφοδιάζονταν με όπλα και εθελοντές που προέρχονταν από την ΕΣΣΔ και την Κομμουνιστική Διεθνή. Η βοήθεια πάντως αυτή δεν ήταν συνεχής και σταμάτησε περί το 1938 όταν η ΕΣΣΔ άρχισε να αλλάζει την διπλωματική τακτική της και να ευνοεί μια μελλοντική συμμαχία με τον Χίτλερ.

Αν και ο πόλεμος κράτησε τρία χρόνια, οι βιαιότητες στην χώρα είχαν ξεκινήσει καιρό πριν. Ο αριθμός των θυμάτων είναι αμφισβητήσιμος και κυμαίνεται από 300.000 μέχρι 1.000.000 ανθρώπους. Πολλοί από αυτούς τους θανάτους οφείλονται σε μαζικές εκτελέσεις κατά συντριπτική πλειοψηφία από το στρατό του Φράνκο. Ο ισπανικός εμφύλιος πόλεμος υπήρξε αναμφίβολα ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα του 20ού αιώνα. Πρόλογος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και πεδίο σύγκρουσης των δύο μεγάλων ολοκληρωτικών ιδεολογιών του αιώνα, του κομμουνισμού και του φασισμού, συγκέντρωσε πάνω του την προσοχή όλων των πολιτικών παρατάξεων της Ευρώπης και προσέλκυσε έναν μη αμελητέο αριθμό ξένων

⁸ Ως Κομμουνιστική Διεθνής (ή Κομιντέρν, αγγλικά: *Comintern* από το *Communist International*), έμεινε γνωστή η Τρίτη Διεθνής: ένωση των εθνικών κομμουνιστικών κομμάτων που ιδρύθηκε το 1919, αφού κατήγγειλε την προηγούμενη δεύτερη (σοσιαλιστική) Διεθνή, για την στάση της απέναντι στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Βασικός διακηρυγμένος στόχος της ήταν η προώθηση της παγκόσμιας επανάστασης των καταπιεσμένων λαϊκών στρωμάτων. Η Κομιντέρν λειτούργησε κυρίως ως όργανο συντονισμού του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος με μεγάλη βοήθεια από την Ε.Σ.Σ.Δ. <http://el.wikipedia.org>

εθελοντών που βρήκαν στην Ισπανία την ευκαιρία να περάσουν από το πεδίο της ιδεολογικής αντιπαράθεσης σε αυτό της βίας. Δεν πρέπει να μας εκπλήσσει λοιπόν το γεγονός πως η ιστορία του εξακολουθεί να μαγνητίζει ακόμη και στις μέρες μας. Παρά την ιστορική του σημασία, ο ισπανικός εμφύλιος παραμένει σχετικά άγνωστος στη χώρα μας. Μάλιστα τον καλύπτει βαθύ σκοτάδι. Δεν συμβαίνει απαραίτητα και το ίδιο με την αντίληψη γι' αυτόν.

Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν η πιο εκτεταμένη γεωγραφικά και δαπανηρή σε πλουτοπαραγωγικούς πόρους ένοπλη σύγκρουση στην ιστορία της ανθρωπότητας, στον οποίο ενεπλάκη η πλειοψηφία των εθνών, που πάλευαν ταυτόχρονα σε διάφορα σημαντικά θέατρα πολέμου, και που κόστισε περίπου 55,5 εκατομμύρια ζωές. Άρχισε στις 7 Ιουλίου 1937 στην Ασία και στις 1 Σεπτεμβρίου 1939 στην Ευρώπη, τελείωσε στις 15 Αυγούστου 1945, με την πτώση του τείχους του Βερολίνου στις 11 Νοεμβρίου 1989. "Καινοτομία" αυτού του πολέμου: Η Ατομική Βόμβα.⁹ Με το τέλος του πολέμου άρχισε ο Ψυχρός Πόλεμος¹⁰ εξαιτίας της γιγάντωσης της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία, παρότι νικήτριες, έχασαν το μεγαλύτερο μέρος των αποικιών τους. Από τον πόλεμο αυτό αναδείχτηκαν ως υπερδυνάμεις οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση.

Κύριο χαρακτηριστικό, όμως, αυτού του πολέμου ήταν ότι ήταν ολοκληρωτικός. Η ανάπτυξη της αεροπορίας μετέτρεψε συχνά τα μετώπισθεν σε ζώνη πολέμου (πολύ πιο φονική από την πρώτη γραμμή του πολέμου) και ανάγκασε μεγάλες μάζες ανθρώπων να μετακινηθούν σε ασφαλέστερα ή υποτιθέμενα ασφαλέστερα μέρη. Εκτός από τις ζωές, χάθηκαν μεγάλες περιουσίες και η ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων που επέζησαν, άλλαξε τελείως. Οι ηθικές αξίες μεταβλήθηκαν τελείως (κύριο πρόβλημα των περισσότερων ανθρώπων ήταν η επιβίωση) και μια ολόκληρη γενιά υπέστη μια ηθική μεταμόρφωση που είναι αισθητή ακόμα και στην εποχή μας. Δεν ήταν μικρότερα τα πολιτικά προβλήματα που δημιούργησε ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος τόσο στις πλούσιες κοινωνίες όσο και στην περιφερειακή ζώνη των αποικιών.

- i. Έφερε σε αναγκαστική συμμαχική επαφή δύο τελείως διαφορετικά κοινωνικά συστήματα, όπως το δυτικό και το ανατολικό.

⁹ Βόμβα που λειτουργεί με πυρηνικά υλικά (όπως ουράνιο) και βασίζεται στην αλυσίδατη αντίδραση (μη ελεγχόμενη σχάση). <http://el.wikipedia.org>

¹⁰ Ο Ψυχρός Πόλεμος ήταν ο γεωπολιτικός, ιδεολογικός και οικονομικός αγώνας μεταξύ των δυο υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. <http://el.wikipedia.org>

- ii. Προκάλεσε τεράστιες ανακατατάξεις στην ιεραρχία των μεγάλων δυτικών δυνάμεων Αποικιοκρατικές χώρες, όπως η Αγγλία και η Γαλλία, βγήκαν καταστραμμένες από τον πόλεμο με αποτέλεσμα να κερδίσει τη θέση τους στον παγκόσμιο χώρο η Αμερική που δεν είχε εχθρούς στο έδαφός της. Η πολιτική και οικονομική επιβολή της Αμερικής στην Ευρώπη πήρε διάφορες μορφές και προκάλεσε πολλές μεταβολές στην παγκόσμια πολιτική.
- iii. Προκάλεσε μίαν αλυσιδωτή αντίδραση στις αποικίες των ευρωπαϊκών κρατών. Όλες αυτές οι αναταραχές ήταν φυσικό να προκαλέσουν εσωτερική αστάθεια στις ευρωπαϊκές χώρες που κράτησε σχεδόν μέχρι τη δεκαετία του '60.

Μάης του '68

Ο όρος Μάης του '68 (γνωστός και ως Γαλλικός Μάης) περιγράφει την πολιτική και κοινωνική αναταραχή που ξέσπασε στη Γαλλία κατά τη διάρκεια των μηνών Μαΐου-Ιουνίου του 1968. Τα γεγονότα ξεκίνησαν από κινητοποιήσεις των Γάλλων μαθητών και φοιτητών, επεκτάθηκαν με γενική απεργία των Γάλλων εργατών και τελικά οδήγησαν σε πολιτική και κοινωνική κρίση, που άρχισε να παίρνει διαστάσεις επανάστασης και οδήγησε στη διάλυση της Γαλλικής Εθνοσυνέλευσης και την προκήρυξη εκλογών από τον τότε πρόεδρο Σαρλ Ντε Γκωλ. Μερικοί φιλόσοφοι και ιστορικοί έχουν υποστηρίξει ότι η εξέγερση ήταν το σημαντικότερο επαναστατικό γεγονός του 20ού αιώνα, επειδή δεν πραγματοποιήθηκε από μεμονωμένο πλήθος, όπως οι εργαζόμενοι ή οι φυλετικές μειονότητες, αλλά ήταν μια παλλαϊκή εξέγερση, άνευ φυλετικών, πολιτιστικών, ηλικιακών και κοινωνικών διακρίσεων.

Τα γεγονότα μπορεί να κατέληξαν σε πολιτική αποτυχία, αλλά είχαν τεράστιες κοινωνικές συνέπειες: μπορεί να μη διήρκεσαν ένα μήνα, αλλά ο όρος *Μάης του '68* έγινε συνώνυμο με την αλλαγή των κοινωνικών αξιών. Στη Γαλλία, θεωρείται ως σημείο-σταθμός για τη μετάβαση από το συντηρητισμό (θρησκεία, πατριωτισμός, σεβασμός στην εξουσία) στις φιλελεύθερες ιδέες (ισότητα, ανθρώπινα δικαιώματα, σεξουαλική απελευθέρωση). Στην Ευρώπη, αποτέλεσαν έμπνευση για παρόμοιους κοινωνικούς αγώνες αλλά και αφορμή για ρήξη ορισμένων κομματιών του σοσιαλιστικού κινήματος με τα παραδοσιακά κομμουνιστικά κόμματα.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι ο 20^{ος} αιώνας ήταν μια ταραγμένη περίοδος σε πάρα πολλά επίπεδα. Οι εναλλαγές στα διάφορα κοινωνικά συστήματα ήταν μεγίστης σημασίας. Τελικά η κυριαρχία του καπιταλιστικού συστήματος σηματοδότησε την αρχή του καινούργιου αιώνα.

1.3. Δημιουργία «ρευμάτων» κατά της παγκοσμιοποίησης

Ζούμε σήμερα την λεγόμενη «παγκοσμιοποιημένη» φάση της οικονομίας της αγοράς και σε τοπικό και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός διαθέτει όργανα πολύ συγκεκριμένα: τον ΠΟΕ¹¹, την Παγκόσμια Τράπεζα το ΔΝΤ¹², τις περιφερειακές τράπεζες, αλλά και τους ιδεολογικούς του μηχανισμούς: μέσα κοινωνικής επικοινωνίας, που συνεχώς συγκεντρώνονται σε λιγότερα χέρια. Τέλος, διαθέτει την εξουσία μιας αυτοκρατορίας, των Ηνωμένων Πολιτειών. Πράγματι, το αμερικανικό δολάριο είναι το παγκόσμιο νόμισμα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι οι μόνες που απολαμβάνουν το δικαίωμα βέτο μέσα στους κόλπους της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ ενώ μοιράζονται αυτό το βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η χώρα διαθέτει ένα ας πούμε μονοπώλιο στο στρατιωτικό πεδίο, με το πάνω χέρι στο ΝΑΤΟ¹³ και την ικανότητα να διεξάγει προληπτικούς πολέμους. Δεν δίστασε να επέμβει στρατιωτικά στο Ιράκ ή στο Αφγανιστάν, για να ελέγξει της πηγές ενέργειας. Οι στρατιωτικές της βάσεις εκτείνονται σε ολόκληρο τον κόσμο και η ηγεσία της θέτει στον εαυτό της την αποστολή να καταστείλει τις αντιστάσεις στο σύνολο του πλανήτη, χωρίς να διστάζει να χρησιμοποιεί τα βασανιστήρια και την τρομοκρατία. Η αυτοκρατορία έχει ωστόσο και τις αδύναμες πλευρές της. Η φύση εκδικείται, η αντιιμπεριαλιστική εναντίωση είναι σήμερα παγκόσμια.

Η ατροφία του κοινωνικού κράτους, η υποβάθμιση της κοινωνικής μέριμνας, η περικοπή των πραγματικών μισθών, το βάρος του χρέους, φέρνουν σε αδιέξοδο

¹¹ Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

¹² Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

¹³ Αρχικά των αγγλικών λέξεων North Atlantic Treaty Organization (ελληνικά: Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου, κατά λέξη *Οργανισμός Συνθήκης Βορείου Ατλαντικού*). Στρατιωτική αμυντική συμμαχία χωρών της Δύσης που έχει σκοπό την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των χωρών-μελών σε διάφορους τομείς (στρατιωτικό, πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό), την προώθηση των γεωπολιτικών συμφερόντων και την αποτροπή της ένοπλης επίθεσης εναντίον κάποιας χώρας-μέλους από άλλες. Η συμμαχία αυτή υπογράφηκε τον Απρίλιο του 1949 στην Ουάσινγκτον από 12 χώρες της Ευρώπης και της βόρειας Αμερικής (Βέλγιο, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Λανία, ΗΠΑ, Ισλανδία, Ιταλία, Καναδάς, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ολλανδία, Πορτογαλία). Το 1952 προσχώρησαν στη συμμαχία η Ελλάδα και η Τουρκία και το 1955 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Η προσχώρηση της τελευταίας προκάλεσε ως αντίδραση τη σύναψη του συμφώνου της Βαρσοβίας από τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης. Σήμερα, η Βορειο-ατλαντική Συμμαχία αριθμεί 26 χώρες μέλη. <http://el.wikipedia.org/>

καθημερινά εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Αντίθετα στις κοινωνίες του «μη ανεπτυγμένου» κόσμου η φτώχεια, η ανεργία, οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης, η πείνα, που φτάνει τα όρια της εξαθλίωσης, συνθέτουν το σκηνικό αυτού του κόσμου.

Η ιστορία της ανθρωπότητας χαρακτηρίζεται από μία πολλαπλότητα συλλογικών υποκειμένων, που είναι αφενός φορείς αξιών δικαιοσύνης, ισότητας, δικαίου κι αφετέρου πρωταγωνιστές διαμαρτυριών και αγώνων. Ας θυμηθούμε τις εξεγέρσεις των σκλάβων, τις αντιστάσεις ενάντια στις εισβολές στην Αφρική και την Ασία, τους αγώνες των αγροτών του Μεσαίωνα στην Ευρώπη, τις πολυάριθμες αντιστάσεις των αυτοχθόνων λαών της Αμερικής, τα θρησκευτικά κινήματα κοινωνικής διαμαρτυρίας στη Βραζιλία, στο Σουδάν, στην Κίνα.

Για όλους αυτούς τους λόγους, το νέο ιστορικό υποκείμενο εκτείνεται στο σύνολο των υποδεέστερων κοινωνικών ομάδων, τόσο σε εκείνες της πραγματικής υπαγωγής (που εκπροσωπούνται από ότι μερικές φορές ονομάζουμε παλαιά κοινωνικά κινήματα), όσο και σε εκείνες της τυπικής υπαγωγής (τα νέα κοινωνικά κινήματα). Το νέο ιστορικό υποκείμενο που πρέπει να οικοδομηθεί θα είναι λαϊκό και πληθυντικό, δηλαδή οικοδομημένο από μία πολλαπλότητα τελεστών.

Η εργατική τάξη θα κρατήσει έναν σημαντικό ρόλο αλλά θα τον μοιραστεί. Αυτό το υποκείμενο θα είναι επίσης δημοκρατικό, όχι μόνο σε σχέση με τους στόχους του, αλλά και στην ίδια τη διαδικασία οικοδόμησής του. Θα είναι πολυπολικό, δηλαδή θα φτιαχτεί με αφετηρία διαφορετικές ηπείρους και μέσα στις διαφορετικές περιοχές του κόσμου.

Εδώ και λίγα χρόνια οι συναντήσεις των ισχυρών της Γής και τα συνέδρια των διεθνών οργανισμών, συγκαλούνται κάτω από το φόβο λαϊκών αντιδράσεων. Οι εικόνες συγκρούσεων διαδηλωτών με την αστυνομία, φιλοξενούνται στις τηλεοράσεις όλου του κόσμου. Τα τελευταία χρόνια, ένα φάντασμα πλανιέται πάνω από την υφήλιο: το φάντασμα των κινητοποιήσεων ενάντια στη λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση»¹⁴. Στη διάρκεια της δεκαετίας του '90, πολλές πρωτοβουλίες είδαν το φως της ημέρας: η PP-XXI (People's Power 21) στην Ασία, που ένωνε πολλές δεκάδες ΜΚΟ¹⁵ και μερικά ασιατικά κοινωνικά κινήματα, τη «διαγαλαξιακή» συνάντηση των Ζαπατίστας στο

¹⁴ <http://www.enet.gr/online/>

¹⁵ Μη κυβερνητικές οργανώσεις

Τσιάπας ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό, οι διεθνείς συναντήσεις της Attac¹⁶ στο Παρίσι το 1999, το Άλλο Νταβός που μάζεψε στις αρχές του 1999 πολλά κοινωνικά κινήματα από τέσσερις ηπείρους στη Ζυρίχη και το Νταβός, την ίδια εβδομάδα που γινόταν το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ.

Όλα αυτά κατέληξαν αφενός σε μία αλυσίδα συστηματικής διαμαρτυρίας ενάντια στα κέντρα παγκόσμιας εξουσίας: τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, την Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ¹⁷, το G8¹⁸, την Ευρωπαϊκή Συνάντηση Κορυφής, την Αμερικανική Συνάντηση Κορυφής, κι αφετέρου οδήγησαν στα Κοινωνικά Φόρουμ, φόρουμ παγκόσμια, ηπειρωτικά, εθνικά και θεματικά, τόποι σύγκλισης κινήματων και οργανώσεων που αγωνίζονται ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό. Τα κοινωνικά κινήματα έπαιξαν έναν κεντρικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία.

Σιγά σιγά, και μάλιστα πέρα από την αντίθεση στις κυρίαρχες πολιτικές, γεννήθηκε η ιδέα για τη δημιουργία μιας αντεξουσίας - Σηάτλ¹⁹ (1999), Γένοβα²⁰ (2001), Κανκούν²¹ (2003)- και, κυρίως ενός χώρου συνάντησης όλων των αντιστάσεων: το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ²² (ΠΚΦ) του Πόρτο Αλέγκρε, που αποτέλεσε αντίβαρο στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ του Νταβός.

Αν το Σηάτλ και η Γένοβα υπήρχαν οι κορυφαίες στιγμές αυτού του κινήματος, οι πραγματικές διαστάσεις του είναι πολύ μεγαλύτερες, από ότι αφήνει να διαφανεί η σποραδική κάλυψη του από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά εγγράφονται στη διαδικασία γένεσης ενός νέου φαινομένου, αυτού του «υπερεθνικού ακτιβισμού», δηλαδή της εμφάνισης και

¹⁶ Η Attac ιδρύθηκε το 1998 και η πρώτη συγκεκριμένη πρόταση ήταν η φορολόγηση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ταμείο ανάπτυξης και να συμβάλουν στον έλεγχο της χρηματιστηριακής κερδοσκοπίας. Αυτό είναι που έδωσε το όνομά της ATTAC: ο Σύλλογος για την φορολογία των οικονομικών συναλλαγών στην Ενίσχυση των Πολιτών. ATTAC : Association for the Taxation of Financial Transactions to Aid Citizens. <http://www.attac.org>

¹⁷ Διεθνές νομισματικό ταμείο

¹⁸ Η ομάδα των 8 είναι μια ομάδα χωρών η οποία αποτελείται από τις επτά ισχυρότερες οικονομικά χώρες του κόσμου και την Ρωσία. Η τελευταία προστέθηκε στην ομάδα μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, λόγω της σημαντικής γεωπολιτικής της θέσης. Οι χώρες αυτές είναι: Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Μεγάλη Βρετανία, Ρωσία, Καναδάς, ΗΠΑ. Η Ρωσία προστέθηκε επειδή το φυσικό αέριο της παρέχει μεγάλα έσοδα.

¹⁹ Σύνοδος του ΠΟΕ, 40.000 άνθρωποι στο δρόμο. Δεκάδες χιλιάδες διαδηλωτές αποκλείουν το χώρο της διάσκεψης κορυφής του ΠΟΕ στο Σιάτλ, οδηγώντας σε διακοπή των εργασιών του.

²⁰ Τεράστια κινητοποίηση 200.000 ατόμων, με κεντρικό οργανωτή το Κοινωνικό Φόρουμ της πόλης. Βίαιες συγκρούσεις, εκατοντάδες τραυματίες, δύο νεκροί.

²¹ Διαδηλωτές σπάζουν το φράχτη της κόκκινης ζώνης και συγκρούονται με τους αστυνομικούς. Ο Κορεάτης Lee Kyung-hae αυτοκτονεί με μαχαίρι σε ένδειξη διαμαρτυρίας φορώντας πλακάτ που γράφει «Ο ΠΟΕ σκοτώνει τους αγρότες». <http://www.geocities.com>

²² WSF: World Social Forum. Το ΠΚΦ δημιουργήθηκε το 2001 ως ένα είδος αντίθεσης στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (ΠΟΦ) που διαδραματίζεται, απ' το 1971, την ίδια χρονική περίοδο (Ιανουάριος κάθε χρόνου) στο Davos της Ελβετίας. Εξελέχθηκε σε ένα χώρο συνάντησης των εκπροσώπων της «κοινωνίας πολιτών». Ένα γεγονός που συγκεντρώνει και αρθρώνει κάθε χρόνο, απ' το 2001, δεκάδες χιλιάδες ακτιβιστές, κοινωνικών κινήματων, ΜΚΟ και συνδικάτων. <http://www.kinimata.gr>

εξάπλωσης υπερεθνικών μορφών συλλογικής δράσης και κοινωνικών κινημάτων. Αυτή η αναπτυσσόμενη υπερεθνικότητα της συλλογικής δράσης γίνεται δεκτό από το σύνολο των μελετητών ότι συνδέεται άρρηκτα με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Αποτελεί πλέον κοινό τόπο στη βιβλιογραφία των κοινωνικών κινημάτων, ότι η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών διαδικασιών προκαλεί μια συγκρουσιακή απάντηση με τη μορφή μιας παγκοσμιοποίησης της συλλογικής δράσης.

Θα ήταν βέβαια αφελές ν' αναζητήσει κανείς μια οποιαδήποτε άτυπη «Διεθνή της αντιπαγκοσμιοποίησης» στον ρόλο του καθοδηγητή ενός κινήματος τόσο πολύχρωμου, στις γραμμές του οποίου συναντάμε μεξικανούς ιθαγενείς και σκανδιναβούς αναρχοσυνδικαλιστές, βραζιλιάνους ακτήμονες και γαλλίδες φεμινίστριες, ιταλούς αυτόνομους και ινδούς αγρότες, βορειοαμερικανούς οικολόγους και αργεντινούς αγωνιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων, φιλιππινέζους εργάτες και βρετανούς καταληψίες στέγης. Από την άλλη το κίνημα αυτό δεν προέκυψε από το πουθενά: υπήρξε, αντίθετα, το προϊόν μιας πολύ συνειδητής δράσης συγκεκριμένων δικτύων, τα οποία υπερβαίνουν σύνορα και πολιτικοϊδεολογικές καταβολές για να συντονίσουν τη δράση τους ενάντια στον κοινό εχθρό: την αυξανόμενη απαξίωση της ανθρώπινης εργασίας και ζωής, απέναντι στην αδηφάγα επέλαση των αγορών και του κεφαλαίου.

1.4. Κοινωνικά Φόρουμ

Το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ²³ (ΠΚΦ) είναι ένα γεγονός που συγκεντρώνει και αρθρώνει κάθε χρόνο, από το 2001, τους πρωταγωνιστές της «κοινωνίας των πολιτών» (οργανώσεις, συνδικάτα, κοινωνικά κινήματα) μεταξύ τους, γύρω απ' έναν εναλλακτικό τρόπο θέασης της παγκοσμιοποίησης και της νεοφιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής των πλουσιότερων χωρών του πλανήτη. Οι τέσσερις από τις πέντε διοργανώσεις του ΠΚΦ πραγματοποιήθηκαν στο Porto Alegre της Βραζιλίας (2001, 2002, 2003, 2005), ενώ το 2004 φιλοξενήθηκε στο Mumbai της Ινδίας. Το 2006 συνδιοργανώθηκε παράλληλα σε διαφορετικές χώρες, το 2007 φιλοξενήθηκε σε μια χώρα της Αφρικής και θα επιστρέψει το 2008 στο Porto Alegre. Αποτελεί ένα είδος αντίθεσης στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (ΠΟΦ) που διαδραματίζεται, από το 1971, την ίδια χρονική περίοδο (Ιανουάριος κάθε χρόνου) στο Davos της Ελβετίας. Η ιστορία του ΠΚΦ ξεκινά στις αρχές του 1998 όταν έγινε δημοσίως γνωστή η πορεία των διαπραγματεύσεων για τη «ΜΑΙ» Multilateral Agreement on Investment, ένα είδος παγκόσμιου χάρτη του κεφαλαίου, και η οποία επρόκειτο να υπογραφεί από τις

²³ <http://www.kinimata.gr>

πλουσιότερες χώρες του κόσμου πριν καν «προταθεί» ή συζητηθεί από τις υπόλοιπες χώρες. Το όλο θέμα αποκαλύφθηκε ύστερα απ' τη δημοσίευση στη γαλλική εφημερίδα *Le Monde diplomatique* μιας καταγγελίας αυτών των μυστικών διαπραγματεύσεων στις ΗΠΑ απ' το κίνημα «Public Citizens». Αποτέλεσμα αυτών ήταν η δημιουργία ενός κινήματος αμφισβήτησης στο οποίο σημαντική θέση κατείχε η οργάνωση *ATTAC*²⁴ (*Association for the Taxation of Financial Transactions for the Aid of Citizens*) και το οποίο οδήγησε στην απόσυρση της Γαλλίας απ' τις διαπραγματεύσεις.

Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην ανάπτυξη μιας ολόκληρης επιχειρηματολογίας, σε παγκόσμιο επίπεδο, γύρω από τη παγκοσμιοποίηση που με τη σειρά της έβγαλε στην επιφάνεια όλους αυτούς που αρνούσαν να δουν έναν κόσμο ολοκληρωτικά ελεγχόμενο από τα συμφέροντα του κεφαλαίου. Ταυτόχρονα εκδηλώθηκαν μια σειρά από κινητοποιήσεις ενάντια στην οικονομική παγκοσμιοποίηση, όπως στο Seattle, στην Washington και στην Prague. Στο σημείο αυτό, μια ομάδα Βραζιλιάνων ακτιβιστών και διανοουμένων σκέφτηκαν ότι ήταν καιρός η αντίδραση ενάντια στον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό να αλλάξει μορφή και ότι, πέρα από τις μαζικές κινητοποιήσεις και τις διαμαρτυρίες, θα μπορούσαν να εγκαινιάσουν ένα νέο στάδιο προτάσεων και αναζήτησης απαντήσεων στην πρόκληση για την δημιουργία ενός «άλλου κόσμου» (η οικονομία στην υπηρεσία της ανθρώπινης ύπαρξης και όχι το αντίθετο).

Γνωρίζοντας τις διάφορες συναντήσεις, τις επονομαζόμενες «αντί- Davos», που γινόντουσαν στην Ευρώπη από ορισμένους οικονομολόγους και άλλους πανεπιστημιακούς που αντιτίθεντο στον νεοφιλελευθερισμό, αυτή η ομάδα των Βραζιλιάνων φιλοδοξούσε να δημιουργήσει κάτι διαφορετικό και πιο προωθημένο. Στόχος ήταν η οργάνωση μιας συνάντησης παγκοσμίου βεληνεκού, βασισμένης στην έννοια του «κοινωνικού», (η παρουσία και η φωνή της κοινωνίας), όπου θα ήταν παρούσες όλες οι οργανώσεις που είχαν συμμετάσχει στις προηγούμενες μαζικές κινητοποιήσεις κατά του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού. Έτσι γεννήθηκε η ιδέα ενός Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ.

Ταυτόχρονα, για να δώσουν ένα συμβολικό χαρακτήρα στο όλο εγχείρημα, αποφάσισαν ότι η διεξαγωγή της συνάντησεως έπρεπε να γίνει την ίδια χρονική στιγμή που θα εξελισσόταν το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Davos το 2001 και ότι αυτό θα έπρεπε να γίνεται κατά τον ίδιο τρόπο κάθε χρόνο.

²⁴ Ένωση για τη φορολογία των οικονομικών συναλλαγών για την ενίσχυση των πολιτών

Το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ, λοιπόν, είναι ένας χώρος δημοκρατικού διαλόγου, ιδεών, εμπάθυνσης της σκέψης, διατύπωσης προτάσεων, ανταλλαγής εμπειριών και συνεύρεσης των κοινωνικών κινημάτων, των δικτύων, των μη-κυβερνητικών-οργανώσεων (ΜΚΟ) και άλλων οργανώσεων της «κοινωνίας των πολιτών» που αντιτίθενται στο νεοφιλελευθερισμό και στην κυριαρχία του κόσμου από το κεφάλαιο και από κάθε μορφή ιμπεριαλισμού. Οι προτάσεις του αντιπολιτεύονται τη διαδικασία παγκοσμιοποίησης που συντελείται με βάση τις επιδιώξεις των μεγάλων πολυεθνικών εταιριών, των κυβερνήσεων και των στρατιωτικών οργανισμών.

Στόχος του είναι η ανεύρεση και η δημιουργία εναλλακτικών πολιτικών στις εφαρμοζόμενες νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές καθώς και, μέσω της συνεύρεσης - άρθρωσης των κοινωνικών οργανώσεων του πλανήτη για την επεξεργασία τρόπων κοινωνικής μετατροπής του κόσμου. Υποστηρίζει μια άλλη μορφή παγκοσμιοποίησης – παγκοσμιοποίηση αλληλεγγύης (*mondialisation solidaire*) – που θα στηρίζεται στο σεβασμό των καθολικών δικαιωμάτων του Ανθρώπου, των δικαιωμάτων όλων των πολιτών όλων των εθνών, της καθολικής ισότητας των δύο φύλων, του περιβάλλοντος, των πραγματικά δημοκρατικών διαδικασιών, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της νομιμότητας και της κυριαρχίας των λαών. Παραλλήλως, είναι αντίθετο σε κάθε ολοκληρωτική και περιοριστική μορφή της οικονομίας, της ανάπτυξης και της ιστορίας, καθώς και σε κάθε μορφή βίας που χρησιμοποιείται ως μέσο κοινωνικού ελέγχου από το Κράτος.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του Παγκοσμίου Κοινωνικού Φόρουμ – τα οποία εκτίθενται στη προηγούμενη παράγραφο – είναι καταχωρημένα στο χάρτη των 14^{ων} αρχών του ΠΚΦ και τα οποία καθορίζουν τη μορφή και το τρόπο συμμετοχής σε αυτό. Έτσι, δικαίωμα συμμετοχής στο ΠΚΦ έχουν όλοι οι συντελεστές της «κοινωνίας των πολιτών» που αποδέχονται το συγκεκριμένο χάρτη. Αντιθέτως, δεν έχει δικαίωμα συμμετοχής καμία κομματική αντιπροσωπεία και κανένας στρατιωτικός οργανισμός. Τα μέλη παρομοίων οργανισμών ή αντιπροσωπειών μπορούν να συμμετάσχουν μόνο ως άτομα και απ' τη στιγμή που αποδέχονται τον καταστατικό χάρτη αρχών.

Στο Παγκόσμιο κοινωνικό φόρουμ συμμετέχουν μεγάλες διεθνείς μη-κυβερνητικές-οργανώσεις (Oxfam, Caritas.), εθνικές μη-κυβερνητικές-οργανώσεις, θεσμοθετημένα κοινωνικά κινήματα (FLCIO, CNSL με τη FGTV, CMT με τη CSC, Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία των Συνδικάτων) ή περισσότερο ριζοσπαστικά (SUD στη Γαλλία, COBAS στην Ιταλία, CUT στη Βραζιλία), αγροτικά κινήματα (Via Campesina με την

Confédération Paysanne του José Bové, το κίνημα των «χωρίς γη» στη Βραζιλία), αγωνιστικές δομές (ATTAC), και εκστρατείες (Comité d'Annulation de la Dette du Tiers-Monde, la Marche Mondiale des Femmes). Είναι σημαντικό να σημειωθεί, η συμμετοχή του κινήματος απελευθέρωσης των Ζαπατίστας της Chiapas (EZLN) και η παρουσία του διάσημου εκπροσώπου του, του υποδιοικητή Marcos.

Ποικιλομορφία

Μια από τις συνήθειες κριτικές που δέχεται το νέο πλανητικό κίνημα εστιάζεται στην ποικιλομορφία του και συνεπώς στην απουσία μιας σαφούς στοχοθεσίας, η οποία να υπερβαίνει την διαμαρτυρία κατά των κρατούντων. Πράγματι, το κίνημα των κινήματων διαθέτει πολλές «ψυχές» και διαφέρει ουσιωδώς από τα νέα κοινωνικά κινήματα των τριών προηγούμενων δεκαετιών.

Θα γίνει προσπάθεια να δοθούν κάποιες απαντήσεις, όσον αφορά τις κριτικές που δέχεται το κίνημα, ανασυγκροτώντας μια σειρά από εμπειρικές έρευνες που έχουν δημοσιευτεί στην Ιταλία²⁵ με αντικείμενο τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των κινητοποιούμενων και τις αντιλήψεις τους για το κίνημα και την κοινωνική πραγματικότητα.

Τα δεδομένα της έρευνας που διεξήγαγε η Donatella della Porta²⁶ κατά την συνάντηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ στην Φλωρεντία υποδεικνύουν ότι το υπό διαμόρφωση κίνημα είναι όντως πολυσύλλεκτικό, τόσο στο επίπεδο των οργανώσεων που αναγνωρίζονται σε αυτό όσο και στο επίπεδο των στοχεύσεων των διαφόρων συμμετεχόντων. Επιβεβαιώνεται εδώ, η θέση που πολλοί έχουν υποστηρίξει ότι ένα κοινωνικό κίνημα δεν είναι ποτέ ομοιογενές.

Στο πλαίσιο της κοινωνιολογίας των κοινωνικών κινήματων η έκφραση των συλλογικών συμφερόντων συχνά συναρτάται προς την παρουσία μιας αντικειμενικά υπαρκτής κοινωνικής κατηγορίας ατόμων και την ύπαρξη πυκνών σχέσεων στο εσωτερικό της. Συγκριτικά βέβαια προς το εργατικό κίνημα, τα νέα κοινωνικά κινήματα έτειναν να έχουν μια περισσότερο χαλαρή δομή.

²⁵ Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε στα «Ενθέματα» της *Κυριακάτικης Αυγής* στα 22 Ιουνίου του 2003.

²⁶ Η Donatella della Porta, είναι καθηγήτρια στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας. Αυτό είναι υλικό των εμπειρικών ερευνών που διεξήγαγε με τους συνεργάτες της στην Ιταλία με την ευκαιρία των διαδηλώσεων της Γένοβας και της συνάντησης της Φλωρεντίας.

Υπό αυτήν την έννοια, για τους πολέμιους του κινήματος, ένα κίνημα δίχως περιεχόμενο, δίχως «ευγενείς» στόχους αποτελεί ένα πραγματικό κίνδυνο για τη δημοκρατία: ένα κίνημα που με τη δράση του εγείρει το ζήτημα της διαφύλαξης της κοινωνικής τάξης. Όπως υποστηρίζουν η Donatella Della Porta²⁷ και οι συνεργάτες της τέτοιου τύπου λογικές τείνουν να γίνουν επικίνδυνες: θέτουν υπό αμφισβήτηση το ίδιο το δικαίωμα έκφρασης της διαμαρτυρίας και ως τέτοιες οι ίδιες καθίστανται προβληματικές για τη διεύρυνση της δημοκρατικής υπηκοότητας και της πολιτικής συμμετοχής στις δυτικές κοινωνίες.

Στο εσωτερικό κάθε κινήματος μπορούμε να εντοπίσουμε διαφορετικά κοινωνικά υποκείμενα που νοηματοδοτούν με διαφορετικό τρόπο την κοινωνική πραγματικότητα και τη δράση τους για το μετασχηματισμό της. Υπό αυτήν την έννοια το νέο παγκοσμιοποιημένο κίνημα έμπρακτης αμφισβήτησης του νέο-φιλελευθερισμού είναι όντως κοινωνικά, ηλικιακά αλλά και εθνικά ετερογενές.

Όσον αφορά στην ηλικιακή διαφοροποίηση, στις κινητοποιήσεις της Γένοβας το 7% των συμμετεχόντων ήταν κάτω των 19 ετών, το 51% ανάμεσα στα 19 και στα 25, το 25% ανάμεσα στα 26 και στα 35, και το 17% ήταν πάνω από 36 ετών²⁸. Η έντονη συμμετοχή των νέων γενεών θέτει υπό αμφισβήτηση τα συμπεράσματα των ερευνών των δύο προηγούμενων δεκαετιών για την ελλιπή πολιτικοποίηση των νέων και τη διάχυση ενός πνεύματος κομφορμισμού και συντηρητισμού ως παγιωμένο χαρακτηριστικό των γενεών που διαδέχονται τους νεαρούς αμφισβητίες του προηγούμενου κύκλου διαμαρτυρίας, του 1968. Η κοινωνική διαφοροποίηση των ακτιβιστών της Γένοβας είναι εξίσου ενδεικτική της νέας ποιότητας που φέρνει το κίνημα στο επίπεδο της συλλογικής δράσης. Το 10,7% των ιταλών που συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις της Γένοβας δηλώνουν άνεργοι, το 12,6% υπάλληλοι στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, το 2,3% έμποροι και βιοτέχνες, το 6,8% διανοητικά εργαζόμενοι, το 49,9% φοιτητές και μαθητές, και το 7,1% επιχειρηματίες και ελεύθεροι επαγγελματίες²⁹.

Όμως οι παραπάνω διαφοροποιήσεις δεν φαίνεται να αποτελούν στοιχείο αδυναμίας του κινήματος. Αντίθετα, η ποικιλομορφία των συμμετεχόντων εμφανίζεται να είναι

²⁷ Andretta M., Della Porta D., & αλ., 2006

²⁸ Andretta M. & Mosca L., & αλ. 2002 Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.kinimata.gr>

²⁹ Andretta M. & Mosca L., & αλ. 2002 Η μεγάλη συμμετοχή φοιτητών και μαθητών μπορεί να ερμηνευθεί από το γεγονός ότι διαθέτουν πολύ περισσότερο από ότι άλλες κοινωνικές ομάδες ένα κρίσιμο για την κινητικοποίηση πόρο: τον χρόνο.

ένα ισχυρό όπλο. Η συνθετότητα και η πολυπλοκότητα του κινήματος δεν σημαίνει παρ' όλα αυτά και την απουσία μιας ταυτότητας που ενοποιεί τη συλλογική δράση. Όσον αφορά στην πολιτική τους τοποθέτηση οι μετέχοντες στη συνάντηση της Φλωρεντίας αυτό-αναγνωρίζονται ως ανήκοντες στην αριστερά. Η πλειοψηφία δηλώνει ότι ανήκει στην αριστερά, ένα μεγάλο ποσοστό δηλώνει ότι ανήκει στην άκρα αριστερά, ενώ δεν είναι αμελητέο το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν κέντρο-αριστεροί. Όσοι δεν αναγνωρίζονται στον άξονα δεξιά αριστερά, αποτελούν μάλλον μέρος του αντι-εξουσιαστικού και αναρχικού κινήματος που ιδεολογικά δεν δέχεται την κοινή κατηγοριοποίησή του με την αριστερά. Η ταυτότητα του κινήματος διαφαίνεται και από την καταγραφή των κινήτρων που ωθούν στη συμμετοχή σε ενέργειες διαμαρτυρίας. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα της έρευνας, ανάμεσα σε αυτούς που συμμετείχαν στις διαδηλώσεις της Γένοβας το 40,8% δηλώνει ότι συμμετέχει στη διαμαρτυρία για να διεκδικήσει τη διεύρυνση της πολιτικής συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης των κρίσιμων αποφάσεων που διαμορφώνουν το μέλλον των κοινωνιών και του πλανήτη. Το 37,2% ως βασικότερο κίνητρο για τη συμμετοχή του υποδεικνύει τις κοινωνικές ανισότητες και την ανάγκη ουσιαστικής εγγύησης των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Το 29,8% προτάσσει την ειρήνη, την οικολογική ευαισθησία και τις ηθικές αξίες. Τέλος, το 16,2% δηλώνει ότι μάχεται ενάντια στον νέο-φιλελευθερισμό, το 11,1% εντοπίζει ως αντίπαλο τον καπιταλισμό και τον ιμπεριαλισμό και μόνο το 4,1% δηλώνει ως βασικό κίνητρο συμμετοχής την αντιπαλότητά του προς τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης³⁰.

Συμπερασματικά μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το *κίνημα των κινήματων* δεν συνιστά απλά ένα κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, ένα κίνημα έκφρασης της κοινωνικής δυσαρέσκειας και άκριτης άρνησης της υφιστάμενης κοινωνικής πραγματικότητας. Περισσότερο πρόκειται για ένα κίνημα που στοχεύει στη διεύρυνση της πολιτικής συμμετοχής και επιζητά την οικοδόμηση μιας νέας αντίληψης για τη δημοκρατία. Μιας δημοκρατίας δίχως αποκλεισμούς που θα νομιμοποιείται διαμέσου του ανοικτού και απροκατάληπτου διαλόγου και θα προτάσσει το δημόσιο και συλλογικό συμφέρον απέναντι στις λογικές της αγοράς και των απροσπέλαστων κέντρων λήψης των αποφάσεων, στο εθνικό και στο διεθνές επίπεδο. Το νέο που φέρνει το κίνημα είναι το αίτημα για τη ριζική αλλαγή της πολιτικής μας κουλτούρας. Αυτήν την νέα πολιτική κουλτούρα επιβεβαιώνει στο εσωτερικό του. Πρόκειται για μια κουλτούρα ανοικτής επικοινωνίας και διαλόγου που υπερβαίνει τη μερικότητα των

³⁰ Το σύνολο των απαντήσεων υπερβαίνει το 100% καθώς πολλοί από τους ερωτώμενους έχουν δώσει πάνω από μια απαντήσεις.

επιμέρους ιδεολογικών αντιλήψεων, των ιδιαίτερων συμφερόντων και των ιστορικά ξεπερασμένων πρακτικών της κατίσχυσης και της χειραγώγησης των κινημάτων από τις «φωτισμένες πρωτοπορίες». Ίσως μόνο έτσι μπορεί προοπτικά να αντιμετωπιστεί η παρούσα κοινωνική, οικονομική και οικολογική κρίση που απειλεί την κοινωνική συνοχή, τη δημοκρατία και την ίδια τη ζωή στον πλανήτη.

1.5. PGA-ΔΙΚΤΥΟ

Μια από τις σημαντικότερες συλλογικότητες αυτού του ρεύματος είναι, χωρίς αμφιβολία, η Παγκόσμια Λαϊκή Δράση (People's Global Action, PGA³¹): Ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1997 και σήμερα αγκαλιάζει εκατομμύρια ανθρώπους σε χώρες τόσο διαφορετικές όσο η Ινδία και ο Καναδάς, οι ΗΠΑ και το Νεπάλ, η Σουηδία και η Βραζιλία. Στο ενεργητικό της περιλαμβάνεται η πρώτη διεθνής κινητοποίηση ενάντια στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) το 1998, όσο και πολλές από τις μεγάλες κινητοποιήσεις που ακολούθησαν. Για το δίκτυο αυτό, γνωρίζουμε πολλά από τον Μάρκο Βαν Ντιουν, μέλος της ολλανδικής κολεκτίβας Eurodusnie που ανέλαβε να διοργανώσει την ευρωπαϊκή διάσκεψη του PGA στο Λάιντεν της Ολλανδίας. Βρέθηκε στην Αθήνα ύστερα από πρόσκληση της Νεολαίας Κομμουνιστική Απελευθέρωση, για το φεστιβάλ «Αναιρέσεις 2002».

Eurodusnie

Η Eurodusnie είναι μια ομάδα 50 περίπου ακτιβιστών του Λάιντεν, ηλικίας 16-70 χρόνων, με κύρια δραστηριότητα «την οικοδόμηση μιας αμεσοδημοκρατικής εναλλακτικής δομής, που να αποκρυσταλλώνει σήμερα την εικόνα που έχουμε για την επιθυμητή κοινωνία του μέλλοντος». Έχει οργανώσει δύο Κοινωνικά Κέντρα, με βιβλιοπωλείο, εστιατόριο κι ένα «τζαμπατζίδικο», «όπου οι πολίτες συνεισφέρουν ότι δεν τους χρειάζεται (ρούχα, βιβλία, γυαλιά κ.λπ.) κι όποιοι τα θέλουν τα παίρνουν χωρίς να πληρώνουν». Τρόπος λειτουργίας της κολεκτίβας, τα μέλη της οποίας προέρχονται από διάφορους πολιτικούς χώρους, είναι η άμεση δημοκρατία των συνελεύσεων. Στις δραστηριότητές της μετέχουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο γύρω στα 600 άτομα.

Στιγμή της γέννησής του μπορεί να θεωρηθεί η «πρώτη διηπειρωτική συνάντηση ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό» που οργάνωσε, το καλοκαίρι του 1996, ο

³¹ <http://www.enet.gr>

Εθνικοαπελευθερωτικός Στρατός των Ζαπατίστας (EZLN) σε πέντε απελευθερωμένες κοινότητες της πολιτείας Τσιάπας, στο νοτιοανατολικό Μεξικό. Μολονότι τα περισσότερα ΜΜΕ είχαν τότε εστίασει την προσοχή τους στην παρουσία επώνυμων προσωπικοτήτων, όπως ο Αλέν Τουρέν ή η Ντανιέλ Μιτεράν, στην πραγματικότητα η σημασία του γεγονότος βρισκόταν αλλού: στη συνάντηση, την αλληλογνωριμία και το συντονισμό χιλιάδων αγωνιστών από 43 χώρες της υφελίου (μεταξύ των οποίων η Ελλάδα κι η Τουρκία).

Η επόμενη διηπειρωτική συνάντηση πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 1997 στην Ισπανία και οδήγησε, έστω και με έμμεσο τρόπο, στη δημιουργία του PGA. Αμέσως μετά το τέλος των εργασιών που συντόνιζαν οι επιτροπές αλληλεγγύης προς τους Ζαπατίστας, ένας πυρήνας ακτιβιστών συνέχισε για μερικές μέρες τη συζήτηση με αντικείμενο την επεξεργασία ενός σχεδίου για τον παγκόσμιο συντονισμό της άμεσης δράσης.

Στόχος, η οικοδόμηση ενός διεθνούς δικτύου το οποίο: α) θα συντόνιζε την οργάνωση αποκεντρωμένων "ημερών παγκόσμιας δράσης" ενάντια στον ΠΟΕ και τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, και β) θα χρησιμοποιούσε μεθόδους άμεσης δράσης και κοινωνικής ανυπακοής, για να αντιταχθεί στις συναντήσεις κορυφής και την ίδια την ύπαρξη του ΠΟΕ.

Ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη του PGA συγκαταλέγονται μαζικές οργανώσεις του Τρίτου Κόσμου, όπως το αγροτικό κίνημα KRRS του κρατιδίου Καρνατάκα της Ινδίας με 10.000.000 μέλη, το κίνημα ακτημόνων της Βραζιλίας MST με 1.500.000 μέλη και χιλιάδες κατειλημμένα αγροκτήματα (η συνολική έκταση των οποίων ξεπερνά αυτήν της Γαλλίας), η εργατική συνομοσπονδία FNT των Σαντινίστας της Νικαράγουας και η αριστερή αγροτική ομοσπονδία KMP των Φιλιππινών.

Από τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, στο PGA μετέχουν νεανικά κινήματα όπως το «Ya Basta!» της Ιταλίας και το «Reclaim the Streets» της Βρετανίας, οι αναρχοσυνδικαλιστικές συνομοσπονδίες της Ισπανίας (CNT-FAI), της Γερμανίας και της Σουηδίας (KAS), κοινωνικά κέντρα, καταλήψεις στέγης, εναλλακτικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί (όπως ο περίφημος Longo Mai της Γαλλίας) και άλλες συλλογικότητες. Συμμετέχουν επίσης πολλές οικολογικές οργανώσεις όπως η Earth First, που δρα σε παγκόσμια κλίμακα με δυναμικές μεθόδους άμεσης δράσης (καταλήψεις δρόμων, σαμποτάζ έργων υποδομής που καταστρέφουν το περιβάλλον κ.λπ.). Το ίδιο και πολλοί

άνθρωποι που ασχολούνται με εναλλακτικά ΜΜΕ, όπως τα Indymedia (τα οποία, βέβαια, δημιουργήθηκαν μετά το PGA), αυτόνομους ραδιοσταθμούς κ.λπ.

Η σημαντικότερη καινοτομία του PGA δεν αφορά όμως τόσο αυτή την αντικειμενική πολυχρωμία, όσο τη χαλαρή, ελευθεριακή μεθοδολογία του συντονισμού όσων μετέχουν σ' αυτό. Η κοινή δράση του PGA, αρθρώνεται με βάση πέντε αρχές:

1. Τον αντικαπιταλισμό και την αντίθεση προς όλους τους θεσμούς του "ελεύθερου εμπορίου".
2. Την αντίθεση σε κάθε σύστημα καταπίεσης και κάθε μορφή κυριαρχίας.
3. Την "άμεση δράση".
4. Την οικοδόμηση εναλλακτικών μορφών κοινωνικής οργάνωσης.
5. Την αυτονομία και αποκεντρωμένη λειτουργία των επιμέρους συλλογικοτήτων που απαρτίζουν το δίκτυο.

Η αποκεντρωμένη λειτουργία είναι κατά κάποιον τρόπο και το μυστικό της επιτυχίας του. Το PGA δεν έχει οργανωμένα μέλη αλλά, απλά, «συμμετέχοντες» στις διασκέψεις του.

Είναι σημαντικά τα λόγια του Μάρκου Βαν Ντιουν³², «Ας αφήσουμε επιτέλους τους ανθρώπους, σε όσο γίνεται πιο τοπικό επίπεδο, να καθορίσουν οι ίδιοι ποιο θα είναι το επόμενο βήμα, ποιες είναι οι προφανείς ανάγκες τους, χωρίς να τους επιβάλουμε ούτε τον καπιταλισμό, ούτε την "ανάπτυξη".»

Έχει αποδειχθεί, π.χ., ότι τα μικρά συστήματα άρδευσης είναι από απόσταση καλύτερα απ' ότι τα καταστροφικά γιγαντιαία φράγματα, ότι η πολυκαλλιέργεια των μικρών χωρικών και η διατροφική αυτονομία είναι ανώτερες, κοινωνικά, οικολογικά, ακόμη και από άποψη απόδοσης. Η κραυγή που βγαίνει απ' την καρδιά των Ινδών χωρικών, των αφροκολομβιανών και τόσων άλλων είναι: «Δεν θέλουμε τη βοήθειά σας! Αφήστε μας απλώς ήσυχους στη γη μας!»³³

³² <http://www.kanimato.gr>

³³ <http://www.iospress.gr/ios2002>

1.6. Αυτοοργάνωση και αυτοδιαχείριση

Ο όρος αυτό-οργάνωση (self-organization) περιγράφει εν γένει τη συλλογική συμπεριφορά δομικών στοιχείων, (ατόμων) σαν αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Ο όρος αυτοδιαχείριση (autogestion) περιγράφει την ενεργητική συμμετοχή του κοινού (μελών μιας κοινωνίας) σε θέματα που αφορούν την οργάνωση του χώρου και την τάση για δημιουργία μεθόδων αυτοδιαχείρισης του. Οι έννοιες της αυτοοργάνωσης - αυτοδιαχείρισης περικλείουν χαρακτηριστικά όπως είναι, η άμεση, δημοκρατική συμμετοχή, η αυτονομία, οι αντί-αυταρχικές αντιδράσεις, η έλλειψη ιεραρχίας, η αλληλεγγύη. Οι υποστηρικτές τους, απορρίπτουν το γεγονός να έχει κάποιος, οποιαδήποτε μορφή εξουσίας, πάνω σε κάποιον άλλον. Αντιθέτως, εργάζονται ώστε, να ενισχύει ο ένας τον άλλον, με σκοπό το κοινό όφελος. Είναι μια διαδικασία συνεχούς δημιουργίας, εξέλιξης νέων σχέσεων και ανταλλαγής πολλαπλών ιδεών. Όσον αναφορά την ανάπτυξη, ξεκινά από τους ίδιους τους ανθρώπους, αφορά τους ίδιους και καταλήγει σε αυτούς. Η ανάπτυξη προστατεύεται, έτσι ώστε να μην εξαρτάται από τις κινήσεις της παγκοσμιοποίησης του κεφαλαίου, ούτε από το κράτος, ούτε από άλλα ταξικά συμφέροντα.

Και η αυτοοργάνωση και η αυτοδιαχείριση είναι έννοιες και ιδέες σύνθετες και πολυδιάστατες με κύρια σημασία. Η μετατόπιση αυτή, του κέντρου λήψης αποφάσεων από την κορυφή στη βάση, προβάλλει – μέσα από τι γενικότερη τάση για δημοκρατικοποίηση της κοινωνίας – (στην εκπαίδευση, το συνδικαλιστικό, την ΤΑ.), όχι μόνο σαν ανάγκη αλλά και σαν νομοτελειακό γεγονός. Για να γίνει όμως πραγματικότητα η αυτοοργάνωση και η αυτοδιαχείριση χρειάζονται ασφαλώς πολλά πράγματα. Γιατί σαν πολιτική διαδικασία επηρεάζεται και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και δυνάμεις που δρουν μέσα στο δοσμένο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο. Και φυσικά δεν δίνεται από κανέναν σαν δώρο, αλλά κατακτιέται μέσα από μια αγωνιστική τακτική και στρατηγική. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η βάση, πρέπει να αποκτήσει τη δύναμη να πιέσει την κορυφή, για να μπορέσει να δράσει με περισσότερη πρωτοβουλία και ελευθερία.

Αναγκαία όχι όμως και ικανή συνθήκη και προϋπόθεση αυτής της δυνατότητας για μια διεκδικητική κινητοποίηση του κοινού σε θέματα οργάνωσης του χώρου, που θέλει να συμμετέχει ουσιαστικά και όχι να εκφράζει συμβουλευτικά τη γνώμη του, είναι η πληροφόρηση, η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση. Με άλλα λόγια η πλήρης διαφώτιση του. Και όταν μιλάμε για πληροφόρηση ή διαφώτιση εννοούμε τη μορφωτική εκείνη

διαδικασία που καθιστά τον κάθε πολίτη ικανό γνώστη των προβλημάτων που τον απασχολούν. Γιατί η γνώση αυτή είναι η κύρια δύναμη ή τουλάχιστον μια από τις κύριες δυνάμεις για την ενεργοποίηση ενός ατόμου ή μιας ομάδας.

Η σημασία όλων των παραπάνω γίνεται φανερή αν σκεφθεί κανείς ότι η έλλειψη τους αφαιρεί σχεδόν ολοκληρωτικά την ικανότητα κρίσης και εκλογής άρα και απόφασης από κάθε σκεπτόμενο άτομο. Χωρίς όμως λήψη αποφάσεων στη βάση δεν έχει νόημα να μιλάμε για συμμετοχή και αυτοδιαχείριση του χώρου από τις πλατιές μάζες της κοινωνίας. Εδώ, θα πρέπει να τονίσουμε, ότι ακριβώς γι' αυτήν την χαρακτηριστικά καταλυτική σημασία της πληροφόρησης, η κάθε λογής εξουσία προσπαθεί πάντα να ελέγχει και να μεταδίδει τα μηνύματα από πάνω προς τα κάτω με μια λογική που ανταποκρίνεται στην ιεραρχική της δομή.

Δηλαδή παρέχεται η συγκεκριμένη ποσότητα και είδος γνώσεων και πληροφοριών για το συγκεκριμένο σημείο. Και αυτό ισχύει τόσο για τα βραχυπρόθεσμης σημασίας μηνύματα (διοίκηση κ.λ.π.) όσο και για τα μακροπρόθεσμα (μόρφωση, εκπαίδευση, γενικότερο σύστημα παιδείας).

Το γεγονός της προαναφερόμενης έλλειψης πληροφόρησης και διαφώτισης δημιουργεί μια ανισότητα ανάμεσα σε εκείνους που γνωρίζουν (τους γραφειοκράτες και τεχνοκράτες) και σε εκείνους που δεν γνωρίζουν (το λαό). Με άλλα λόγια τους προνομιούχους και μη προνομιούχους. Γιατί και η κατοχή γνώσεων είναι ένα σοβαρό προνόμιο. Η ανισότητα αυτή έχει σαν συνέπεια την δημιουργία μιας ή πολλών σχέσεων εξαρτήσεως των απλών ανθρώπων από τον ειδικό που δεν είναι παρά μια μορφή συγκαλυμμένης καταπίεσης και εκμετάλλευσης. Το αποτέλεσμα είναι να μην γίνεται ο έλεγχος από τη βάση και η τεχνοκρατία, μέσα από αυτό το πλέγμα των εξαρτήσεων να κατορθώνει να επιζεί και να διαιώνίζει τον εαυτό της.

1.6.1 Αυτοοργάνωση και Αυτοδιαχείριση και Κοινοτισμός ως εναλλακτικές προτάσεις στην παγκοσμιοποίηση

Υπάρχουν χίλιοι δυο λόγοι μέσα από τα μονοπάτια της θεωρίας ή της εμπειρίας της καθημερινότητας που μπορούν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη ελευθεριακών μορφών οργάνωσης σε διάφορα πεδία της κοινωνικής ζωής (π.χ. πολιτική, εκπαίδευση, οικονομία κλπ) ή στο σύνολό της αποτελεί πλέον επιτακτική αναγκαιότητα αλλά και πάνω από όλα, άμεση επιθυμία.

Ο καπιταλισμός, αφού κατάφερε να επικρατήσει σε ολόκληρο τον πλανήτη, άρχισε πλέον να αναδιαρθρώνεται μέσα από τον εκχρηματισμό κυριολεκτικά των πάντων και τη συγκρότηση μιας παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Αρχικά, φρόντισε να διαλύσει όλες τις προκαπιταλιστικές κοινωνικοοικονομικές σχέσεις. Για να διαλύσει αυτές τις σχέσεις, διέλυσε τον κοινωνικό ιστό που τις δημιουργούσε, την κοινότητα, η οποία αποτελεί τον κοινωνικό και πολιτικό οργανισμό που για χιλιετηρίδες τώρα επέλεξε το ανθρώπινο είδος να συγκροτήσει προκειμένου να καλυφθούν μέσα απ' αυτόν οι ανάγκες του και να εκφραστούν οι επιθυμίες του.

Σήμερα λοιπόν, είναι μία κρίσιμη ιστορική στιγμή που η αστικοποίηση και η ολοκληρωτική κυριαρχία της καπιταλιστικής αγοράς έχουν εξοβελίσει από την ανθρωπότητα τις πραγματικές έννοιες της τοπικής αυτοδιεύθυνσης (αυτονομία), της σχετικής αυτάρκειας, της κοινοτικής αλληλεγγύης, αλληλοβοήθειας, της άμεσης σύνδεσης παραγωγής και κατανάλωσης, της συνδιαχείρισης, της ανώνυμης δημιουργίας που είναι κτήμα όλων, της αρμονικής συνύπαρξης των ανθρώπινων κοινοτήτων με το περιβάλλον. Έτσι, έχουμε φτάσει στο σημείο όπου στα σύγχρονα οικιστικά σύνολα, είτε είναι γιγάντιες μεγαλουπόλεις είτε αστικοποιημένοι αγροτικοί οικισμοί, είναι ανύπαρκτη η έννοια της κοινότητας και ότι αυτή συνεπάγεται, όσον αφορά την πολιτική, (με την αρχαία ελληνική έννοια της λέξης) την οικονομία, την παιδεία.

Η δημιουργία μιας άλλης πολιτισμικής πρότασης μπορεί να γεννιέται τόσο στις μεγαλουπόλεις όσο και στην ύπαιθρο. Ωστόσο, αν στις πρώτες υπάρχει (θεωρητικά) η δυνατότητα μιας μεγαλύτερης κυκλοφορίας και ανταλλαγής των ελευθεριακών ιδεών, στην δεύτερη υπάρχει (πρακτικά) η δυνατότητα δημιουργίας ελευθεριακών μορφών οργάνωσης σε συνολικό επίπεδο στα πλαίσια μιας κοινότητας. Και αυτό είναι ένα από τα σημεία που πρέπει να τονίσουμε: την ανάπτυξη της αυτοδιαχείρισης, μέσω συνεργατικών ενώσεων και του ελευθεριακού κοινοτισμού.

Η ανάπτυξη επομένως του ελευθεριακού κοινοτισμού πρέπει να αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς ιδιαίτερα σημαντικό για το ελευθεριακό - αναρχικό ρεύμα. Και αυτό γιατί η δημιουργία μιας τέτοιας κοινοτικής συγκρότησης μπορεί να αποτελέσει έναν από τους βασικότερους δημόσιους-κοινωνικούς χώρους για την ανάπτυξη μιας αντιθετικής στον αστικό πολιτισμό και συνεχώς εξελισσόμενης κουλτούρας, της ελευθεριακής κουλτούρας.

Ο κοινοτισμός δεν πρέπει να μελετηθεί από την σκοπιά της αναβίωσης των παραδοσιακών αξιών και τρόπων ζωής, αλλά ως κοινοτική ζωή, που προκύπτει από μια

κοινά αποδεκτή αντίληψη περί Δικαίου με βάση την ισότητα και την αυτοπραγμάτωση. Αυτό δεν σημαίνει κάποια μορφή κολεκτιβισμού (κοινή ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και ανταλλαγών ή κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας ή πλήρη απουσία της αγοράς). Σημαίνει ότι το τοπικό, περιφερειακό επίπεδο προσφέρεται ως χώρος για να δοκιμαστούν οι αρχές της ισότητας και της αυτοκυβέρνησης, της άμεσης συμμετοχικής δημοκρατίας, του κοινωνικού ελέγχου επί της παραγωγής.

Ούτε θα πρέπει να φανταστούμε έναν πλανήτη που θα αποτελείται από εκατομμύρια διάσπαρτες κοινότητες. Θα υπάρξουν μεγαλύτερες πολιτειακές μορφές, αρκεί να μη λάβουν την έννοια του κράτους, οι αποφάσεις για άσκηση εξουσίας ή ισχύος να λαμβάνονται με συμμετοχικό δημοκρατικό τρόπο. Είναι γεγονός ότι οι περίοδοι ακμής των Ελλήνων ήταν εκείνες που διαπνέονταν από κοινοτικό πνεύμα και ήθος, από την αρχαία πόλη - κράτος έως τις κοινότητες κατά την οθωμανική αυτοκρατορία. Το παράδοξο είναι ότι ως κατεξοχόν κοινοτικός λαός, ο ελληνικός διαθέτει πλέον τους ασθενέστερους κοινοτικούς θεσμούς από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, όπως και από χώρες του Τρίτου Κόσμου. Πώς αλλιώς, όταν εισήγαγε άκριτα (ή και του το επέβαλαν) το δυτικό ευρωπαϊκό - συγκεντρωτικό πρότυπο διακυβέρνησης

Παρόλα αυτά, οι συνθήκες σήμερα είναι ευνοϊκές για το πρόταγμα του κοινοτισμού ως ανθρώπινης μορφής διακυβέρνησης. Τόσο η αποτυχία των κολεκτιβιστικών μοντέλων όσο και το αδιέξοδο του νεοφιλελευθερισμού ωθούν στην αναζήτηση προς μορφές οικογενειακής, συνεταιριστικής και κοινοτιστικής παραγωγής. Η υπέρβαση της κρίσης θα επιτευχθεί με την αναβάθμιση του τοπικού, της μερικότητας, της ιδιαιτερότητας, του εθνικού και του περιφερειακού, που όμως δεν αρνείται την επικοινωνία με τον υπόλοιπο κόσμο, δεν αρνείται μια μορφή "παγκοσμιοτητας", αλλά προωθεί μια οικουμενικότητα, δηλαδή ανάπτυξη των παγκόσμιων σχέσεων, ιδίως στο επίπεδο της εκπαίδευσης, της επικοινωνίας, της πληροφόρησης με ταυτόχρονη εδραίωση της διαφοροποίησης.

Το μεγαλύτερο μέρος των μεγάλων αστικών περιοχών του κόσμου αποτελείται όχι από μία αλλά από δύο πόλεις, μία των πλουσίων και μία των φτωχών, «Κάθε πόλη του αναπτυγμένου κόσμου φέρει εντός της μία πόλη του τρίτου κόσμου, με υποσιτισμό, παιδική θνησιμότητα, αστέγους και ανέργους. Και αντιστρόφως, κάθε πόλη του Τρίτου Κόσμου φέρει εντός της μία αναπτυγμένη πόλη, με υψηλή τεχνολογία, υψηλή μόδα και υψηλή οικονομία».

Από μια ελευθεριακή οπτική γωνία είναι ιδιαίτερος παρηγορητικό να παρατηρήσουμε ότι στις πόλεις των φτωχών οι κάτοικοι, εφαρμόζοντας την αρχή της αλληλοβοήθειας, προσπάθησαν να αυτοοργανώσουν τις υπηρεσίες με τα λίγα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους. Σε πολλές πόλεις του Τρίτου Κόσμου, υπάρχει στο εσωτερικό των μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών, μία πόλη που αποτελείται από «αόρατους» πολίτες. Η γιγαντιαία διαδικασία της αστικοποίησης, που ξεκίνησε πριν από 20 χρόνια, οδήγησε στην αύξηση των τεράστιων περιφερειακών οικισμών, γύρω από τα προϋπάρχοντα αστικά κέντρα, πρόκειται για πραγματικές και παράνομες πόλεις, που ονομάζονται *colonias proletarias* στο Μεξικό, *barriadas* στο Περού, *gourbivilles* στην Τυνησία, *bustees* στην Ινδία, *gecekondu* στην Τουρκία, *ranchos* στη Βενεζουέλα.

Σε αυτούς τους αυθαίρετους αστικούς οικισμούς, χάρη στην αλληλοβοήθεια, οι κάτοικοι έμαθαν να αντιμετωπίζουν την αθλιότητα, δημιουργώντας πολιτικές και διοικητικές δομές και αυτοδιαχειριζόμενες υπηρεσίες. Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχουν πολυάριθμες κοινότητες που έχουν δημιουργηθεί, κάπου 25.000 κοινοτικές πρωτοβουλίες, όπου εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι ζουν και συνεργάζονται. Στην Ευρώπη υπάρχουν κάπου 1500 τέτοιες εκ των οποίων 400 στην Γερμανία.

Η εμπειρία τους είναι χρήσιμη για την γενικότερη έξοδο από την κοινωνία της αγοράς και της μισθωτής εργασίας. Το κοινωνικό αυτό κίνημα συνδέει το οικονομικό, κοινωνικό, οικολογικό και πολιτικό πεδίο της δραστηριότητας των ανθρώπων, συλλέγοντας και ασκώντας τις πρακτικές γνώσεις γύρω από τα παραπάνω πεδία και από το παρελθόν και το παρόν των λαών, κυρίως των αυτοχθόνων του Τρίτου Κόσμου με τους οποίους αναπτύχθηκαν και σχέσεις.

Μπορεί να αποτελέσει ένα σχολείο ζωής για όλα τα κοινωνικά κινήματα, που προσπαθούν να ολοκληρώσουν μια πρόταση για μια άλλη κοινωνία, σαν απάντηση στην κοινωνία της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, η οποία αποτελεί την καινούργια φάση της καπιταλιστικής κοινωνίας και που εγείρει ενάντια της το λεγόμενο κίνημα της "αντιπαγκοσμιοποίησης".

1.6.2. Αρχές ελευθεριακών ιδεολογιών – Αυτονομιστικά Κινήματα

Δεν μπορούμε να μιλάμε για αυτοοργάνωση, αυτοδιαχείριση και κοινοτισμό, χωρίς να αναφερθούμε σε κάποιες βασικές ιδεολογίες, στις οποίες στηρίχτηκαν αυτές οι έννοιες. Ανάμεσα στις μοντέρνες πολιτικές θεωρίες, ο αναρχισμός συγκαταλέγεται μεταξύ

εκείνων που επεξεργάστηκαν, με τη μεγαλύτερη πληρότητα και αυθεντικότητα, ένα πρόταγμα κοινωνικής μεταβολής προς την κατεύθυνση του κοινοτισμού και της αυτοοργάνωσης.

Ο Αναρχισμός³⁴ (Αγγλικά: *Anarchism*, Ισπανικά: *anarquismo*) είναι ένα ιδεολογικό, πολιτικό και κοινωνικό κίνημα. Ετυμολογικά προέρχεται από την ελληνική λέξη αρχή = εξουσία και το στερητικό α. Οπότε ο όρος «αναρχία» μπορεί να θεωρηθεί ως η κατάσταση απουσίας της κυριαρχίας - ηγεμονίας - εξουσίας. Σύμφωνα με τον Harold Barclay³⁵, πολύ πριν να προκύψει ο αναρχισμός ως ευδιάκριτη προοπτική, τα ανθρώπινα όντα έζησαν για χιλιάδες έτη στις κοινωνίες χωρίς κυβέρνηση. Μετά από την άνοδο των ιεραρχικών κοινωνιών οι ιδέες της αναρχίας διατυπώθηκαν ως η κρίσιμη απάντηση και η απόρριψη των καταναγκαστικών πολιτικών οργάνων και των ιεραρχικών κοινωνικών σχέσεων.

Ο όρος αναρχισμός είναι αρκετά παρεξηγημένος καθώς αρχικά είχε αρνητική έννοια, διότι αναρχία συνήθως σήμαινε χάος κοινωνικό, πολιτικό και όχι μόνο. Δήλωνε δηλαδή την αταξία ή υπήρχαν φορές που ταυτιζόταν με βομβιστικές τρομοκρατικές ενέργειες. Η σύνδεση με τη βία είναι προπαγανδιστική καθώς οι μεγαλύτερες σχολές και οι μεγαλύτεροι θεωρητικοί αναρχικοί, θεωρούν τη βία όχι μόνο ακατάλληλο μέσο επιβολής, αλλά επίσης την εξισώσουν με την αστική ηθική.

Η πρώτη αναφορά της λέξεως αναρχία υπάρχει στο έργο *Επτά επί Θήβας* (467 πχ) του Αισχύλου. Εκεί η Αντιγόνη ανοιχτά αρνείται να αποδεχτεί το διάταγμα των κρατούντων να αφήσει άθαφτο το πτώμα του αδερφού της Πολυνείκη, ως τιμωρία για την συμμετοχή του στην επίθεση κατά των Θηβών, λέγοντας³⁶: "Ακόμα και αν κανείς άλλος δεν επιθυμούσε να συμμετάσχει στην ταφή, εγώ μόνη μου θα τον έθαβα και θα έπαιρνα το ρίσκο που θα σημαίνει η ταφή του αδερφού μου. Ούτε ντρέπομαι να δράσω ενάντια αψηφώντας τη βούληση των κρατούντων (έχουσα άπιστων την αναρχίαν πόλει."

³⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/history_of_anarchism

³⁵ Harold B. Barclay (γεννημένος 3 Ιανουαρίου 1924) ομότιμος καθηγητής Ανθρωπολογίας στο πανεπιστήμιο Alberta, Edmonton, του Καναδά. Η έρευνα του επικεντρώθηκε κυρίως στις αρχές της κοινωνίας. Επίσης, μελέτησε πολιτική ανθρωπολογία και ανθρωπολογία της θρησκείας. Είναι γνωστός ως ένας αξιοθαύμαστος συγγραφέας της αναρχικής θεωρίας, ειδικευόμενος, στις θεωρίες που περιέχουν την "φθορά" της εξουσίας, ψάχνοντας λύσεις για το πως η κοινωνία, μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα, χωρίς την ύπαρξη κράτους. <http://en.wikipedia.org>

³⁶ <http://el.wikipedia.org/wiki>

Οι αναρχικές ιδέες επίσης ανάθηκαν σε θρησκείες όπως ο Βουδισμός αλλά και σε φιλοσοφικές σχολές σκέψης. Σύμφωνα με τον Πέτρο Κροπότκιν³⁷ οι Στωικοί³⁸, με κορυφαίο τον Ζήνων, αποστρεφόντουσαν την παντοδυναμία του κράτους, την επέμβαση του και τον κρατισμό και διακήρυσσαν την κυριαρχία του ηθικού νόμου του ατόμου. Έτσι σύμφωνα με τον Κροπότκιν, ο Ζήνων ήταν ο καλύτερος υπέρμαχος της αναρχίας στον αρχαίο κόσμο.

Η πρώτη επίσημη γνωστοποίηση αναρχικών θέσεων προήλθε από τον ατομικιστή αναρχικό William Godwin³⁹. Ήταν αυτός που στο έργο του «Έρευνα για την πολιτική δικαιοσύνη» πραγματεύτηκε μία μορφή ακραίου πολιτικού φιλελευθερισμού. Στη συνέχεια, ο αναρχισμός ως μια ξεχωριστή πολιτική ιδεολογία αντιμετωπίστηκε στα τέλη του 19 αιώνα όταν οι υποστηρικτές και ο ίδιος ο Μιχαήλ Μπακούνιν⁴⁰ αποσπάστηκαν από την πρώτη διεθνή ή διεθνή ένωση των εργατών που είχαν ιδρύσει ο Καρλ Μαρξ⁴¹ σε συνεργασία με τον «πατέρα της αναρχίας» Joseph- Proudhon⁴². Η πίστη του Bakunin σε έναν «αντιεξουσιαστικό σοσιαλισμό» ήταν αυτή που οδήγησε

³⁷ Ο Πρίγκιπας Πέτρος (Πιοτρ) Αλεξέγεβιτς Κροπότκιν (Ρώσικα Πέτρ Αλεκσεεβιτς Κροποτκιν) (Μόσχα, 9 Δεκεμβρίου 1842 – Ντιμτρέφ, 8 Φεβρουαρίου 1921) ήταν εξέχων Ρώσος αναρχικός και ένας από τους πρώτους θεωρητικούς του αναρχοκομμουνισμού. Αριστοκρατικής καταγωγής, εγκατέλειψε τα προνόμιά του και έζησε στην Αγγλία, τη Γαλλία και την Ελβετία όπου εργάστηκε για τη διάδοση των αναρχικών ιδεών. Πριν φύγει για την Ρωσία έγραψε ένα γράμμα στους *The Times* του Λονδίνου όπου ευχαριστούσε τον αγγλικό λαό για την φιλοξενία του κατά την διαμονή του εκεί. Επέστρεψε στη Ρωσία τον Ιούνιο του 1917 όπου τον υποδέχτηκαν ο Αλεξάντερ Κερένσκι και ένα πλήθος 60.000 ατόμων. Ο Κερένσκι μετά από κάποιο διάστημα πρότεινε στον Κροπότκιν να αναλάβει το υπουργείο Παιδείας, πρόταση την οποία απέρριψε αμέσως. Ο Κροπότκιν αρχικά ενθουσιάστηκε από την νέα κατάσταση μετά την Ρωσική Επανάσταση, μετέπειτα όμως άσκησε σκληρή κριτική κυρίως μέσω επιστολών που έστειλε στον Λένιν. Ένα κρυολόγημα στα μέσα Ιανουαρίου του 1921, επιδείνωσε τη βρογχίτιδα από την οποία έπασχε, η οποία εξελίχθηκε σε πνευμονία. Ο Λένιν όταν πληροφορήθηκε ότι ο Κροπότκιν άρρωστος, έστειλε ειδικό τραίνο με γιατρούς και τρόφιμα στο Ντιμτρέφ. Η υγεία του όμως ήταν αρκετά επιβαρυνμένη και συνεχώς χειρότερη. Το πρωί της 8ης Φεβρουαρίου του 1921 πέθανε. Η κηδεία του ήταν η τελευταία μαζική συγκέντρωση αναρχικών στην Ρωσία. <http://en.wikipedia.org>

³⁸ Ο Στωικισμός αποτελεί μία σημαντική φιλοσοφική σχολή των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων (300 π.Χ. – περίπου 250 μ.Χ.), ιδρυθείσα στην Αθήνα από τον Ζήωνα τον Κιτέα με κέντρο την «Ποικίλη Στοά» από όπου και πήρε το όνομά της η Σχολή. Κατά τους στωικούς, η ανθρώπινη φύση είναι τμήμα της παγκόσμιας φύσης, η οποία καθοδηγείται και κυβερνάται από τον σημαντικότερο νόμο της Λογικής. Ο άνθρωπος, ως έλλογο ον, συγγενεύει όχι μόνο με τα άλογα ζώα αλλά και με τους Θεούς και πέραν του ενστικτού διαθέτει και ηθική αίσθηση. Κύριο ζητούμενο του βίου είναι συνεπώς το να ζει κάποιος σύμφωνα με την φύση του, η οποία για τον άνθρωπο, μέσω της λογικότητάς του (στα λατινικά *ratio*), ωθεί προς την Αρετή, άρα το «κατά Φύσιν ζήν» σημαίνει «κατ' Αρετήν ζήν». Η Αρετή είναι το μόνο αγαθό και μόνο από αυτήν εξαρτάται η ευημερία. Όλα τα υπόλοιπα πράγματα, ευχάριστα ή δυσάρεστα, στερούνται αξίας, είναι «αδιάφορα».

Σύμφωνα με τον στωικισμό, καθήκον του ανθρώπου είναι να θέσει τον εαυτό του σε αρμονία με το Σύμπαν, το οποίο, ως λογικό και αγαθό, του μεταφέρει τις ιδιότητές του. Με το να βλάπτει κανείς τους άλλους για το υποτιθέμενο ατομικό του συμφέρον, υπονομεύει κατ' ουσίαν την ίδια του την φύση. Ο στωικός δεν αρνείται τον κόσμο των θνητών πραγμάτων, ούτε όμως και εξαρτάται από αυτόν, απλώς ζει ατάραχα μέσα του ενώ, σε αντίθεση προς την απόσυρση των ελλειψοειδών, συμμετέχει σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής. <http://en.wikipedia.org>

³⁹ William Godwin (3 Μάρτιος 1756 – 7 Απρίλιος 1836), Άγγλος δημοσιογράφος, φιλόσοφος της πολιτικής και νοβελίστας. Θεωρείται ένας από τους υποστηρικτές του κινήματος του ωφελισμού, και ένας γνήσιος υποστηρικτής του φιλοσοφικού αναρχισμού. <http://en.wikipedia.org>

⁴⁰ Ο Μιχαήλ Αλεξάντροβιτς Μπακούνιν (ρωσ.: *Μιχαήλ Αλεξανδρόβιτς Βακουνίν*) υπήρξε Ρώσος θεωρητικός του αναρχισμού που με τα γραπτά του και με το βίο του λειτουργήσε ως σημείο αναφοράς στην ιστορία του αναρχικού κινήματος, καθώς αποτέλεσε μία από τις πλέον διάσημες επαναστατικές μορφές του 19ου αιώνα. Επιηρέαστηκε από την εγγεληνή φιλοσοφία και κυρίως από την ιστορική διαλεκτική από την οποία συνήγαγε και τη θεωρία της αναρχικής πάλης. Ήρθε σε επαφή με τον Μαρξ και τον Ένγκελς και φυσικά τον Προυτόν, τις θέσεις του οποίου για τον αναρχισμό ασπασθηκε: ο Μπακούνιν εναντιώθηκε στην ύπαρξη κάθε μορφής κράτους, ακόμα και σοσιαλιστικού. <http://en.wikipedia.org>

⁴¹ Ο Καρλ Χάινριχ Μαρξ (*Karl Heinrich Marx*) (Τριέρη 1818- Λονδίνο 1883) ήταν μεγάλος γερμανός πολιτικός φιλόσοφος και θεωρητικός του σοσιαλισμού. Ασχολήθηκε με πολλά ζητήματα ως φιλόσοφος και δημοσιογράφος. Είναι κατεξοχήν γνωστός για την ανάλυση της ιστορίας σε όρους ταξικής πάλης, η οποία συνοψίζεται στην θεωρία ότι τα συμφέροντα των κεφαλαιοκρατών και των εργαζομένων είναι διαμετρικά αντίθετα μεταξύ τους. <http://en.wikipedia.org>

⁴² Pierre-Joseph Proudhon (15 Ιανουάριος 1809 – 19 Ιανουάριος 1865) Γάλλος, πολιτικός φιλόσοφος. Ήταν ο πρώτος άνθρωπος που αυτοκατέστησε αναρχικός και θεωρείται ένας, ανάμεσα στους πρώτους αναρχικούς σκεπτικιστές. <http://en.wikipedia.org>

στην διαγραφή του από τη Διεθνή και έβαλε τα θεμέλια για τον αναρχοκολεκτιβισμό⁴³ ή Κολεκτιβιστικό αναρχισμό, πάνω στον οποίο στηρίχτηκαν οι περισσότερες αναρχικές θεωρίες όπως ο αναρχοσυνδικαλισμός⁴⁴, ο οικοαναρχισμός, ο αναρχοκομμουνισμός⁴⁵.

Με βάση λοιπόν τον αναρχοκολεκτιβισμό, ο Αναρχισμός του 20ου αιώνα, αρνείται τη μεταβατική περίοδο της Δικτατορίας του Προλεταριάτου⁴⁶ (που ήταν μία από τις κύριες διαφωνίες του Marx με τον Bakunin), που προτείνουν οι Κομμουνιστές⁴⁷ για το πέρασμα στην αταξική κοινωνία. Επίσης, προωθεί την αυτοδιαχείριση και εστιάζει στην προσωπική ευθύνη που έχει το άτομο για τις πράξεις του απέναντι στον εαυτό του και το κοινωνικό σύνολο, του οποίου είναι μέλος.

⁴³ Συνοπτικά ο Κολεκτιβιστικός αναρχισμός (αναρχοκολεκτιβισμός) είναι μια μορφή άκρατου σοσιαλισμού(εξού και η άρνηση στη δικτατορία του προλεταριάτου), όπου κύρια στοιχεία είναι ο ακραίος κολεκτιβισμός, η ταξική πάλη, η κοινωνική επανάσταση, η συνεργασία/ αμοιβαϊότητα(μοντουαλισμός), το κοινωνικό καθήκον, η κοινοκτημοσύνη και άλλα. Απώρια του αναρχοκολεκτιβισμού είναι ο αναρχοκομμουνισμός. <http://en.wikipedia.org>

⁴⁴ Αναπτύχθηκε στη Γαλλία, Ισπανία και την Ιταλία και επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες. Αντιπύθεται στο κράτος, την πολιτική πάλη και τα πολιτικά κόμματα. Δίνει τον πρώτο ρόλο στα συνδικάτα και θεωρεί την απεργία ως την βασική μέθοδο πάλης ενάντια στην αστική τάξη. <http://en.wikipedia.org>

⁴⁵ Φρονεί ότι την ιδιοκτησία θα πρέπει να τη διαχειρίζονται οι εθελοντικές ομάδες, σημείο που προσβάλει όμως την ελευθερία της νομής της κατοχής και της εκμετάλλευσης αυτής από τον ιδιοκτήτη. ["Επιναυρορά εξουσίας"]. Κύριος εκφραστής της θεωρίας αυτής ήταν ο Π. Κροπότιν, ο οποίος τοποθετούσε τα συμφέροντα της κοινωνίας πάνω από τα συμφέροντα του ατόμου και πρόέτασε την ηθική δράση εναντίον της αστικής τάξης και της κυβέρνησης. <http://en.wikipedia.org>

⁴⁶ Με τον όρο δικτατορία του προλεταριάτου εννοείται η δικτατορία της εργατικής τάξης, των εργαζόμενων μαζών προς όφελος ολόκληρου του λαού. Ως σύστημα διακρίνεται για την απόλυτη εξουσία των εργατών ενάντια στην αστική τάξη, σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Δικτατορία του προλεταριάτου είναι η σοσιαλιστική εξουσία-εργατική δημοκρατία και η κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής, καθώς και η οργάνωση ένοπλου επαναστατημένου λαού σε αντίθεση με τον τακτικό στρατό. Η Δικτατορία του Προλεταριάτου είναι η μεταβατική περίοδος κατά την οποία η εργατική τάξη σε συμμαχία με τους αγρότες παίρνει την εξουσία με σκοπό την ανατροπή της αστικής τάξης, την οικοδόμηση της νέας σοσιαλιστικής κοινωνίας και την συνέχιση του αγώνα μέχρι την κατάργηση των τάξεων.Τη δικτατορία του Προλεταριάτου την ενσωματώνει και την εφαρμόζει το προλεταριακό κράτος. Υπάρχουν τρεις βασικές λειτουργίες της Δικτατορίας του Προλεταριάτου σύμφωνα με τον Στάλιν:

- Χρήση της για την εκμηδένιση των εκμεταλλευτών, την άμυνα της χώρας, για τη σταθεροποίηση των δεσμών των εργατών με εργάτες άλλων χωρών και για την ανάπτυξη της επανάστασης σε άλλες χώρες
- Χρήση για την οριστική απόσπαση από την αστική τάξη των εκμεταλενόμενων μαζών και για σταθεροποίηση συμμαχίας αυτών με το προλεταριάτο, προσέλκυση των μαζών αυτών στην οικοδόμηση του Σοσιαλισμού και εξασφάλιση της ηγεμονίας των μαζών
- Χρήση για την οργάνωση του Σοσιαλισμού, για την κατάργηση των τάξεων και το πέρασμα στην αταξική κοινωνία

Και συνεχίζει λέγοντας<< Δικτατορία του Προλεταριάτου είναι η συνένωση αυτών των τριών πλευρών... Μόνο αν πάρουμε και τις τρεις πλευρές θα έχουμε μια πλήρη και ολοκληρωμένη έννοια της Δικτατορίας του Προλεταριάτου>> (Βάσεις του Λενινισμού.Ζητήματα του Λενινισμού). Η Δικτατορία του Προλεταριάτου στηρίζεται στην ένοπλη βία, αλλά θεωρητικά δε σημαίνει μόνο βία, ούτε κατ' αρχήν βία, σύμφωνα με μεταγενέστερες ερμηνείες των κομμουνιστικών κομμάτων, που προσπάθησαν να απαλείψουν τις αρνητικές επιπτώσεις που είχε η χρήση στα χέρια της δυτικής προπαγάνδας. Κατά την περίοδο της ένοπλης επαναστατικής διαδικασίας η βίαιη πλευρά της Δικτατορίας του Προλεταριάτου έχει την πρώτη θέση. Ύστερα στην περίοδο της οικοδόμησης του Σοσιαλισμού η ειρηνική, μορφωτική και οργανωτική δουλειά είναι στο προσκήνιο, χωρίς να αποκλείει χρήση βίας στα εκμεταλεντικά στοιχεία που δεν έχουν εκλείψει ακόμη.

Η Δικτατορία του Προλεταριάτου παύει με το πέρασμα στην αταξική κοινωνία, τον Κομμουνισμό. <http://en.wikipedia.org>

⁴⁷ Ο κομμουνισμός ως έννοια σχετίζεται με μια μορφή κοινωνίας χτισμένη γύρω από ένα ανταλλακτικό οικονομικό σύστημα. Ως ιδεολογία εκφράζει αυτήν την ιδιαίτερη κοινωνία αλλά αποτελεί συνάμα και λαϊκό κίνημα. Ως επίσημο λαϊκό κίνημα εκφράζεται μέσω των κομμουνιστικών κομμάτων ανά τον κόσμο και ό,τι σχετίζεται μαζί τους. Στην Ελλάδα κυρίαρχος εκφραστής της κομμουνιστικής ιδεολογίας θεωρείται το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος και άλλες μικρότερες μαρξιστικές-λενινιστικές ομάδες με μικρότερη επιρροή στο πολιτικό γίγνεσθαι. Η λέξη κομμουνισμός είναι όρος που μπορεί να αναφέρεται στο κοινωνικό και οικονομικό σύστημα, σε μια ιδεολογία που στηρίζει αυτό το σύστημα, ή σε μια πολιτική κίνηση που το περιλαμβάνει ως κεντρική ιδεολογία του. Ως κομμουνιστές ορίζονται οι ιδεολογικοί οπαδοί της κομμουνιστικής θεωρίας. Αποτελούν μία ευρεία ιδεολογική ομάδα που κεντρίζεται με τις αρχές που προεβλέπει ο Κομμουνισμός ως όραμα, θεωρία και πραγματικότητα (πολιτικό κόμμα).

Ως κοινωνικό και πολιτικό σύστημα ο κομμουνισμός είναι η ανώτατη βαθμίδα της σοσιαλιστικής κοινωνίας στην οποία δεν λαμβάνεται υπόψη η έννοια κράτος, τα ατομικά μέσα παραγωγής (ατομική ιδιοκτησία) και οι κοινωνικές τάξεις. Η ιδιοκτησία είναι συλλογική και όλοι οι άνθρωποι έχουν ισότιμο κοινωνικό status και δικαιώματα. Οι ανθρώπινες ανάγκες δεν μένουν ανικανοποίητες εξαιτίας της φτώχειας, και επιλύεται με κατανομή των πόρων ως απαιτείται. Είναι συχνά το σύστημα που προτείνεται για την επίλυση των προβλημάτων του καπιταλιστικού κύκλου φτώχειας.

Ίσως η καλύτερα γνωστή ρήση της κομμουνιστικής κοινωνίας είναι «Από τον καθένα ανάλογα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του». Το οικονομικό μοντέλο που προτείνεται αναφέρεται επίσης ως ανταλλακτική οικονομία. Ως πολιτικό κίνημα, ο κομμουνισμός είναι ένας ριζοσπαστικός κλάδος του ευρύτερου σοσιαλιστικού κινήματος. Το κομμουνιστικό κίνημα διαφοροποιείται από τους άλλους κλάδους του σοσιαλιστικού κινήματος μέσω της επιδίωξής του να απομακρυνθεί από όλες τις όψεις της κοινωνίας της αγοράς προς το τελικό στάδιο του πιστημάτων μέσω ένοπλων ή πολιτικών στρατηγικών ανατροπής του καπιταλιστικού συστήματος και εστιάζεται στην διεθνή εργατική τάξη ως κλειδί αυτής επανάστασης. <http://en.wikipedia.org>

Οι στόχοι του αναρχισμού, καθώς και τα μέσα επίτευξης των στόχων αυτών, κρίθηκαν έντονα και θεωρήθηκαν ουτοπικά. Για αυτό το λόγω η απήχηση που έχει ο αναρχισμός είναι περιορισμένη σε σχέση με άλλες κυριότερες πολιτικές ιδεολογίες όπως ο σοσιαλισμός⁴⁸, ο φιλελευθερισμός⁴⁹. Οι αναρχικοί απορρίπτουν όλες τις μορφές πολιτικής πάλης ως ανούσιες, και πιστεύουν σε μία «κοινωνική επανάσταση» (αναρχοκομμουνιστές), σε γενικές απεργίες (αναρχοσυνδικαλιστές) ή σε μία γενική «ανυπακοή των μαζών» (ατομικιστές αναρχικοί). Ο Αναρχισμός σαν κίνημα μπορεί και «επιβιώνει», για τον απλό λόγο ότι μπορεί και παίρνει θέση σε όλα τα κοινωνικά ζητήματα.

Η λέξη αναρχία, όπως τη χρησιμοποιούν οι περισσότεροι αναρχικοί, δηλώνει μια αρμονική αντιεξουσιαστική αταξική κοινωνία, που στηρίζεται στις δυνατότητες της εθελοντικής συνεργασίας και αμοιβαίας βοήθειας των ανθρώπων με βάση τον ατομικό αυτοπροσδιορισμό και την προσωπική συμμετοχή.

Στη θέση των εξουσιαστικών πολιτικών δομών και των οικονομικών θεσμών οι αναρχικοί προτείνουν κοινωνικές σχέσεις θεμελιωμένες στην "εκούσια" ομαδική συγκρότηση αυτόνομων ατόμων, την αμοιβαία βοήθεια και την αυτοδιάθεση. Ενώ συχνά ο αναρχισμός ορίζεται από αυτό στο οποίο εναντιώνεται, εντούτοις οι αναρχικοί ανά τις εποχές προσέφεραν σύμφωνα με το όραμα για αυτό που πιστεύουν ότι είναι η αληθινά ελεύθερη κοινωνία. Ωστόσο, οι ιδέες για το πώς μπορεί να είναι λειτουργική μια τέτοια κοινωνία πιθανώς διαφέρουν πολύ, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στις διαπλεκόμενες οικονομικές σχέσεις.

⁴⁸ Η θεωρία και το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης στο οποίο τα μέσα παραγωγής και κατανομής των αγαθών κατέχονται και ελέγχονται από κοινωνικές ομάδες ή το κράτος και όχι από ιδιώτες, οπότε η ατομική ιδιοκτησία και η κατανομή του εισοδήματος υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο κατ' αντιδιαστολή προς τον καπιταλισμό και το φιλελευθερισμό. (Λεξικό Μπαμπινιώτη) Η ιστορία όλων των κοινωνιών που έχουν υπάρξει μέχρι σήμερα είναι ιστορία της πάλης των τάξεων". Έτσι αρχίζει το "Κομμουνιστικό Μανιφέστο" που δημοσιεύτηκε το 1848 από τον Καρλ Μαρξ και τον Φρειδερίκο Ένγκελς. Αυτοί βάσισαν τις σκέψεις τους και τις θεωρητικές τους εργασίες σε μια "υλιστική αντίληψη της ιστορίας", σύμφωνα με την οποία οι οικονομικές συνθήκες αποτελούν την βάση της ιστορικής εξέλιξης: με τον συλλογισμό αυτό ερμηνεύουν την ιστορία των κοινωνιών σαν μια αδιάκοπη πάλη των τάξεων. Ο σοσιαλισμός είναι κοινωνικοοικονομικό σύστημα στο οποίο η κοινωνική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής έχει αντικαταστήσει την ατομική ιδιοκτησία. Ουσιαστικά, ο σοσιαλισμός είναι δημιουργήμα του 19ου αιώνα και των οικονομικοκοινωνικών συνθηκών της βιομηχανικής επανάστασης. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του σοσιαλισμού είναι η κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και η δημιουργία νέων σχέσεων παραγωγής και διανομής των προϊόντων, που θα στηρίζονται στο ότι τα μέλη μιας κοινωνίας θα προσφέρουν ανάλογα με τις δυνατότητές τους και θα αμείβονται ανάλογα με την εργασία τους. Δηλαδή τη θέση της ατομικής ιδιοκτησίας, θα πάρει πλέον η συλλογική διαχείριση με μορφή συνεταιριστική ή κρατική. Η πρώτη προσπάθεια σοσιαλιστικού μετασχηματισμού της αστικής κοινωνίας, σημειώθηκε από το βιομήχανο Ουεν. Αν και παρατηρήθηκαν σημαντικά μεμονωμένα αποτελέσματα, το πείραμά του απέτυχε. Αποδείχτηκε αδύνατη η εγκαθίδρυση σοσιαλιστικών νησίδων σ' ένα καπιταλιστικό ωκεανό. Το πείραμά του αφορούσε τους 2.500 εργάτες που απασχολούσε ο ίδιος. Ο Ουεν είναι ένας από τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους της σοσιαλιστικής ιδέας μαζί με τους Σιμόν και Φουριέ που έκαναν την εμφάνισή τους στις αρχές του 19ου αι. Χαρακτήρισθηκαν ως ουτοπικοί σοσιαλιστές.

Χαρακτηριστική έκφραση και πραγμάτωση σοσιαλισμού έχουμε το 1871 στην Παρισινή Κομμούνια. <http://en.wikipedia.org>

⁴⁹ Φιλελευθερισμός είναι ένα σύνολο ιδεών ή ένα φιλοσοφικό ρεύμα που θέτει ως κύριο στόχο τη θρησκευτική, πολιτική ή οικονομική ελευθερία του ατόμου. Ο όρος όμως χρησιμοποιείται για διάφορες ιδεολογίες, οι οποίες δε συνδέονται απαραίτητα μεταξύ τους. <http://en.wikipedia.org>

Σε όλη την διάρκεια των ιστορικών χρόνων τα φαινόμενα του αναρχισμού έχουν εμφανιστεί σε ευρεία κλίμακα στις κοινωνίες.

Υπάρχουν παραδείγματα κοινωνιών που λειτουργούν με ποικίλες αναρχικές αρχές-ιδεώδη. Μπορούμε να διακρίνουμε 3 κατηγορίες:

i. Ιστορικά παραδείγματα κοινωνιών, οργανωμένων επιτυχώς και σύμφωνα με αναρχικές αρχές-ιδεώδη⁵⁰

- Celtic Ireland (650-1650) - Κελτική Ιρλανδία
- Icelandic Commonwealth (930 to 1262) – Ισλανδική Κοινοπολιτεία
- Barbary pirates (1500-1830)
- Rhode Island (1636-1648) - Το νησί των Ρόδων
- Albemarle (1640s-1663) -Το Αλπεμάρλε της Β. Καρολίνας
- Holy Experiment (Quaker) Pennsylvania (1681-1690) – Η Ιερή Επανάσταση των Κουάκερ στην Πενσυλβάνια
- Libertatia (1670s to 1690s) – Η Ανεξαρτησία
- Utopia (1847 to 1860s) – Ουτοπία
- Modern Times (1851 to late 1860s) – Μοντέρνοι Καιροί
- Whiteway Colony (1898 to present) – Η Αποικία των Whiteway
- Tolstoyan Agricultural Communes (1921-1937) – Τολστογιέζικες Αγροτικές Κοινωνίες
- Autonomous Shinmin region (1929-1931) – Η Αυτόνομη Χώρα Shinmin
- Spanish Revolution (1936 to 1939) – Η Ισπανική Επανάσταση
- Anarchist Catalonia (1936 to 1939) – Η Αναρχική Καταλονία
- Israeli Kibbutz Movement – Το κίνημα του Kibbutz στο Ισραήλ
- Freetown Christiania (1971– present) – Η απελευθέρωση της πόλης Christiania (πρώην Όσλου)

i. Παραδείγματα επαναστάσεων και εξεγέρσεων με αναρχικά στοιχεία

- Italian Factory Occupations and Councils – Οι εργαζόμενοι Ιταλικού εργοστασίου και το συνέδριο

⁵⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/past_and_present_anarchist_communities

- Ukraine and the Makhnovist movement (1918 to 1921) – Το Ουκρανικό κίνημα
- Hungarian Revolution (1956) – Η Ουγγρική Επανάσταση
- Situationist and Worker/Student Occupation Movement (May, 1968) – Το κίνημα εργαζομένων και φοιτητών
- Kwangju Uprising (May, 1980) - Η εξέγερση στο Kwangju
- Polish revolution/Solidarity 1980 to 1982 – Η Πολωνική Επανάσταση Αλληλεγγύης
- Zapatista Autonomous Municipalities – Η Επανάσταση των εξεγερμένων δήμων των Ζαπατίστας
- Cascadia Free State 1996 (US) – Η Απεξάρτηση της Πολιτείας Cascadia
- Argentina (2001 to present) – Αργεντινή
- Abahlali baseMjondolo Rebellion: South Africa (2005 to Present) – Η Απελευθέρωση της Abahlali baseMjondolo στην Αφρική

ii. Παραδείγματα κινημάτων και άλλων προγραμμάτων με αναρχικά στοιχεία.

- Cooperative businesses – Επιχειρηματικές Συνεργασίες
- Squatter movements – Κίνημα Σφετεριστών γης
- Laissez Faire City – Πόλη ελεύθερης δράσης
- Free Software movement – Κίνημα Software
- Western Sahara Exiles (1976 to Present) – Εξόριστοι Δυτικής Σαχάρας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η Περίπτωση των Ζαπατίστας

2.1. Εισαγωγή

Οι Ζαπατίστας, κοινωνικά αποκλεισμένοι Ινδιάνοι, δεχόντουσαν τις φυλετικές διακρίσεις της εξουσίας του Μεξικού και του Θεσμικού Επαναστατικού Κόμματος (PRI) το οποίο κυβερνούσε για ογδόντα χρόνια το Μεξικό. Ζώντας σε άθλιες συνθήκες, στην πιο φτωχή πολιτεία του Μεξικού, βίωσαν τις συνέπειες του νεοφιλελευθερισμού και της NAFTA⁵¹, χάνοντας τη γη τους και υπομένοντας την εξαφάνιση του πολιτισμού τους ο οποίος θυσιαζόταν από την κεντρική εξουσία στο βωμό της παγκοσμιοποίησης. Η περιοχή Chiapas, πλούσια σε κοιτάσματα πετρελαίου, έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης από την κυβέρνηση, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα ενσωμάτωσης των γηγενών πληθυσμών στη νέα φάση της Μεξικανικής κοινωνίας. Κάτω από αυτές της συνθήκες η εξέγερση των Ινδιάνων ήταν αναπόφευκτη.

Την πρωτοχρονιά του 1994, οι Ινδιάνοι της περιοχής Chiapas, στο Μεξικό, ξεσηκώθηκαν και χιλιάδες αντάρτες κατέλαβαν μεγάλο αριθμό χωριών και πόλεων. Με τις πρώτες στρατιωτικές επιχειρήσεις, έγιναν γνωστοί στο διεθνές στερέωμα ο Ζαπατιστικός Στρατός για την Εθνική Απελευθέρωση, EZLN (Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional), η Παράνομη Επαναστατική Ιθαγενική Επιτροπή και ο subcomandante Μάρκος. Με την εξέγερσή τους, επιζητούσαν την ειρηνική διευθέτηση των αιτημάτων τους, τα οποία είναι : στέγη, γη, δουλειά, υγεία, εκπαίδευση, τροφή, ελευθερία, ανεξαρτησία, δικαιοσύνη, δημοκρατία και ειρήνη.

Το κίνημα αυτό κατάφερε να ξεπεράσει τους όποιους περιορισμούς του είχαν επιβληθεί και σύνδεσε το τοπικό με το εθνικό και το παγκόσμιο. Ξεπερνώντας τα όρια της Chiapas, έγινε παγκοσμίως γνωστό, αποτελώντας πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία ενός παγκόσμιου κοινωνικού κινήματος ενάντια στην σύγχρονη παγκοσμιοποίηση.

Πρόκειται για ένα κίνημα το οποίο επιθυμεί την αλλαγή ορισμένων στοιχείων της κοινωνικής διάρθρωσης και της κατανομής αμοιβών στην κοινωνία τους⁵². Και σαφώς αναζητάει έντονα την εγκαθίδρυση μιας νέας τάξης ζωής⁵³ όπου θα βρίσκουν εφαρμογή τα οράματα και οι ιδέες του. Το κίνημα των Ζαπατίστας είναι μια συλλογική δραστηριότητα με διάρκεια, περιλαμβάνει πλήθος ατόμων – όχι μόνο ινδιάνων. Στην εργασία αυτή επιχειρείται η παρουσίαση αυτού του εν εξελίξει κινήματος.

⁵¹ Αμερικανική Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου <http://en.wikipedia.org>

⁵² McCarthy-Zald, 2005

⁵³ H.Blumer, 2005

2.2. Πολιτικές και οικονομικές συνθήκες στο Μεξικό από την ισπανική αποικιοκρατία στη Nafta

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΜΕΞΙΚΟΥ

Η ιστορία του Μεξικού είναι γεμάτη από κοινωνικές εντάσεις, επαναστάσεις και πολέμους. Στα μέσα του 16^{ου} αιώνα, οι Ισπανοί καταλαμβάνουν τις περιοχές των Αζτέκων και των Μάγια και τις διατηρούν υπό την κατοχή τους για τριακόσια χρόνια, με το όνομα «Νέα Ισπανία». Οι Ισπανοί κατακτητές εκμεταλλεύονταν τους φυσικούς πόρους της περιοχής, κυρίως ασήμι, και δημιούργησαν απέραντες φυτείες σίτου και ζαχαροκάλαμου για να τα εξάγουν στην Ευρώπη.

Όσοι αυτόχθονες επέζησαν από την καταστροφή της αζτέκινης αυτοκρατορίας, έγιναν αντικείμενο διώξεων, εκμετάλλευσης και εξευτελισμού. Αποτέλεσμα των άθλιων συνθηκών διαβίωσης των ιθαγενών, ήταν η μείωση του γηγενούς πληθυσμού από δώδεκα εκατομμύρια το 1520, σε μόλις ένα εκατομμύριο το 1720⁵⁴.

Οι πρώτες εξεγέρσεις παρατηρήθηκαν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Η τακτική του ανταρτοπόλεμου έφερνε τους κατακτητές σε δύσκολη θέση, για να φτάσουμε στο 1823 στην ανακήρυξη της δημοκρατίας του Μεξικό και, στο επόμενο έτος, στη θέσπιση συντάγματος.

Ως ανεξάρτητη χώρα, το Μεξικό, δεν άργησε να έρθει αντιμέτωπο με τον επεκτατισμό των Η.Π.Α. Το 1845 το Τέξας (ανεξάρτητη περιοχή από το 1836), προσαρτάται στις Η.Π.Α. και ξεκινά πόλεμος ανάμεσα στα δύο κράτη, με κατάληξη την ήττα των Μεξικανών και την υπογραφή της συνθήκης της Γουαδελούπε⁵⁵ το 1848, όπου το Μεξικό αναγκάστηκε να παραχωρήσει στις Η.Π.Α. πάνω από το 1/2 της έκτασής του, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών Utah, Texas, Nevada, California, New Mexico και το μεγαλύτερο μέρος του Colorado.

Το 1857 η θέσπιση νέου συντάγματος δε στάθηκε ικανή να βελτιώσει τη ζωή της πλειοψηφίας των πολιτών, παρά τον αναδασμό της γης. Οι κοινωνικές αναταραχές εντάθηκαν, με αποκορύφωμα τον εμφύλιο του 1858 ανάμεσα στους φιλελεύθερους, του Benito Juarez και τους συντηρητικούς. Η νίκη των φιλελεύθερων, έδωσε τη δυνατότητα στο Juarez για μεταρρυθμίσεις, οι οποίες μείωσαν τις εξουσίες της εκκλησίας και του

⁵⁴ Mexico: History of struggle, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://flag.blackened.net/revolt/mexico/ip/hst.html>

⁵⁵ Πρεσβεία Μεξικού. Συνοπτική ιστορία Μεξικού, Αθήνα, 1983. Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: http://www.kinimata.gr/pagosmio_k_k

στρατού. Οι συνεχιστές του έργου του δε στάθηκαν εξίσου ικανοί, με αποτέλεσμα το 1876 ο Porfirio Diaz να καταλάβει την εξουσία και να τη διατηρήσει για 34 χρόνια.

ΤΟ ΜΕΞΙΚΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1910

Η δικτατορία του Diaz ήταν η βασική αιτία για τη μεγάλη Μεξικανική επανάσταση του 1910 και τον επταετή εμφύλιο που ακολούθησε.

Κατά μεγάλο μέρος, η επανάσταση ήταν έργο των χωρικών και των Ινδιάνων, δύο συνήθως αλληλεπικαλυπτόμενων κοινωνικών ομάδων⁵⁶, οι οποίοι επαναστάτησαν διεκδικώντας τη γη που οι μεγαλεκτήμονες μονοπωλούσαν για αιώνες. Σημαντικό ρόλο στην επανάσταση αυτή, κατείχε και η νεογέννητη τότε εθνική αστική τάξη.

Στο ξεκίνημά της η επανάσταση ηγήθηκε από τον Francisco Madero, ο οποίος όμως δεν κατάφερε να αντισταθεί στις δυνάμεις των συντηρητικών οι οποίες δρούσαν υπό την ηγεσία του Victoriano Huerta. Οι αγρότες συνέχισαν την επανάσταση και μέσα από τον αγώνα αυτό αναδείχθηκαν οι ηγετικές φυσιογνωμίες των Pancho Villa και Emile Zapata. Ο Huerta ηττήθηκε και η εξουσία ήρθε στα χέρια ενός πλούσιου γαιοκτήμονα, του Venustiano Carranza, ο οποίος είχε υποστηρίξει αρχικά τον Madero. Οι αγρότες όμως και πάλι συνέχιζαν τον αγώνα τους, με τις δυνάμεις του Zapata στο Νότο και του Villa στο Βορρά.

Παρόλο που ο Ζαπάτα και οι ηγέτες των Ινδιάνων και των χωρικών, δε συμεριζόνταν τις ανησυχίες της αστικής τάξης αλλά ούτε και η αστική τάξη επιζητούσε λύση των αγροτικών προβλημάτων, τα δύο αυτά κύματα αμφισβήτησης συναντήθηκαν και έδωσαν τέλος στον πορφιρισμό. Κατά την διάρκεια του εμφυλίου, οι Η.Π.Α. τάχθηκαν στο πλευρό των αντεπαναστατών και βρέθηκαν στα πρόθυρα πολέμου με το Μεξικό.

Στη συνέχεια, η πολιτική εξουσία έρχεται στα χέρια του Θεσμικού Επαναστατικού Κόμματος (Partido Revolucionario Institucional), το οποίο υποσχόταν κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Οι δεσμεύσεις αυτές δεν έγιναν πράξη και σταδιακά το P.R.I. μετατράπηκε σε «πολιτικό όχημα»⁵⁷ της εύπορης τάξης. Σημαντική απόφαση του προέδρου Lazaro Cardenas, ήταν η εθνικοποίηση των κοιτασμάτων πετρελαίου και της πετρελαϊκής βιομηχανίας.

⁵⁶ Christian Rudel, 1997

⁵⁷ P. Calvocoressi, 2004

Στα χρόνια που ακολούθησαν μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, επικράτησε πολιτική σταθερότητα στη χώρα, χωρίς όμως να σημειωθεί πρόοδος στις σχέσεις με τις Η.Π.Α. Γενικότερα, βέβαια, το Μεξικό ανέπτυξε πνεύμα συνεργασίας με άλλα κράτη, γεγονός που αποδεικνύεται από τις τρεις διεθνείς συνθήκες που υπέγραψε :

- Συνθήκη του Τσαπουλτεπέκ 1945 : Συμφωνία ανάμεσα στα κράτη της Αμερικανικής Ηπείρου, με σκοπό τη συνεργασία σε θέματα ασφάλειας και διατήρησης των συνόρων.
- Συνθήκη του Ρίο 1947 : Συμφωνία για ειρηνική επίλυση των διαφορών ανάμεσα στα Αμερικανικά κράτη. Η συνθήκη αυτή οδήγησε στη σύσταση του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών.
- Συνθήκη Τλατελόλκο 1967: Αφορούσε την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων στην περιοχή.

Το 1968, το PRI κατέπνιξε μια εξέγερση φοιτητών, αυξάνοντας ακόμα περισσότερο την κοινωνική δυσαρέσκεια. Στην εξωτερική πολιτική όμως, φαινόταν να τα πηγαίνει αρκετά καλά. Οι συχνές επισκέψεις ξένων Προέδρων τη δεκαετία του '60, η αποκατάσταση των σχέσεων με την Κούβα το 1975 και η συνεργασία με τη Βενεζουέλα, αποδεικνύουν ότι το Μεξικό επιδίωκε καλές σχέσεις γειτνίασης. Συνέβαλε ουσιαστικά στη διακοπή των εχθροπραξιών στη Βενεζουέλα, καταδίκασε το δικτατορικό καθεστώς της Χιλής και την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. απέναντι στην Κούβα, τη Νικαράγουα και τη Γουατεμάλα.

ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Αναφορικά με την οικονομία του Μεξικό, στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, ενισχύθηκε ο δευτερογενής τομέας και έγινε προσπάθεια εκβιομηχάνισης και αστικοποίησης σε βάρος του πρωτογενή τομέα. Σκοπός αυτού του εγχειρήματος, ήταν να καταφέρει το Μεξικό σταδιακά να εξαρτάται όσο το δυνατόν λιγότερο από τις ξένες οικονομίες. Για το σκοπό αυτό, έπρεπε να ενισχυθούν οι εξαγωγές όπως και έγινε σε προϊόντα όπως το πετρέλαιο, το βαμβάκι, ο καφές και τα ζαχαρότευτλα. Η οικονομική άνθιση που ήρθε ως αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής πολιτικής οδήγησε και σε δημογραφική έκρηξη.

Στη δεκαετία του 70', ξεκινά μια περίοδος ύφεσης της οικονομίας της χώρας. Τα αίτια αυτής της αλλαγής της οικονομικής κατάστασης είναι τα εξής:

- ο Η παγκόσμια οικονομική ύφεση.

- Ο εγχώριος πληθυσμός.
- Η ανυπαρξία επενδύσεων και κρατικών κεφαλαίων.
- Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.
- Η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.
- Η μείωση της παραγωγής τροφίμων.
- Το μεγάλο εξωτερικό χρέος.
- Η άνιση κατανομή του πλούτου.

Ευεργετική για την οικονομία της χώρας στάθηκε η ανακάλυψη πετρελαίου το 1974-75, τεράστιων κοιτασμάτων ακατέργαστου πετρελαίου, στις περιοχές Campeche, Chiapas, Tabasco και Veracruz. Το 1976, στην προσπάθεια μείωσης του ελλείμματος, η κυβέρνηση υποτίμησε το νόμισμα κατά περισσότερο από 50%, αλλάζοντας παράλληλα τη συναλλαγματική ισοτιμία από σταθερή σε κυμαινόμενη. Την ίδια χρονιά, αποφασίστηκε και η απαλλοτρίωση 250.000 στρεμμάτων καλλιεργήσιμου εδάφους, στις περιοχές Sonora και Sinaloa.

Η αύξηση των τιμών του πετρελαίου στα τέλη της δεκαετίας του 70' ευνόησε την οικονομία του Μεξικό για μερικά, όμως, χρόνια. Τη δεκαετία του 80', το εξωτερικό χρέος διογκώθηκε, με αποτέλεσμα να ακολουθηθεί αυστηρή πολιτική λιτότητας⁵⁸, αυξάνοντας παράλληλα τη λαϊκή δυσαρέσκεια προς το P.R.I. Η πολιτική της χώρας άλλαξε και παρατηρήθηκε στροφή προς το νεοφιλελευθερισμό. Ο νεοεκλεγείς πρόεδρος Huerta, κατάφερε να εξασφαλίσει δάνεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, χωρίς όμως το Μεξικό να καταφέρει να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις αποπληρωμής. Ο καταστροφικός σεισμός του 1985, με 9500 νεκρούς, έφερε σε ακόμα πιο δυσχερέστερη θέση την οικονομία της χώρας. Μέχρι το 1987, το νόμισμα είχε υποτιμηθεί κατά 70%, είχαν εθνικοποιηθεί οι τράπεζες, μειώθηκαν οι μισθοί κατά το ήμισυ και έγινε περικοπή των παροχών στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας.

Το 1988, το P.R.I. κερδίζει και πάλι τις εκλογές, μέσα σε κλίμα έντονης δυσαρέσκειας και φήμες για εκλογική νοθεία. Την ίδια χρονιά, ο τυφώνας Gilbert έπληξε τη χερσόνησο Yucatan, προκαλώντας καταστροφές ύψους 880 εκατομμυρίων δολαρίων⁵⁹.

⁵⁸ THE HISTORY OF MEXICO, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.historychannel.com/exhibits/mexico/?page=politics>

⁵⁹ <http://www.historychannel.com/exhibits/mexico/?page=politics>

Η νέα κυβέρνηση επιτάχυνε το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, προσπάθησε να ενθαρρύνει τις ξένες επενδύσεις και το 1989 υπέγραψε εμπορική συμφωνία με τις Η.Π.Α.

Σε συνέχεια αυτής της συμφωνίας, ο Πρόεδρος Carlos Salinas υπέγραψε το 1992 τη συμφωνία της NAFTA, δηλαδή, τη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου ανάμεσα σε Η.Π.Α., Μεξικό και Καναδά. Την ίδια χρονιά, με την αλλαγή του άρθρου 27 στο μεξικανικό Σύνταγμα με το οποίο καταργήθηκε και μια σημαντική κατάκτηση της επανάστασης του 1910 το δικαίωμα στην κοινοτική γη των ινδιάνικων φυλών.

Η γη αυτή δεν ήταν ιδιοκτησία, αλλά κοινοκτημοσύνη των ινδιάνικων κοινοτήτων, από την οποία έβγαζαν τη σοδειά που τους έτρεφε, αφού τα μεγαλύτερα αγροτεμάχια ανήκουν σε μεγαλοϊδιοκτήτες φεουδάρχες, για τους οποίους δούλευαν κάτω από άθλιες συνθήκες. Αυτή τη γη, το υπερχρεωμένο μεξικανικό κράτος υποχρεώθηκε να την ξεπουλήσει σε εταιρείες πετρελαίου και μεγαλοκτηματίες, με αποτέλεσμα να πεταχτούν από τη γη τους δεκάδες χιλιάδες Ινδιάνοι. Την ίδια στιγμή, 24 Μεξικάνοι πολίτες διέθεταν περιουσία ισοδύναμη με τα εισοδήματα 35,5 εκατομμυρίων Μεξικάνων, δηλαδή σχεδόν του μισού πληθυσμού της χώρας⁶⁰.

Το 1994, δύο σημαντικά γεγονότα συγκλονίζουν το Μεξικό. Ο υποψήφιος Πρόεδρος του PRI, Λουίς Ντονάλδο Κολόσιο δολοφονήθηκε και η επαρχία Τσιάπας εξεγείρεται. Στις εκλογές που έλαβαν χώρα λίγους μήνες αργότερα, στην εξουσία ανέβηκε ο Ernesto Zedillo, ο άνθρωπος που ανέλαβε, πέραν της διαχείρισης της οικονομικής κρίσης, το δύσκολο έργο της βαθιάς μεταρρύθμισης του P.R.I. έτσι ώστε να εξασφαλίσει τη διατήρησή του στην εξουσία.

Το Μεξικό είχε, ουσιαστικά, καταστραφεί από την κακή διαχείριση του εθνικού πλούτου του και από την σκληρή, μονοκομματική εξουσία – που είχε έναν αιώνα ζωής. Το 1997, όμως, το PRI έχασε τον έλεγχο του Κογκρέσου ενώ την δημαρχία του Μεξικού ανέλαβε ο Κουαουχατέμκο Καρδένας Σολορσάνο, κατά το ήμισυ ινδιάνος. Στο μεταξύ, η εξέγερση εξαπλώθηκε από την Chiapas και σε άλλες επαρχίες ενώ οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έγιναν συχνό φαινόμενο. Παράλληλα, το Μεξικό αναδεικνύονταν σε σημαντικό σταυροδρόμι των εμπορών ναρκωτικών και ο μεγαλύτερος παραγωγός κάνναβης στον κόσμο, αριθμώντας πέντε καρτέλ⁶¹. Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την προδιαγραφόμενη πτώση του μονοκομματικού

⁶⁰ Mario Humberto Ruz, 1997

⁶¹ Jean-Marc Belancie & Arnaud de La Grande, 2004

συστήματος, προέγραφαν ότι το P.R.I. θα αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στις εκλογές του 2000.

Η ΒΟΡΕΙΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (NAFTA).

A) Το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της NAFTA.

Η NAFTA υπογράφηκε το 1992 από τις κυβερνήσεις του Μεξικού, του Καναδά και των Η.Π.Α. και τέθηκε σε ισχύ την πρωτοχρονιά του 1994. Ως απώτερο στόχο είχε την κατάργηση των εμπορικών συνόρων ανάμεσα στις τρεις χώρες, μέσα σε διάστημα 15 ετών, αλλά και όσων χωρών θα επέλεγαν, μελλοντικά, να προσχωρήσουν σ' αυτή. Αρχικά, οι εξαγωγές του Μεξικού προς τις Η.Π.Α. αυξήθηκαν ταχύτερα από ότι οι εισαγωγές, αλλά τα οφέλη της NAFTA κατανεμήθηκαν άνισα μεταξύ των διαφόρων γεωγραφικών περιοχών και ωφέλησαν ελάχιστα τις μικρότερες επιχειρήσεις.

Βασική καινοτομία της NAFTA, σε σχέση με τις προϋπάρχουσες διακρατικές συμφωνίες αυτού του είδους, ήταν η εξαιρετικά διευρυμένη προστασία που αυτή παρέχει στους επενδυτές, εις βάρος κάθε ρυθμιστικής παρέμβασης των τοπικών αρχών. Σύμφωνα με το άρθρο 1110⁶² της συμφωνίας, απαγορεύεται "κάθε μέτρο που ισοδυναμεί με εθνικοποίηση ή απαλλοτρίωση" των επενδύσεων που εταιρείες μιας χώρας-μέλους πραγματοποιούν στην επικράτεια της άλλης. Η συγκεκριμένη διατύπωση ανοίγει το δρόμο στις επιχειρήσεις να διεκδικήσουν αποζημίωση για κάθε μέτρο που περιορίζει τις δραστηριότητες και οδηγεί σε απώλεια κερδών.

Οι σκανδαλώδεις διατάξεις του 11ου κεφαλαίου της NAFTA υπέρ των επενδυτών και εις βάρος των μέτρων κοινωνικής και οικολογικής προστασίας που περιορίζουν τα κέρδη τους, δεν ήταν καθόλου συμπτωματικές. Απεναντίας, η θέσπισή τους αποτέλεσε τη μεγαλύτερη μέχρι σήμερα επιτυχία μιας συγκεκριμένης, ακραίας νεοφιλελεύθερης, νομικής σχολής των Η.Π.Α., που ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80 προσπαθεί να ανατρέψει τις κοινωνικές κατακτήσεις του παρεμβατικού κράτους. Ο «Πατριάρχης της κίνησης»⁶³ θεωρείται ο καθηγητής Ρίτσαρντ Επστάιν, μέχρι πρότινος πρόεδρος της Νομικής Σχολής του Σικάγο κι επινοητής της έννοιας της "ρυθμιστικής απαλλοτρίωσης"⁶⁴. Ο Ντάνιελ Πράις, είναι αυτός που μερικά χρόνια αργότερα, ως

⁶² Part Five Investment, Services and Related Matters, στο http://www.dfait-maeci.gc.ca/nafta-alcna/chap11-en.asp?#article_1110

⁶³ Τα μουσικά δικαστήρια της NAFTA 2, στο <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20020317b.htm>

⁶⁴ Σύμφωνα με τη θεωρία του, η έννοια της ιδιοκτησίας περιλαμβάνει όχι μονάχα το ίδιο το κτήμα, αλλά και όλες τις δυνατικές χρήσεις του, με αποτέλεσμα, οποιοδήποτε όριο που τίθεται επ' αυτού από τις αρχές να οδηγεί σε δικαίωμα αποζημίωσης του ιδιοκτήτη για τα "διαφυγόντα κέρδη" του. Μεταξύ άλλων, "ρυθμιστικές μερικές απαλλοτριώσεις" θεωρούνται έτσι η θέσπιση κατώτερου ημερομισθίου ή η επιβολή περιορισμών στην παραγωγή για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος.

νομικός σύμβουλος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, επέβαλε τις επίμαχες ρυθμίσεις του 11ου κεφαλαίου της NAFTA.

Μετά την επιτυχία του αυτή, ο Πράις εγκατέλειψε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ για μια επικερδή καριέρα στον ιδιωτικό τομέα. Ως βασικός στέλεχος δικηγορικού γραφείου των Η.Π.Α., ασχολείται με υποθέσεις διεθνούς εμπορικού δικαίου, με ειδίκευση ακριβώς σε υποθέσεις του κεφαλαίου 11 της NAFTA, προφανώς υπέρ των εναγουσών εταιρειών.

Η ένταξη του Μεξικού στη NAFTA αποτελεί συνέχεια της πολιτικής που είχε εξαγγείλει ο Salinas από το 1990. Με αυτό τον τρόπο υποδηλώθηκε η δέσμευση της κυβέρνησης στο φιλελεύθερο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της οικονομίας και η στενότερη σύνδεση της με την οικονομία των Η.Π.Α. Στην προενταξιακή διαδικασία, η κυβέρνηση είχε στο πλευρό της τους ιδιοκτήτες και διευθυντές μεγάλων επιχειρήσεων.

Συγκεκριμένα, το 1990 δημιουργήθηκε ένας συντονιστικός οργανισμός εξωτερικού εμπορίου με την επωνυμία «*Coordinadora de Organismos Empresariales de Comercio Exterior*»⁶⁵, ο οποίος εκπροσωπούσε 11 επιχειρηματικές οργανώσεις και κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων διοχέτευε στο Υπουργείο Εμπορίου χρήσιμες πληροφορίες και εκθέσεις με τεχνικές προδιαγραφές. Δημιουργήθηκε έτσι μια άτυπη σχέση μεταξύ του επιχειρηματικού κόσμου και της κυβέρνησης. Επίσης, ο Salinas, κατόρθωσε να αποσπάσει την εύνοια των βιομηχανικών εργατών, οι οποίοι έλαβαν διαβεβαιώσεις ότι η εφαρμογή της NAFTA θα συνοδεύονταν από νέες επενδύσεις που θα δημιουργούσαν νέες θέσεις εργασίας και θα προξενούσαν αύξηση των μισθών.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία από την λειτουργία της NAFTA, παρατηρούμε ότι, διπλασιάστηκαν οι αμερικανικές επενδύσεις από 4.4. δισεκατομμύρια δολάρια το 1993 σε 8 δισεκατομμύρια το 1994. Παράλληλα, οι εξαγωγές και εισαγωγές του Μεξικού αυξήθηκαν το 1994 κατά 15.3% και 20% αντίστοιχα. Ένα χρόνο μετά την εφαρμογή της Συμφωνίας, δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών, στις βιομηχανίες εγκαταστάθηκαν κατά μήκος των συνόρων με τις Η.Π.Α. και στις βιοτεχνίες.

Η οικονομική κρίση που έπληξε το Μεξικό την περίοδο 1994-95 θα είχε πολύ μεγαλύτερες αρνητικές επιπτώσεις σε κλάδους της οικονομίας και στις οικονομικές σχέσεις του Μεξικού με τις άλλες δύο χώρες-εταίρους της NAFTA, αν η χώρα δεν

⁶⁵ Π. Γιάννας, Αγορά χωρίς σύνορα, στο <http://www.idec.gr/ier/giannas.htm>

συμμετείχε στη Συμφωνία. Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος κατά 35% έναντι του δολαρίου τον Δεκέμβριο του 1994, είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση του κόστους των εισαγωγών στην μεξικανική αγορά. Λόγω, όμως, της NAFTA, οι εισαγωγές από τις Η.Π.Α. και τον Καναδά επλήγησαν πολύ λιγότερο σε σχέση με τις εισαγωγές από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ιαπωνία. Η κυβέρνηση του Μεξικού αντιμετώπισε την κρίση με την εφαρμογή ενός προγράμματος οικονομικής λιτότητας και τη λήψη ενός εγγυητικού δανείου ύψους 20 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τις Η.Π.Α. Το 1995, οι μεξικανικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 33% και ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης των μεξικανικών εξαγωγών στις Η.Π.Α. αυξήθηκε περισσότερο από δέκα ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο μετά το 1994, συγκριτικά με την περίοδο 1991-1993.

Παρά την κρίση του 1995, το ποσό των άμεσων ξένων επενδύσεων διπλασιάστηκε την περίοδο 1994-1996 συγκριτικά με την περίοδο 1991-1993. Το μεγαλύτερο πλήγμα της οικονομικής κρίσης δέχθηκαν οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία που είδαν τους μισθούς τους να μειώνονται σε πραγματικές τιμές περισσότερο από 25% την περίοδο 1995-1996.

B) Οι αντιδράσεις

Η υπογραφή της Συμφωνίας δεν ήταν εύκολη. Και στις τρεις χώρες υπήρξαν αντιδράσεις και προβλήματα. Στον Καναδά αναπτύχθηκε ένα μαζικό οικολογικό και συνδικαλιστικό κίνημα εναντίον της. Στις Η.Π.Α. η έγκρισή της από το Κογκρέσο επιτεύχθηκε οριακά και, μονάχα, ύστερα από ένα απίστευτο παζάρι εξαγοράς βουλευτών, μέσα από χοντροκομμένες παροχές της κυβέρνησης Κλίντον στους επιχειρηματίες χρηματοδότες τους⁶⁶. Στο Μεξικό, η έναρξή της σημαδεύτηκε από την εξέγερση του EZLN.

Σε θεσμικό επίπεδο, την πιο σθεναρή αντίσταση στη Συμφωνία προέβαλε το "Μεξικανικό Δίκτυο Δράσης για το Ελεύθερο Εμπόριο" (Mexicana de Accion frente al Libre Comercio), ένας οργανισμός-ομπρέλα που δημιουργήθηκε το 1991 από εκατό και πλέον μη-κυβερνητικές οργανώσεις που εκπροσωπούσαν εργατικές ενώσεις, αγροτικούς συνεταιρισμούς, περιβαλλοντικές οργανώσεις καθώς και οργανισμούς για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ισότητα των φύλων.

⁶⁶ Τα μυστικά δικαστήρια της NAFTA I, στο <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20020317a.htm>

Τα επιχειρήματα των επικριτών της NAFTA επικεντρώθηκαν στις αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα της γεωργίας και εκείνον του πετρελαίου καθώς και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος στα σύνορα με τις Η.Π.Α. Η εφαρμογή της NAFTA, σε συνδυασμό με άλλες πολιτικές, όπως το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων κρατικών επιχειρήσεων και η περικοπή των προγραμμάτων στήριξης των αγροτών, επιδείνωσε πραγματικά τη θέση των μεξικανών αγροτών και, ιδιαίτερα, των δύο περίπου εκατομμυρίων μικρό-καλλιεργητών καλαμποκιού και φασολιών. Στις δύο αυτές καλλιέργειες, οι Αμερικανοί αποδείχτηκαν πλέον ανταγωνιστικοί στην τιμή από τους μεξικανούς και, μέσα σ' ένα χρόνο από την εφαρμογή της Συμφωνίας, κατάφεραν να αυξήσουν τις εξαγωγές τους προς το Μεξικό κατά 38%.

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

ΣΧΕΔΙΟ PUEBLA PANAMA.

Το σχέδιο⁶⁷ πρωτοεμφανίστηκε επί προεδρίας Ερνέστο Σεντίγιο, κάτω από τον τίτλο «Και ο Νότος υπάρχει». Στη συνέχεια υιοθετήθηκε από το σημερινό πρόεδρο Φοξ, ο οποίος το έκανε σημαία της προεκλογικής του εκστρατείας, παρουσιάζοντας το ως τη μαγική λύση που θα διώξει οριστικά τη φτώχεια από το νότιο-ανατολικό Μεξικό». Στο σχέδιο εμπλέκονται έμμεσα ή άμεσα το ΔΝΤ (ας μην ξεχνάμε ότι το Μεξικό το 1995 πήρε από το ΔΝΤ το μεγαλύτερο δάνειο που έχει δοθεί ποτέ σε χώρα, υποθηκεύοντας εν μέρει τις πετρελαιοφόρες πηγές της χώρας), η Παγκόσμια Τράπεζα (μέσω του σχεδίου Corredor Biologico Mesoamerican) και η Παναμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης, της οποίας στέλεχος είναι ο εμπνευστής του σχεδίου Σαντιάγκο Λεβί, συνεργάτης επίσης της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η φιλοσοφία⁶⁸ του συνίσταται στην προσέλκυση ξένων και ντόπιων επενδυτικών κεφαλαίων στα οποία παραχωρείται η εκμετάλλευση όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών της περιοχής. Αυτό σημαίνει:

1) Παραχώρηση αδειών εξόρυξης πετρελαίου σε πολυεθνικές. Συμβαίνει σε αυτήν την περιοχή του Μεξικού να υπάρχει το 90% των πετρελαϊκών αποθεμάτων της χώρας. Μόνο στην περιοχή της Τσιάπας, στη Ζούγκλα Λακαντόνα, εκτιμάται ότι υπάρχουν φλέβες δυναμικότητας 3,5 δισεκατομμυρίων βαρελιών πετρελαίου (El Financiero).

2) Παραχώρηση αδειών εξόρυξης ουρανίου και φυσικού αερίου.

⁶⁷ <http://www.acerca.org>

⁶⁸ <http://www.globalexchange.org/>

3) Παραχώρηση αδειών οργανωμένης υλοτομίας.

4) Παραχώρηση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης του τεράστιου βιολογικού πλούτου της περιοχής.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, τα εκατοντάδες σπάνια και ενδημικά είδη φυτών και ζώων της περιοχής συνθέτουν έναν παρθένο παράδεισο για έρευνες βιολογικές. Πρόκειται βέβαια στην ουσία για έρευνες ιδιαίτερα κερδοφόρες μια και είναι άμεσα συναρτημένες με την παραγωγή γενετικά μεταλλαγμένων προϊόντων. Ήδη στην περιοχή (στα πλαίσια του προγράμματος Corpedor Biológico Mesoamericano), έχουν καταφθάσει ερευνητές των πολυεθνικών Μοσάντο, Νοβάρτις, Ντιπόντ, Ντιβέρσα και της μεξικάνικης εταιρίας Πούλσαρ αναζητώντας νέα συστατικά για νέα φάρμακα και λιπάσματα.

5) Δημιουργία από μεγάλες πολυεθνικές, οι οποίες διαθέτουν την αποκλειστική τεχνογνωσία, τεράστιων υδρο-ηλεκτρικών φραγμάτων και έργων για την παραγωγή ενέργειας. Αξίζει να σημειώσουμε ότι σ' αυτήν την περιοχή υπάρχει το 80% των υδάτινων πόρων του Μεξικού.

6) Εγκατάσταση μεταποιητικών αμερικάνικων βιομηχανιών με διπλό στόχο την εκμετάλλευση της φτηνής ανειδίκευτης εργατικής δύναμης και την ανακοπή του μεταναστευτικού ρεύματος προς τις ΗΠΑ.

7) Πώληση προς τουριστική εκμετάλλευση τεράστιων εκτάσεων και δημιουργία αρχαιολογικών πάρκων Maya κατά το πρότυπο της Ντίσνεϋλαντ.

8) Την υποστήριξη όλης αυτής της «ανάπτυξης» με τη δημιουργία από τη μεξικάνικη κυβέρνηση της απαραίτητης υποδομής. Έτσι το σχέδιο προβλέπει τη διάνοιξη τεράστιων οδικών δικτύων που θα διασχίζουν τη χώρα από τον Ατλαντικό έως τον Ειρηνικό, την αναβάθμιση λιμανιών, την αναβάθμιση του σιδηροδρομικού δικτύου, καθώς και τη δημιουργία αεροδρομίων.

Σημείο κλειδί για το σχέδιο⁶⁹ αποτελεί η ιδιωτικοποίηση του Ισθμού του Τεουαντεπέκ, όνειρο των ΗΠΑ εδώ και δύο αιώνες σαν εναλλακτική λύση στη διώρυγα του Παναμά, η οποία, πέρα από το ότι την δεν ελέγχουν πλέον, δεν επαρκεί κιόλας για τη διακίνηση των 9.000.000.000 τόνων εμπορευμάτων που διακινούνται σήμερα από τον Ειρηνικό

⁶⁹ <http://www.alternatives.ca>

στον Ατλαντικό. Ο Ισθμός του Τεουαντεπέκ, προσφέρεται για τη διάνοιξη διώρυγας γιατί είναι η στενότερη λωρίδα γης μετά το κανάλι του Παναμά στην Κεντρική Αμερική και βρίσκεται σε χώρα που κυβέρνησή της είναι απόλυτα προσδεμένη στις ΗΠΑ. Ο έλεγχός της (έλεγχος των δρόμων εμπορίου) είναι απόλυτα αναγκαίος για τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή της Λατινικής Αμερικής, αλλά και για τη διακίνηση των εξαγωγών της από τον ένα ωκεανό στον άλλο.

Το σχέδιο *Puebla Panama*, είναι ουσιαστικά ένα σχέδιο που αφορά μια τεράστια περιοχή της Κεντρικής Αμερικής, την περιοχή που εκτείνεται από την Πολιτεία Πουέμπλα του Κ. Μεξικού ως τον Παναμά. Για να καταλάβουμε τη λογική του, ν' αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά και τις επιλογές του, χρειάζεται να αντιληφθούμε πώς συνδυάζεται με δύο άλλα σχέδια που αναπτύσσονται στην ίδια περιοχή.

Το σχέδιο «Νέοι Ορίζοντες», που ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη, είναι μια συμφωνία συνεργασίας των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ και των Ενόπλων Δυνάμεων της Γουατεμάλας⁷⁰. Το σχέδιο προβλέπει την παρουσία αμερικάνικης στρατιωτικής δύναμης και την εκτέλεση κοινών ασκήσεων στο Ελ Πετίβ, στα σύνορα της Γουατεμάλας με την πολιτεία Τσιάπας του Μεξικού.

Το δεύτερο σχέδιο που ονομάζεται «*El Corredor Biologico Mesoamericano*» (Βιολογική Ζώνη της Κεντρικής Αμερικής) και του οποίου εμπνευστής και χρηματοδότης είναι η Παγκόσμια Τράπεζα, καλύπτει την περιοχή από το Μεξικό ως τον Παναμά, μια περιοχή που υπολογίζεται πως έχει το 7% της καταγραμμένης βιοποικιλότητας του πλανήτη. Το σχέδιο, καλυμμένο κάτω από το μανδύα του «οικολογικού ενδιαφέροντος» προτίθεται να αναζητήσει νέους τρόπους διαχείρισης της βιοποικιλότητας της περιοχής, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής εκμετάλλευσης των ανεκμετάλλευτων φυσικών πόρων της.

Το ίδιο, το σχέδιο Πουέμπλο – Παναμά, που υποστηρίζεται και συμπληρώνεται από τα προηγούμενα δύο, παρουσιάστηκε εδώ και λίγο καιρό από τη νέα κυβέρνηση του Μεξικού, σαν ένα μεγαλόπνοο πρόγραμμα που «θα φέρει τους καρπούς της παγκοσμιοποίησης ως και την τελευταία γωνιά του Μεξικού». Έχει σαν αντικείμενό του, σύμφωνα με επίσημες πηγές της κυβέρνησης, να εξαλείψει τα εμπόδια που απέτρεπαν ως τώρα την παραγωγική δυναμική, να προωθήσει την ανάπτυξη και να βοηθήσει την ένταξη της περιοχής στις εθνικές και διεθνείς αγορές.

⁷⁰ <http://www.nisgua.org/>

Το σχέδιο αφορά 9 πολιτείες του νοτιοανατολικού Μεξικού και 7 χώρες της Κεντρικής Αμερικής. Το σχέδιο Πουέμπλα – Παναμά, σύμφωνα με κορυφαίους μεξικανούς αναλυτές, είναι μέρος ενός συνολικότερου γεωστρατηγικού ηγεμονικού σχεδίου των ΗΠΑ που συνδυάζει πολιτική, οικονομική και στρατιωτική επέμβαση στις χώρες της Κεντρικής Αμερικής. Σύμφωνα με το σχέδιο το Μεξικό⁷¹ θα λειτουργήσει σαν κρίκος ανάμεσα στις ΗΠΑ και τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής, διευκολύνοντας έτσι την εξάπλωση του κοινού εμπορίου που ηγεμονεύεται από την Ουάσιγκτον, η οποία, μετά την παράδοση της γέφυρας του Παναμά, ψάχνει νέους τρόπους να παρατείνει και να σταθεροποιήσει την παρουσία της στην περιοχή, ιδίως εν όψει του σχεδίου Κολομβία.

2.3. Η εξέγερση ενός ξεχασμένου κόσμου

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ CHÍAPAS

Τα χαρακτηριστικά της Chíapas

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το κίνημα των Ζαπατίστας ξεκίνησε από την πολιτεία Chíapas. Αυτό προκύπτει από τη μελέτη οικονομικών και κοινωνικών στοιχείων της πολιτείας αυτής.

Το διάστημα μεταξύ των ετών 1519 και 1552 ο ιθαγενής πληθυσμός του Μεξικού αποδεκατίστηκε, καθώς 12 εκατομμύρια Μεξικάνοι σκοτώθηκαν. Το Μεξικό έχει τον μεγαλύτερο ιθαγενή πληθυσμό στην Λατινική Αμερική. Υπολογίζεται ότι αναλογεί στο 40% των 40 εκατομμυρίων κατοίκων του πληθυσμού. Ο ιθαγενής πληθυσμός του Μεξικού είναι 8-12 εκατομμύρια και αναμένεται να αυξηθεί έως 16 εκατομμύρια στις αρχές του επόμενου αιώνα. Υπάρχει μια ποικιλία 56 διαφορετικών πολιτισμών και 100 γλωσσικές διάλεκτοι. Από τις 36 πολιτείες του Μεξικού, η Τσιάπας είναι μια από τις έξι πολιτείες με την μεγαλύτερη αναλογία αυτόχθονου πληθυσμού. Ο αυτόχθονος πληθυσμός των Τσιάπας που κατοικεί μέσα στην Πόλη του Μεξικού ανέρχεται περίπου στα 3 εκατομμύρια.

Οι Τσιάπας παράγουν το 55% της υδροηλεκτρικής παραγωγής της χώρας και το 20% της ηλεκτρικής ενέργειας στο Μεξικό. Υπολογίζεται ότι υπάρχουν οι δυνατότητες παραγωγής πετρελαίου στην περιοχή των Τσιάπας και της γειτονικής Γουατεμάλας, που θα μπορούσαν να υπερβούν ακόμα και την παραγωγή πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας. Παρόλα αυτά, 7 από τα 10 νοικοκυριά δεν έχουν ηλεκτρικό ρεύμα, και 6 στα

⁷¹ <http://www.mexicosolidarity.org/>

10 νοικοκυριά δεν έχουν νερό. Οι Τσιάπας καλύπτουν το 28% των αναγκών στην παραγωγή κρέατος αλλά το 90% των κατοίκων δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να το αγοράσουν.

Οι μισθοί τους είναι τρεις φορές χαμηλότεροι από τον μέσο όρο του εθνικού εισοδήματος και το 20% των κατοίκων δεν έχουν καθόλου εισόδημα. Το 40% των γεωργών αμείβονται με 1.74 δολάρια την ημέρα, που αντιστοιχεί στο ήμισυ του χαμηλότερου μισθού. 64.000 οικογένειες, εκ των οποίων σχεδόν οι περισσότερες ανήκουν στην φυλή των Ινδιάνων Μάγια, ασχολούνται με την παραγωγή του καφέ και από το 1990 παρατηρείται μια συνεχόμενη πτώση του 60% της αγοραστικής του αξίας.

Η παιδική θνησιμότητα (60 στα 1000) είναι διπλάσια του εθνικού μέσου όρου. Το 66.74% του πληθυσμού υποφέρει από υποσιτισμό, που είναι και η κυριότερη αιτία θανάτου. Ο μέσος όρος ζωής στο «Ινδιάνικο Μεξικό» είναι πέντε χρόνια λιγότερα από το «μη Ινδιάνικο Μεξικό».

Αναφερόμαστε στη νοτιότερη πολιτεία του Μεξικού, με 3,2 εκατομμύρια κατοίκους, το ένα τρίτο των οποίων είναι Ινδιάνοι και οι οποίοι πλειοψηφούν σε περιοχές όπως, το Σαν Κριστομπάλ ντε Λας Κάσας. Η πλειονότητα των Ινδιάνων ανήκει στη φυλή των Μάγια, γεγονός που αποδεικνύεται από τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους⁷². Η καταγωγή τους αυτή δημιουργεί συγγενικούς δεσμούς με τους Ινδιάνους της Γουατεμάλας, από τους οποίους αρκετοί κατέφευγαν στην Chiapas για να γλιτώσουν από τις σφαγές τους καθεστώτος στη δεκαετία του 1980. Εξάλλου η Chiapas ανήκε στη Γουατεμάλα, αλλά με δημοψήφισμα το 1824 αποσχίστηκε και ενώθηκε με το Μεξικό. Είναι η μοναδική πολιτεία του Μεξικού η οποία επέλεξε να προσχωρήσει στο μεξικανικό έθνος.

Πρόκειται για την πλέον αντιφατική περιοχή του Μεξικού. Ουσιαστικά είναι αδύνατον να εξετάσουμε την Chiapas σαν ολότητα. Και αυτό γιατί στην πολιτεία αυτή συναντάμε περιοχές με μεγάλες κοινωνικές και οικονομικές διαφοροποιήσεις⁷³. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περιοχή Soconusco, πάμπλουτη περιοχή με τεράστιες φυτείες καφέ, πελώρια αγροκτήματα και δυναμικές μονάδες κτηνοτροφίας, και τα βουνά του Βορρά όπου μετά βίας επιβιώνουν οι Zoques καλλιεργητές καλαμποκιού, και οι Chol καλλιεργητές καφέ.

⁷² Yvon Le Bot, 1998

⁷³ Mario Humberto Ruz, 1997

Με βάση στατιστικά στοιχεία, μπορούμε να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα. Η Chiapas λοιπόν, είναι μια περιοχή από την οποία απουσιάζει η βιομηχανική δραστηριότητα. Κυριότερη απασχόλησή των κατοίκων της είναι η γεωργία. Είναι η πρώτη περιοχή της χώρας σε παραγωγή καφέ και καλαμποκιού και κατέχει μια από της πρώτες θέσεις στην κτηνοτροφία. Από τα φράγματα της παράγεται περισσότερη από τη μισή ηλεκτρική ενέργεια του Μεξικού και παράλληλα έχει πολύ σημαντικά αποθέματα πετρελαίου και δασικού πλούτου.

Ο φυσικός αυτός πλούτος της Chiapas διέγειρε το ενδιαφέρον της Μεξικανικής κυβέρνησης για τη δημιουργία υποδομών, εις βάρος όμως του αγροτικού πληθυσμού, οξύνοντας τις ελλείψεις στους τομείς της δημόσιας υγείας, της εκπαίδευσης και των επικοινωνιών.

Το ζήτημα των Ινδιάνων

Οι Ινδιάνοι της Chiapas αντιμετωπίζονται με αδιαφορία από την κεντρική εξουσία. Οι ιθαγενείς ζουν σε καθεστώς εξαθλίωσης. Περισσότερο από το 50% του πληθυσμού υποσιτίζεται. Η συνήθης διατροφή τους είναι φασόλια και πίτες από καλαμπόκι. Το νερό των ποταμών δεν είναι πόσιμο, αφού πολλές φορές μολύνεται από τα απόβλητα των στρατιωτικών εγκαταστάσεων που υπάρχουν γύρω από τις κοινότητες. Η λειψμανία και άλλες αρρώστιες είναι ευρύτατα διαδεδομένες και ο μέσος όρος ζωής πολύ χαμηλός⁷⁴. Το ποσοστό θνησιμότητας των βρεφών είναι 150‰, όταν στο υπόλοιπο Μεξικό είναι 45‰. Το ποσοστό αναλφαβητισμού είναι από τα υψηλότερα στο Μεξικό.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η πλειοψηφία των ιθαγενών δεν γνωρίζει καν ισπανικά και δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οδηγήθηκαν στα δικαστήρια χωρίς να τους παρέχεται καν διερμηνέας, χωρίς επομένως να έχουν τη δυνατότητα να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους. Έτσι, αναγκάζονται να κάνουν τις πιο βαριές και κακοπληρωμένες δουλειές. Η συνήθης εργασία τους είναι στα χωράφια των γαιοκτημόνων της περιοχής, έναντι ελάχιστης αμοιβής. Για πολλές δεκαετίες τους κρατούσαν στην εξαθλίωση και στην υποταγή με το αλκοόλ και τα ναρκωτικά.

Για τους ινδιάνικους αγροτικούς πληθυσμούς της περιοχής το ζήτημα της γης ήταν πάντοτε το πλέον σημαντικό. Η παράδοση των Μάγια⁷⁵, αναφέρει ότι ο άνθρωπος

⁷⁴ Ένα σχολείο για την Τσιάπας, στο <http://www.paremvasis.gr/ts4.htm>

⁷⁵ Jean-Marc Belancie & Arnaud de La Grande, 2004

δημιουργήθηκε από το καλαμπόκι. Συνεπώς η γη για τους Ινδιάνους της Chiapas ταυτίζεται με τη ζωή. Η μισή γη είναι κατανεμημένη ανάμεσα στους «*ejidos*»⁷⁶, κατά 40%, και τις κοινότητες. Το άλλο μισό το κατέχουν μεγαλοϊδιοκτήτες φυτειών και κτηνοτρόφοι.

Οι κάτοχοι των εχίδος αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά προβλήματα⁷⁷ στην προσπάθεια να εκμεταλλευτούν τη γη τους, τα οποία αποσιωπήθηκαν από την κεντρική εξουσία. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκαν ιδιοποιήσεις των καλύτερων γαιών, εικονικές κατατμήσεις, υψηλός βαθμός διάβρωσης των ινδιάνικων εδαφών, πιστωτικές δυσκολίες των ινδιάνων και κοινοτικές γαίες, τις οποίες αργότερα η κυβέρνηση αναγνώριζε ως οικολογικά πάρκα με αποτέλεσμα να μην είναι εκμεταλλεύσιμες.

Συνηθισμένο φαινόμενο στην Chiapas είναι οι διαμάχες ακτημόνων και μεγαλογαιοκτημόνων που θέλουν να επεκτείνουν τα κτήματά τους σε βάρος των κοινοτικών εκτάσεων. Οι γαιοκτήμονες βρίσκουν στήριξη στους πολιτικούς και στις δυνάμεις ασφαλείας. Οι κτηνοτρόφοι με τη σειρά τους, προστατεύονται μέσω της ισχυρής Ένωσής τους (Union ganadera regional) και δε διστάζουν να χρησιμοποιούν ακόμα και τους μπράβους τους, τους λεγόμενους *λευκοφρουρούς* – μιλίτσιες που δημιουργήθηκαν με τη βοήθεια των μελών των σωμάτων ασφαλείας.

Το Φεβρουάριο του 1992, η μεταρρύθμιση του άρθρου 27 του Μεξικανικού Συντάγματος, που όριζε μέχρι τότε τις βασικές αρχές της αγροτικής μεταρρύθμισης, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις. Με την τροποποίηση του άρθρου καταργήθηκε, ουσιαστικά, το σύστημα των εχίδος και η γη μπορούσε πλέον να αγοραστεί από αυτόν που την καλλιεργούσε. Είναι προφανές ότι η διάταξη αυτή ευνοούσε τους γαιοκτήμονες, από τη στιγμή που μόνο αυτοί είχαν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν τη γη. Η αλλαγή αυτή του άρθρου 27 επιβλήθηκε φυσικά σαν βασικό σημείο έκφρασης των διεκδικήσεων των Ζαπατίστας.

Οι Μεξικάνοι χωρικοί, από την πλευρά τους, είχαν σαν μοναδικό μέσο έκφρασης και διεκδίκησης των αιτημάτων τους την Central Nacional Campesina (CNC), δηλαδή ένα πλαίσιο συντεχνιακής έκφρασης που είχε προσχωρήσει στο P.R.I. και ελέγχεται από το κράτος. Αποτέλεσμα της κηδεμονίας του συνδικάτου ήταν η ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων ανάμεσα σε δημόσιους υπαλλήλους και ηγέτες των εχίδος. Από τα μέσα της

⁷⁶ Εχίδος (ejidos): Αγροτικές κοινότητες που κληρονομήθηκαν από τη μεξικανική επανάσταση. Είναι ιδιοκτησία των κοινοτήτων οι οποίες αναλαμβάνουν τη διαχείριση και κατανομή τους.

⁷⁷ Mario Humberto Ruz, 1997

δεκαετίας του 70 εμφανίστηκαν και ανεξάρτητα συνδικάτα, τα οποία άλλοτε ταυτίζονταν με την άκρα αριστερά και άλλοτε με φιλελεύθερους κύκλους.

Μερικές από αυτές τις οργανώσεις επέλεξαν τους πλέον δυναμικούς τρόπους για να διεκδικήσουν τα αιτήματά τους, φτάνοντας σε σημείο να ενστερνιστούν την ένοπλη πάλη. Για να προπαγανδίσουν τον αγώνα τους στους Ινδιάνους, οι οργανώσεις αυτές χρησιμοποιούσαν το δίκτυο των κατηχητών, με συνέπεια πολύ να κατηγορήσουν την εκκλησία ότι βρίσκεται πίσω από τον EZLN⁷⁸.

Δεν αμφισβητείται βέβαια ότι η εκκλησία έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην αφύπνιση της Ινδιάνικης κοινότητας. Οι Ινδιάνοι, υποστηρίχθηκαν, και οργανώθηκαν ως ένα ορισμένο βαθμό, από την καθολική εκκλησία, κάτω από την πρωτοβουλία του ιερέα του Σαν Κριστομπάλ, Samuel Ruiz, ο οποίος συνδέθηκε κάπως με τη θεολογία απελευθέρωσης

Το 1992, επέτειος των 500 χρόνων από την ανακάλυψη της Αμερικής, οι τρεις⁷⁹ μεγάλες διαδηλώσεις των Ινδιάνων, υποδηλώνουν ότι ο Ινδιάνικος πληθυσμός έχει φτάσει πλέον στα όριά του. Στις 7 Μαρτίου, εκατοντάδες Ινδιάνοι από το βόρειο τμήμα της Chiapas, κάνουν πορεία προς την πρωτεύουσα, διαμαρτυρόμενοι για την καταπίεση, τη διεφθαρμένη διοίκηση και την τροποποίηση του άρθρου 27. Οι διαδηλωτές διένυσαν παραπάνω από χίλια χιλιόμετρα αλλά το μόνο που κατάφεραν να αποσπάσουν ήταν αόριστες υποσχέσεις από την κυβέρνηση. Η πορεία αυτή προσιδιάζει με την περίφημη «πορεία του αλατιού» του Μαχάτμα Γκάντι⁸⁰.

Στις 10 Απριλίου, επέτειο του θανάτου του Ζαπάτα, χιλιάδες Ινδιάνοι διαδηλώνουν στις περιοχές της Chiapas, με τα ίδια αιτήματα και παράλληλα εκδηλώνοντας τη δυσαρέσκειά τους για τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις στη NAFTA. Στις 12 Οκτωβρίου, χιλιάδες Ινδιάνοι γιορτάζουν τα «500 χρόνια αντίστασης» με μια εντυπωσιακή πορεία στο Σαν Κριστομπάλ. Οι διαδηλωτές γκρεμίζουν το άγαλμα του Ντιέγκο δε Μασαγιέρος, ιδρυτή αυτής της αποικιοκρατικής πόλης του 16^{ου} αιώνα.

Οι τρεις αυτές διαδηλώσεις έκαναν φανερό ότι, η περίοδος των ειρηνικών λύσεων είχε τελειώσει. Ήταν τρία προειδοποιητικά χτυπήματα, προάγγελoi της ένοπλης εξέγερσης.

⁷⁸ Jean-Marc Belancie & Arnaud de La Grande, 2004

⁷⁹ Yvon Le Bot, 1998

⁸⁰ Ο Γκάντι είχε ζητήσει από τους Ινδούς να μην αγοράζουν αλάτι, την τιμή του οποίου επιβάρυνε ένας σημαντικός φόρος υπέρ της Βρετανικής αποικιακής διοίκησης. Κάλεσε τους Ινδούς να βαδίσουν προς τις παραλίες της Ινδίας για να μαζέψουν θαλασσινό αλάτι. Εκατομμύρια Ινδοί τον ακολούθησαν δίνοντας ένα ηχηρό μήνυμα στους αποικιοκράτες.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ 1-1-94

Την πρωτοχρονιά του 1994, την ίδια ημέρα που το Μεξικό και οι ΗΠΑ υπέγραφαν τη ΝΑΦΤΑ, χιλιάδες αντάρτες καταλάμβαναν μεγάλο αριθμό χωριών και πόλεων της πολιτείας Chiapas. Με τις πρώτες στρατιωτικές επιχειρήσεις που τους έδωσαν τη δυνατότητα να ελέγχουν καίρια σημεία της πολιτείας, έγιναν γνωστοί στο διεθνές στερέωμα ο Ζαπατιστικός Στρατός για την Εθνική Απελευθέρωση, EZLN (Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional), η Παράνομη Επαναστατική Ιθαγενή Επιτροπή και ο subcomandante Μάρκος.

Η κυβέρνηση του Μεξικού αρχικά αιφνιδιάστηκε, αλλά στη συνέχεια εξαπέλυσε στρατιωτική αντεπίθεση με πολύ ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις. Με την αντεπίθεση του Μεξικανικού στρατού, 150 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και η οργάνωση Human Rights Watch America⁸¹, αποκάλυψε σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα κυβερνητικά στρατεύματα. Στην πόλη του Μεξικού, χιλιάδες διαδηλωτές, έδειχναν την αντίθεσή τους προς την κυβέρνηση και την υποστήριξη τους στους Νέο-ζαπατίστας. Είχαν ήδη αρχίσει να φαίνονται τα πρώτα σημάδια της έντονης αμφισβήτησης της κεντρικής εξουσίας και σε πολλές άλλες περιοχές του Μεξικού, κυρίως σε αυτές που κατοικούσαν φτωχοί πληθυσμοί.

Όταν έγινε φανερό ότι οι εξεγερμένοι ήταν σε θέση να αντιτάξουν μια μακρόχρονη αντίσταση στην στρατιωτική επίθεση, η κυβέρνηση του Σεδίγιο, ζήτησε διάλογο στον οποίο οι Ζαπατίστας, μετά από συζητήσεις και αποφάσεις όλων των κοινοτήτων, ανταποκρίθηκαν. Στις 12 Ιανουαρίου, κηρύχτηκε κατάπαυση του πυρός από την κυβέρνηση και οι εχθροπραξίες σταμάτησαν.

Έτσι ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις στο Σαν Αντρές. Ο διάλογος αυτός είχε σαν αποτέλεσμα την υπογραφή μιας συμφωνίας που αναγνώριζε την αυτονομία των ιθαγενών και εγγυόταν την εξέταση και άλλων αιτημάτων των Ινδιάνων. Ο διάλογος αυτός κράτησε μέχρι το 1996, οπότε οι Ζαπατίστας αποχώρησαν.

Μεταξύ των σοβαρών αιτιών που τους οδήγησαν σε αυτήν την απόφαση ήταν το ότι, ενώ διαρκούσε ο διάλογος, η επιθετική τακτική της κυβέρνησης συνεχιζόταν, πολλοί ιθαγενείς Ζαπατίστας συλλαμβάνονταν και φυλακίζονταν, οι εκπρόσωποι της

⁸¹ Mexico- What's going on in Chiapas?, στο <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/analysis/44512.stm>

κυβέρνησης κρατούσαν παρελκυστική τακτική και η στάση τους απέναντι στους Ζαπατίστας ήταν τουλάχιστον προσβλητική.

Οι Ζαπατίστας διατύπωσαν συγκεκριμένους όρους⁸² για να επιστρέψουν στο διάλογο, στους οποίους εμμένουν μέχρι σήμερα. Η επιθετικότητα των παραστρατιωτικών με την κάλυψη του στρατού εντάθηκε από τα τέλη του 1997, με αποκορύφωμα την σφαγή δεκάδων χωρικών στην κοινότητα Ακτεάλ⁸³, παραμονές Χριστουγέννων εκείνου του χρόνου.

Οι Ζαπατίστας συνέχισαν στα χρόνια αυτά να επιμένουν στην ανάγκη επανέναρξης του διαλόγου για την εξεύρεση μιας ειρηνικής λύσης στην Chiapas. Στους όρους που είχαν θέσει μετά τη διακοπή του διαλόγου του Σαν Αντρές περιέχονταν μεταξύ άλλων, η απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων Ζαπατίστας και η επικύρωση της συμφωνίας που είχε υπογραφεί και αναγνώριζε την αυτονομία των ιθαγενών και η αποστρατιωτικοποίηση της περιοχής.

Μετά την εκλογή του νέου προέδρου του Μεξικού Βισέντε Φοξ, τον Ιούλιο του 2000, ο οποίος προεκλογικά είχε υποσχεθεί διάλογο αλλά και επίλυση του ζαπατίστικου προβλήματος «σε ένα τέταρτο της ώρας»⁸⁴, οι Ζαπατίστας επαναβεβαίωσαν την θέλησή τους για διάλογο και τους όρους για την επανέναρξή του. Οι ασάφειες και οι παλινδρομήσεις του νέου προέδρου οδήγησαν στην απόφαση για την *Πορεία της Αξιοπρέπειας*⁸⁵, τη μεγάλη πορεία των 23 *comandantes* και του *subcomandante* Μάρκος στην Πόλη του Μεξικού, το Φεβρουάριο του 2001.

Η πορεία είχε πολύ μεγάλη απήχηση τόσο στη μεξικάνικη, όσο και στη διεθνή κοινή γνώμη. Το γεγονός αυτό ανάγκασε την κυβέρνηση Φοξ να δεχθεί δημόσια τους όρους των Ζαπατίστας και να δρομολογηθεί έτσι η επανέναρξη του διαλόγου. Ωστόσο, παρά τις υποσχέσεις, η κυβέρνηση Φοξ ψηφίζει τον Απρίλη του 2001 ένα ιθαγενή νόμο που απέχει πολύ από αυτά που όριζε η συμφωνία του Σαν Αντρές. Οι Ζαπατίστας διακόπτουν αμέσως το διάλογο, δηλώνουν πως δεν θα επανέλθουν σε διαπραγματεύσεις εάν δεν εκπληρωθούν οι όροι που έχουν θέσει.

⁸² Μικρό χρονικό της ζαπατίστικης εξέγερσης, στο <http://www.escuelazapatista.gr/main.htm>

⁸³ *Acteal massacre*, στο http://en.wikipedia.org/wiki/Massacre_of_Acteal

⁸⁴ Ιγνάσιο Ραμονέ, 2001

⁸⁵ <http://www.escuelazapatista.gr/main.htm>

2.4. Ποιοι είναι οι Ζαπατίστας

Οι αντάρτες που συμμετείχαν στην εξέγερση της 1/1/94, αυτοπροσδιορίζονταν ως Ζαπατίστας. Ο προσδιορισμός αυτός υποδηλώνει την προσπάθειά τους να ενταχθούν στον ευρύτερο κύκλο της αντίστασης Αμερικανών-Ινδιάνων απέναντι στην αποικιακή κυριαρχία. Η επιλογή του EZLN να συνδεθεί με το όνομα και το πνεύμα του Εμιλιάνο Ζαπάτα, ο οποίος για τους Ινδιάνους αποτελεί εθνικό ήρωα-υπερασπιστή των δικαιωμάτων τους, του έδωσε τη δυνατότητα να προβάλλει τον εαυτό του σε ένα ευρύτερο κοινό.

Αυτή η ιδιοποίηση της κληρονομιάς του Ζαπάτα, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα πρώτης τάξεως θεαματικό τέχνασμα⁸⁶. Η επιλογή αυτή όμως του EZLN πάει ακόμα παραπέρα, αφού επιθυμία των εξεγερμένων είναι η διάσωση της παράδοσης των Μάγια οι οποίοι αποτελούν την πλειοψηφία της οργάνωσης από τη συστηματική παραμόρφωση και άρνηση της από την κεντρική εξουσία.

Οι Ζαπατίστας, όντας ένα κίνημα που έχει τη βάση του στους Ινδιάνους της Chiapas, εκφράζουν την ελπίδα για μια κοινωνία των πολιτών, ατομική και συγχρόνως συλλογική, η οποία αναγνωρίζει και σέβεται τον αλληλοσεβασμό μέσα από την διαφορετικότητα ενώ αγωνίζεται για έναν κόσμο όπου πολυάριθμοι κόσμοι θα έχουν τη θέση που τους ανήκει – ένα κόσμο ενιαίο και συγχρόνως διαφορετικό. Με την εξέγερσή τους άρχισε αυτό που ο υποδιοικητής Μάρκος περιέγραψε ως «τέταρτο παγκόσμιο πόλεμο»⁸⁷, δηλαδή η αντιπαράθεση ανάμεσα στους οπαδούς της παγκοσμιοποίησης και σε εκείνους που αντιστέκονται σε αυτήν.

Η ένοπλη εξέγερση της πρωτοχρονιάς του 1994 επίζητά την ειρηνική διευθέτηση των αιτημάτων τους, τα οποία είναι στέγη, γη, δουλειά, υγεία, εκπαίδευση, τροφή, ελευθερία, ανεξαρτησία, δικαιοσύνη, δημοκρατία και ειρήνη. Στόχοι⁸⁸ τους είναι η κοινωνική δημοκρατία, ένα ανοιχτό πολιτικό σύστημα και η ανασυγκρότηση του έθνους.

⁸⁶ Ward Churchill, 1997

⁸⁷ Ραμονέ, 2001

⁸⁸ Yvon Le Bot, 1998

ΖΑΠΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΟΖΑΠΑΤΙΣΜΟΣ

Η φύση και η θέση του Ζαπατισμού προσδιορίζονται από ένα κοινωνικό και πολιτισμικό παράγοντα που ξεκινά με μια ένοπλη εξέγερση και προβάλλεται στην πολιτική σκηνή⁸⁹. Μη μπορώντας να διεκδικήσει τα αιτήματά του μέσα από το θεσμικό πλαίσιο, αναγκάζεται να καταφύγει στην ένοπλη εξέγερση, αναζητώντας τρόπους να την μετατρέψει σε πολιτικό κίνημα που δεν αποσκοπεί στην κατάληψη της εξουσίας.

Εκφράζει την ελπίδα για μια κοινωνία των πολιτών, ατομική και συγχρόνως συλλογική, που θα σέβεται τη διαφορετικότητα και αγωνίζεται για έναν κόσμο ενιαίο και συγχρόνως διαφορετικό. Είναι ο φορέας μιας τριπλής διεκδίκησης, πολιτικής, ηθικής και επιβεβαίωσης της διαφορετικότητας, η οποία εκφράζεται μέσα από τις έννοιες της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας, έννοιες που εξασφαλίζουν την αξιοπρέπεια.

Μη έχοντας ιδιαίτερο αντίκρισμα στις παραδοσιακές κοινότητες ή τους παραδοσιακούς τομείς των κοινοτήτων, ο Ζαπατισμός αναπτύχθηκε μέσα στους ινδιάνικους πληθυσμούς που είχαν διαρρήξει τους δεσμούς τους με την παράδοση και υποχρεώθηκαν για αυτό το λόγο ακόμα και να εγκαταλείψουν τις κοινότητές τους. Οι αποστάτες δημιούργησαν ένα δικό τους τύπο ταυτότητας και πολιτικής έκφρασης, αναπτύσσοντας με αυτό τον τρόπο μια νέα, ανοιχτή και σύγχρονη, ινδιάνικη αντίληψη.

Με τη βοήθεια της εκκλησίας και μη-κυβερνητικών οργανώσεων, αποτέλεσαν παράδειγμα ενδογενούς ανάπτυξης. Με το πέρασμα του χρόνου, η πρόοδος της τεχνολογίας επέφερε κοινωνικές αλλαγές στις παραδοσιακές ινδιάνικες κοινωνίες, οι οποίες άρχισαν να αναπτύσσουν σταδιακά τη νέα ινδιάνικη αντίληψη που περιγράψαμε. Από το 1950 μέχρι και το 1980, μέσα από θρησκευτικές συζητήσεις και κοινωνικούς αγώνες, τους οποίους επέβαλαν οι νέες ανάγκες των Ινδιάνων, το κίνημα της κοινωνικής χειραφέτησης, του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης απλώθηκε στο σύνολο των κοινοτήτων της Chiapas.

Το κίνημα της κοινωνικής χειραφέτησης, του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης άρχισε να παρακμάζει από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και να υποκύπτει στις διασπαστικές παρεμβάσεις των Αρχών. Το ένοπλο κίνημα των Ινδιάνων, χωρίς να είναι συνέχεια του ανταρτοπόλεμου και η πιο ευγενής έκφραση του κοινωνικού κινήματος,

⁸⁹ Yvon Le Baut, 1998

γεννήθηκε από μια διπλή ρήξη: από αυτή που ο Μάρκος ονομάζει «*πρώτη ήττα του EZLN*» και από την αναταραχή που προκλήθηκε στους κοινοτικούς τομείς εξαιτίας των αδιεξόδων του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης, αφήνοντας την κοινωνία εκτεθειμένη στην καταλίεση και τον ρατσισμό.

Ο αρχικός πυρήνας του EZLN, που αποτελείτο από αγωνιστές των αριστερών κινήματων της δεκαετίας του 60 και 70, στα χρόνια αυτά συνδέθηκε με τον ιθαγενή πληθυσμό της πολιτείας, μετέδωσε στοιχεία της πολιτικής εμπειρίας του, αλλά και αφομοίωσε στοιχεία της πολιτικής κουλτούρας των ιθαγενών. Το αποτέλεσμα ήταν η συγκρότηση όχι ενός αντάρτικου παραδοσιακής μορφής, αλλά ενός ένοπλου κοινωνικού-πολιτικού κινήματος, εφόσον έπρεπε να αντιμετωπίσει τη βία και την καταστολή της κεντρικής εξουσίας.

Ενός ένοπλου κινήματος που, όμως, δηλώνει ότι επιδιώκει έναν τέτοιο συσχετισμό δυνάμεων μέσα στην κοινωνία των πολιτών, που θα του επιτρέψει να μη χρησιμοποιεί πλέον τα όπλα και να βγάλει τις μαύρες κουκούλες με τις οποίες καλύπτουν οι εξεγερμένοι τα πρόσωπά τους. Ενός στρατού, που από το 1994 και τις πρώτες στρατιωτικές επιχειρήσεις ως σήμερα, πολεμάει περισσότερο με τις λέξεις παρά με τις σφαίρες.

Οι ιδρυτές του EZLN, συμμερίζονταν μια πολιτική κουλτούρα⁹⁰ με λενινιστικές πρακτικές. Σταδιακά, η κουλτούρα αυτή διαγράφηκε και το κίνημα στράφηκε σε αναφορές στη μεξικανική πραγματικότητα και κυρίως στην ινδιάνικη διάστασή της. Ο ανταρτοπόλεμος μετασχηματίστηκε σε ένα ένοπλο κοινοτικό κίνημα, όπου οι αγρότες γίνονται μαχητές για όσο καιρό διαρκεί η εξέγερση και στη συνέχεια επιστρέφουν στην καθημερινότητά τους.

Οι συχνές αναφορές στην προσωπικότητα του Τσε Γκεβάρα, περιορίστηκαν σε ηθικό πλαίσιο, καταδεικνύοντας τον ως το πρότυπο του επαναστατημένου ανθρώπου. Μεγαλύτερη βαρύτητα δόθηκε στην προσωπικότητα του Εμίλιανο Ζαπάτα, ο οποίος όπως προαναφέραμε, βρίσκεται βαθιά ριζωμένος στην καρδιά των Ινδιάνων. Ο συγκερασμός της προσωπικότητας του Ζαπάτα με τον Μποτάν⁹¹ αποτελεί το κεντρικό σημείο αναφοράς του μεξικανικού μοντέλου εξέγερσης. Ο Μποτάν είναι θρυλικό πρόσωπο των Ινδιάνων της Chiapas, που ενσαρκώνεται στο Ζαπάτα, τον ήρωα της Μεξικανικής επανάστασης, ο οποίος ξαναγεννιέται στον κόσμο, αυτή τη φορά με ένα

⁹⁰ Yvon Le Baut, 1998

πολιτικό-εθνικό σχέδιο, παρόλο που δεν στοχεύει στην κατάληψη της εξουσίας. Το αποτέλεσμα αυτού του νέου μείγματος είναι ο ζαπατισμός. Η αναγέννηση του στρατού του Ζαπάτα αποτέλεσε το κοινό όνειρο για ένα μεγάλο κομμάτι των Ινδιάνων της Chiapas.

Οι θεμελιωτές του EZLN προσανατολίζονταν στη λογική μιας πολιτικοστρατιωτικής οργάνωσης. Επιθυμούσαν την πόλωση του κλίματος με την εξουσία και την πολεμική σύγκρουση. Αυτή η στρατηγική απέτυχε, γιατί δεν κατάφερε να πείσει την κοινωνία των πολιτών να την ενστερνιστεί. Επιπροσθέτως, δεν παρέσυρε και τη Μεξικανική κυβέρνηση σε κλίμα πόλωσης με αποτέλεσμα το κίνημα να έρθει σε τέλμα. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαίος ο επαναπροσανατολισμός, ο μετασχηματισμός δηλαδή από ένα ένοπλο κίνημα σε ένα πολιτικό παράγοντα. Με αυτό τον τρόπο, κάνει την εμφάνισή του ο «νεοζαπατισμός»⁹².

Ο πολιτικό-στρατιωτικός σχεδιασμός έδωσε τη θέση του σε ένα ένοπλο κοινοτικό κίνημα, το οποίο αναζητεί τον τρόπο να μετασχηματιστεί σε πολιτικό. Η φάση αυτή ξεκίνησε το 1994 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Πλέον, οι ζαπατίστας αντιτίθενται στον πόλεμο και στην παραδοσιακή αντίληψη των αντάρτικων της Λατινικής Αμερικής, τα οποία επιθυμούσαν τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας.

2.5. Η οργάνωση των εξεγερμένων κοινοτήτων

2.5.1. Αυτοοργάνωση

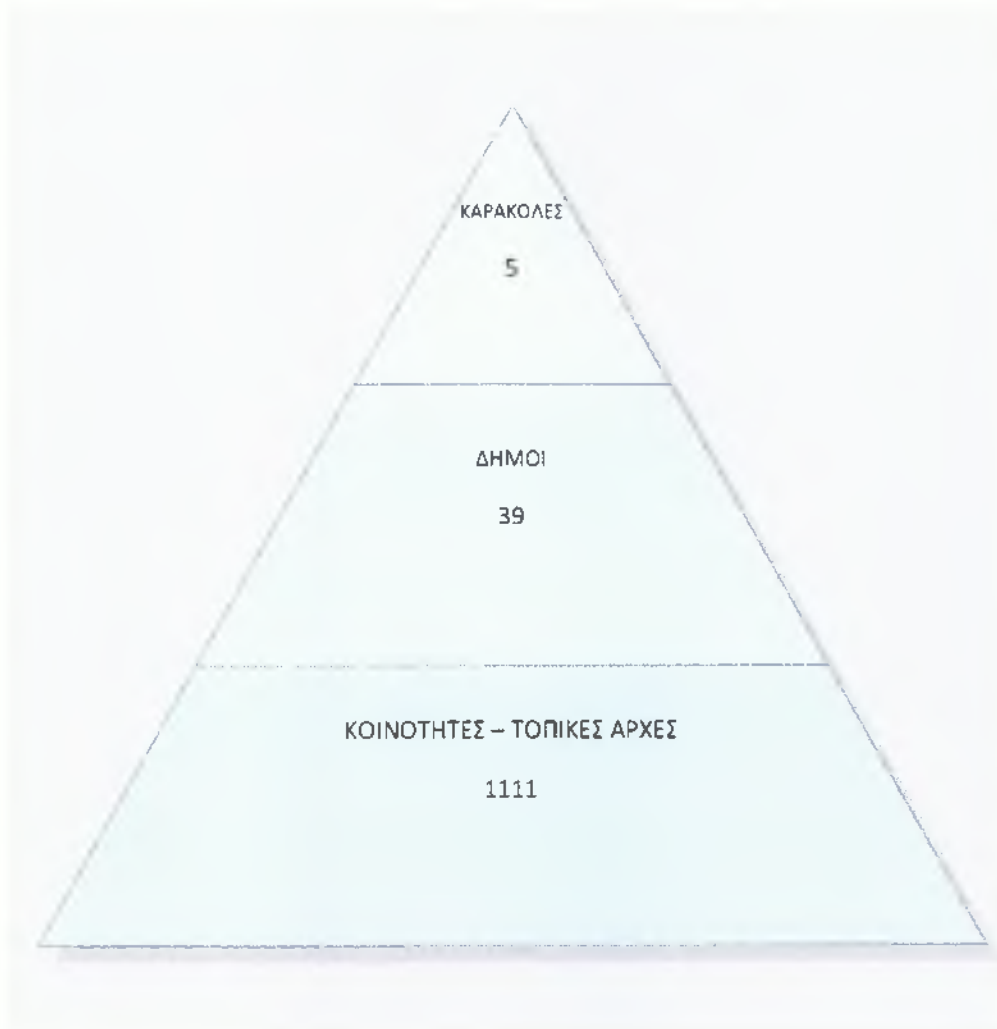
Οι Αυτόνομοι Εξεγερμένοι Δήμοι είναι 39 και περιλαμβάνουν 1111 κοινότητες⁹³, δηλαδή το 80% των Ιθαγενικών χωριών της Chiapas. Εδαφικά, οι περιοχές στις οποίες πλειοψηφούν οι εξεγερμένοι δεν είναι ενιαίες. Ορισμένες φορές ακόμη και στα πλαίσια ενός δήμου ή μιας κοινότητας στην Τσιάπας συνυπάρχουν Ζαπατίστας και μη.

Οι Ζαπατιστικές κοινότητες είναι οργανωμένες ως εξής, στη βάση βρίσκονται οι κοινότητες με τις τοπικές τους αρχές. Οι κοινότητες είναι οργανωμένες σε Δήμους, όπου και εκεί υπάρχει η αρχή του κάθε Δήμου. Το τελευταίο επίπεδο είναι το Καρακόλ (σαλιγκάρια), πολιτικοπολιτιστικοί χώροι, οι οποίοι απαρτίζονται από όλους τους δήμους, και έχουν σαν αρχή το Συμβούλιο Καλής Διακυβέρνησης ή Επιτροπή Χρηστής

⁹² Yvon Le Baut, 1998

⁹³ <http://www.vrahokipos.net>

Διακυβέρνησης. Υπάρχουν πέντε Καρακόλες που αποτελούνται συνολικά από 39 Δήμους, οι οποίοι συνενώνουν συνολικά 1111 κοινότητες. Αυτές οι κοινότητες αποτελούνται από ιθαγενικούς λαούς όπως Τσόλ, Τσοτσίλ, Τσελτάλ, Τοχολαμπάλ, Σόκες με διαφορετικές τοπικές γλώσσες και έθιμα.

Ζαπατιστικό Μοντέλο Αυτοοργάνωσης

(Ιδιόχειρος ηλεκτρονικός σχεδιασμός)

Κοινότητες – Τοπικές Αρχές (1111) → Συνελεύσεις των κοινοτήτων → Αρχές και Λειτουργοί

Δήμοι (39) → Αρχή του Δήμου → Συμβούλια και Επιτροπές → Αυτόνομο Συμβούλιο

Καρακόλες (5) → Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης

Η κάθε κοινότητα έχει την τοπική της αρχή, η οποία αποτελείται από ανθρώπους της κοινότητας που εκλέγονται με πλειοψηφία από τη συνέλευση της κοινότητας. Αυτές οι αρμοδιότητες διαρκούν έως 3 μήνες, αλλά σε άλλο επίπεδο όπως το Συμβούλιο Καλής Διακυβέρνησης, μπορεί να διαρκούν από 2 βδομάδες μέχρι και 3 χρόνια, ανάλογα με τις αποφάσεις που έχουν παρθεί σε κάθε Καρακόλ. Σκοπός της τοπικής αρχής είναι να λύνει τα τοπικά προβλήματα, να βλέπει τις ανάγκες και να υπερασπίζεται τα δικαιώματα της κοινότητας. Αν κάποιο πρόβλημα δεν μπορεί να λυθεί τοπικά, πηγαίνει στην αρχή του Αυτόνομου Δήμου στην οποία είναι οργανωμένη η κοινότητα.

Εκεί η αρχή του δήμου ξεκινάει την έρευνα και όταν υπάρχουν αρκετά στοιχεία τότε παίρνει μια απόφαση, πάντα σε συνάρτηση με τα τοπικά έθιμα και τις συνήθειες της κάθε περιοχής.

Αν δεν βρεθεί λύση, το πρόβλημα μεταφέρεται στο Συμβούλιο Καλής Διακυβέρνησης στο οποίο είναι οργανωμένος ο δήμος. Όλα τα μέλη των αρχών, από το τοπικό επίπεδο έως και το Συμβούλιο Καλής Διακυβέρνησης, κάνουν τη δουλειά αυτή με συνείδηση και όχι με κάποιο χρηματικό αντάλλαγμα. Η δικαιοσύνη αποδίδεται χωρίς διαχωρισμούς μεταξύ ανθρώπων, πολιτικών, κομμάτων και θρησκείας. Τα μέλη των αρχών είναι εξίσου γυναίκες και άντρες Ζαπατίστας, με διαδοχικές αλλαγές στις θέσεις.

Το οργανωτικό μοτίβο των κοινοτήτων που ελέγχουν οι Ζαπατίστας βασίζεται στο μοντέλο της αυτοοργάνωσης. Εξαρχής οι Ζαπατίστας έστρεψαν την προσοχή τους στην οργάνωση της ζωής των εξεγερμένων κοινοτήτων, ανάγκη που έγινε εντονότερη όταν ανεστάλη ο διάλογος με την κυβέρνηση και στην Τσιάπας άρχισε να εφαρμόζεται από την κυβέρνηση Σεδίγιο ο λεγόμενος "πόλεμος χαμηλής έντασης"⁹⁴, του οποίου τα στρατηγικά σχέδια είχαν επεξεργαστεί επιτελείς των ΗΠΑ.

Οι Ζαπατίστας στόχευαν στη διεύρυνση της κοινωνικής βάσης της εξέγερσης, στην οργάνωση της ζωής των εξεγερμένων και στην ανάπτυξη ενός ευρύτατου δικτύου κινημάτων αλληλεγγύης σε όλες τις ηπείρους, το οποίο υπερβαίνει τις παλιές μορφές συμπαράστασης και συνιστά μια ενεργή συμπαράταξη στον αγώνα ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό. Η διεύρυνση της κοινωνικής βάσης της εξέγερσης πραγματοποιείται σε εθελοντική βάση. Κοινότητες και δήμοι που προσχωρούν στην εξέγερση καταργούν τις παλιές διοικητικές αρχές τους και εκλέγουν νέες.

⁹⁴ <http://www.escuelazapatista.gr/main>

Η οργάνωση της ζωής των εξεγερμένων αφορά όλους τους βασικούς τομείς: αγροτική παραγωγή, υγεία, εκπαίδευση κ.λπ. Είναι ζήτημα καθοριστικό για την επιβίωση των ανθρώπων, αφού όποια κοινότητα ή δήμος προσχωρεί στην εξέγερση, αυτόματα διακόπτει τις σχέσεις του με την κεντρική διοίκηση. Οικονομικοί πόροι ή άλλες διευκολύνσεις από πλευράς κράτους δεν γίνονται δεκτές, είτε σε επίπεδο ομοσπονδιακό είτε σε επίπεδο πολιτείας.

Από το 1994 μέχρι σήμερα, με την εθελοντική εργασία των εξεγερμένων αλλά και την στήριξη των κινημάτων αλληλεγγύης στην Τσιάπας, οργανώθηκαν συνεταιρισμοί εκμετάλλευσης καφέ και κακάο, άρχισε ο εξηλεκτρισμός βασικών χωριών, χτίστηκαν νοσοκομεία και σχολεία. Ωστόσο, οι ανάγκες του πληθυσμού εξακολουθούν να είναι μεγάλες και κατεπείγουσες. Οι προσπάθειες οργάνωσης και βελτίωσης της ζωής τους γίνονται σε συνθήκες περικύκλωσης από το στρατό και τους παραστρατιωτικούς, που σε σταθερή βάση επιχειρούν να καταστρέψουν ότι δημιουργούν οι εξεγερμένοι από τις καλλιέργειές τους μέχρι τα ίδια τους τα σπίτια.

Οι γαιοκτήμονες πριν το '94 κατείχαν τεράστιες εκτάσεις γης, στις οποίες οι ιθαγενείς δούλευαν υπό άθλιες συνθήκες εργασίας, ή μάλλον ανύπαρκτες. Δούλευαν μόνο για τους γαιοκτήμονες, χωρίς να έχουν κανένα δικαίωμα ούτε στη γη που δούλευαν ούτε στη ζωή τους και τη συντήρηση της οικογένειάς τους. Όταν οι ιθαγενείς διεκδίκησαν τη γη που δούλευαν είχαν να αντιμετωπίσουν δολοφονίες, εκβιασμούς και εξαφανισμούς. Η ανακτημένη γη το '94 τώρα δουλεύεται είτε τοπικά, είτε κοινοτικά, είτε μέσω των συνεταιρισμών και κολεκτίβων. Οι Ζαπατίστας κατάλαβαν ότι η γη είναι η βάση εκμετάλλευσης για τους καπιταλιστές, αλλά ταυτοχρόνως είναι και η βάση επίθεσης στον καπιταλισμό. Και πράγματι, η ζωή τους από την επανάκτηση της γης και μετά έχει αλλάξει.

Οι Ζαπατιστικές αρχές αποφασίζουν σχετικά με τη γη, γιατί η γη είναι αυτού που τη δουλεύει. Η γη δουλεύεται συλλογικά και ανήκει σε όλους. Έτσι αποφεύγονται διαμάχες και υπάρχει δικαιοσύνη. Το ότι οι Αυτόνομοι Δήμοι και τα Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης αποφασίζουν για τη γη είναι μια μεγάλη και αληθινή αλλαγή για τους ιθαγενικούς λαούς. Στη γη καλλιεργούν πατάτες, ρύζι, καφέ, φασόλια και καλαμπόκι για εσωτερική κατανάλωση. Έχουν συμφωνήσει να αγαπάνε και να προσέχουν τη φύση, για αυτό κάνουν αναδάσωση, προσέχουν το δάσος, τα ποτάμια, τους βράχους, δεν χρησιμοποιούν φυτοφάρμακα, δεν κόβουν δέντρα χωρίς λόγο, προσέχουν τα μη οργανικά σκουπίδια τους κτλ.

Ο αντικαπιταλιστικός αγώνας των Ζαπατίστας δεν έμεινε μόνο στην απαλλοτρίωση των μέσων παραγωγής, κάτι που για τους ιθαγενείς και τους αγροτικούς λαούς συνεπάγεται την ανακατάληψη της γης με την εξέγερση του 1994, αλλά προχώρησε και στη δημιουργία νέων σχέσεων, κάτι που εμπεριέχεται στην έννοια της αυτονομίας. Τώρα που έχουν στα χέρια τους τη γη, τον τόπο δηλαδή στον οποίο παράγουν την τροφή τους, γέννιουνται, αναπτύσσονται και συμβιώνουν. Σε αυτή τη γη τώρα οικοδομούν και άλλα πράγματα, όπως αυτόνομα ζαπατιστικά σχολεία, κλινικές, αυτοδιαχειριζόμενα μαγαζιά, κοινοτικές κλινικές και αγοράζουν τα απαραίτητα φάρμακα. Επίσης εργάζονται συλλογικά σε τοπικό επίπεδο κοινότητας και Δήμου, οργανωμένοι σε κολεκτίβες, συλλογικότητες και κοοπερατίβες.

2.5.2. Διοικητική αυτοτέλεια

Μετά την εξέγερση του 94, οι Ζαπατίστας ανακοίνωσαν τη δημιουργία 39 Αυτόνομων Δήμων, οι αρχές των οποίων εκλέχτηκαν από τις τοπικές συνελεύσεις. Καθώς στον κάθε δήμο υπάρχουν πολλές εργασίες που πρέπει να γίνουν, αποφασίστηκε η δημιουργία Επιτροπών που να βοηθούν στη διεκπεραίωση των εργασιών ανά τομέα. Τα Αυτόνομα Συμβούλια έχουν την αρμοδιότητα της επίβλεψης των λειτουργιών (promotores), αν τα καταφέρνουν με τις δουλειές τους, αν τα εργαστήρια που γίνονται στις κοινότητες είναι κατανοητά και αν λύνονται τα προβλήματα που προκύπτουν.

Όλη η δράση των αυτόνομων Δήμων έχει ως βασικό στόχο την ενδυνάμωση της αυτονομίας τους. Βασικό κύτταρο της οργάνωσης των Αυτόνομων Εξεγερμένων Δήμων αποτελούν οι συνελεύσεις των κοινοτήτων που είναι και οι μόνες που έχουν τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων. Στις συνελεύσεις έχουν δικαίωμα να πάρουν μέρος όλοι οι άντρες, οι γυναίκες και τα παιδιά πάνω από 14 χρονών. Οι αποφάσεις παίρνονται με ομοφωνία και είναι δεσμευτικές για όλες τις Αρχές.

Για να υπάρξουν συμφωνίες ανάμεσα στις κοινότητες, έχουν δημιουργηθεί Δημοτικές Συνελεύσεις που απαρτίζονται από τις Αρχές και τους Λειτουργούς που ορίζει η κάθε κοινότητα σύμφωνα με τις συνήθειες και τις ανάγκες της. Οι αρχές και οι λειτουργοί έχουν τη συναίνεση και τη συμφωνία των γενικών συνελεύσεων των κοινοτήτων τους και επιδιώκουν τη συμφωνία σε επίπεδο δήμου. Σε δημοτικό επίπεδο, οι διάφορες αρχές οργανώνονται σε Συμβούλια και Επιτροπές που είναι επιφορτισμένες να εκπληρώσουν τις συμφωνίες, υπακούοντας στις εντολές των κοινοτήτων τους, και έχουν την υποχρέωση να κάνουν προτάσεις και να αναζητήσουν βιώσιμες λύσεις στην κατεύθυνση μιας αξιοπρεπούς ζωής.

Οι αποφάσεις, οι συμφωνίες και οι εργασίες είναι συλλογικές και συζητούνται αναλυτικά, σε κάθε κοινότητα και σε διαφορετικά διοικητικά επίπεδα, ώσπου να υπάρξει γενική συμφωνία. Τα καθήκοντα και οι αποφάσεις στο εσωτερικό κάθε Συμβουλίου και Επιτροπής είναι επίσης συλλογικά.

Την ευθύνη για το συντονισμό των Συμβουλίων και των Επιτροπών έχει το Αυτόνομο Συμβούλιο, του οποίου τα μέλη εκλέγονται, επίσης, από τις γενικές συνελεύσεις των κοινοτήτων. Το ίδιο έχει σαν καθήκον την υπεράσπιση των πολιτικών του Δήμου, την επαφή με άλλες οργανώσεις καθώς και την επαφή και τη συνεργασία με τη διεθνή και εθνική Κοινωνία των Πολιτών και τις Επιτροπές Αλληλεγγύης.

Το Αυτόνομο Συμβούλιο μαζί με τους εκπροσώπους της κάθε κοινότητας, τα μέλη των Επιτροπών και των Συμβουλίων, τους συντονιστές και τους λειτουργούς απαρτίζουν τη Γενική Συνέλευση του Δήμου. Να σημειώσουμε εδώ, ότι όλες οι Αρχές, όπως και οι λειτουργοί και τα μέλη των επιτροπών, εκλέγονται για τρία χρόνια, εργάζονται χωρίς οικονομικά οφέλη και είναι άμεσα ανακλητοί/τες από τις γενικές συνελεύσεις των κοινοτήτων.

Αν και υπάρχουν διαφορές από Δήμο σε Δήμο ο βασικός κορμός πάνω στον οποίο χτίζεται η οργάνωση των Δήμων είναι η εκπλήρωση των βασικών αιτημάτων του ζαπατισμού για Δικαιοσύνη, Γη, Αυτονομία Υγεία, Εκπαίδευση. Έτσι πέρα από το Αυτόνομο Συμβούλιο υπάρχουν επιμέρους επιτροπές⁹⁵:

Η Αγροτική Επιτροπή, έχει σαν λειτουργία της τη φροντίδα της αυτόνομης περιοχής και των πόρων της. Να λύνει τα προβλήματα γης ανάμεσα σε κοινότητες. Να φτιάχνει χάρτες και έγγραφα των γαιών του κάθε Δήμου. Να προωθεί προγράμματα αγρο-οικολογίας με στόχο την αυτάρκεια της παραγωγής των κοινοτήτων και την καλή διαχείριση της γης. Να εκπαιδεύει τις αγροτικές αρχές πάνω στους κινδύνους της βιοπειρατείας. Αυτή τη στιγμή σε πολλούς Δήμους ετοιμάζονται οι πρώτοι αγροτικοί και εδαφικοί νόμοι.

Η Επιτροπή Τιμής και Δικαιοσύνης, έχει την ευθύνη να επιβλέπει την τήρηση των συμφωνιών και των νόμων κάθε κοινότητας. Επίσης, να συντάσσει τους δημοτικούς νόμους και να επιλύει προβλήματα δικαιοσύνης ανάμεσα σε μέλη διαφορετικών κοινοτήτων, καθώς και προβλήματα μελών μιας κοινότητας που θεωρούν ότι αδικούνται από την κοινότητά τους ή τις αρχές.

⁹⁵ Ο τρόπος οργάνωσης των αυτόνομων εξεγερμένων δήμων, στο <http://www.escuelazapatista.gr/main.htm>

Το Συμβούλιο Υγείας, έχει στην ευθύνη του το συντονισμό και την εκπαίδευση των λειτουργών υγείας των κοινοτήτων. Επιπλέον, την προώθηση εκστρατειών υγείας σε δημοτικό επίπεδο. Επίσης, μέσα από συγκεκριμένα προγράμματα υγείας, τη δημιουργία ενός δικτύου μίνιμου υποδομής που περιλαμβάνει φαρμακεία, κλινικές και νοσοκομεία.

Το Συμβούλιο Εκπαίδευσης, μεριμνά για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος, σύμφωνα με τις αρχές των Ζαπατίστας και την ιθαγενή κουλτούρα της κάθε περιοχής – ένα εκπαιδευτικό σύστημα που να σέβεται και να δυναμώνει τη συλλογική οργάνωση των λαών. Υπ' ευθύνη του είναι η αναζήτηση και η οργάνωση της εκπαίδευσης των πολιτιστικών λειτουργών, ο συντονισμός της δουλειάς ανάμεσα στα διαφορετικά σχολεία και η δημιουργία της απαραίτητης υποδομής, όπως κέντρα εκπαίδευσης, βιβλιοθήκες κ.λπ.

Η Επιτροπή για τη λεγόμενη Προσαρμοσμένη Κατάλληλη Τεχνολογία, πραγματοποιεί επισκέψεις στις κοινότητες και με τον τρόπο αυτό επιβλέπει και βοηθάει στη σωστή χρησιμοποίηση των έργων που κατασκευάζονται ή λειτουργούν.

Η Αποστολή για την Αυτόνομη Ηλεκτροδότηση αγωνίζεται ενάντια στις απειλές που τους ασκεί η Commission Federal de Electricidad, η αντίστοιχη ΔΕΗ, με τη συνεχή διακοπή του ρεύματος. Δίνει δηλαδή έναν αγώνα ώστε να έχουν όλοι ηλεκτρικό ρεύμα χωρίς να πληρώνουν.

Υπάρχει ακόμη η Επιτροπή-αποστολή που συντονίζει τους λειτουργούς υγείας, ενώ η Επιτροπή Επικοινωνίας έχει δημιουργήσει τους δικούς της ραδιοφωνικούς σταθμούς. Υπάρχουν επίσης αποστολές που έχουν την ευθύνη να λύνουν ζητήματα που προκύπτουν με τους Comisarios Oficiales.

Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης

Τα Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης (υπάρχουν στα Καρακόλ). Γεννήθηκαν τον Αύγουστο του 2003, με βάση 7 βασικές οργανωτικές ιδέες:

- Υπακούουν αλλά δεν κυβερνούν
- Εκπροσωπούν αλλά δεν παραγκωνίζουν τον λαό
- Δημιουργούν αλλά δεν καταστρέφουν
- Υπηρετούν αλλά δεν υπηρετούνται
- Διατηρούν την ενότητα
- Κατεβαίνουν αλλά δεν ανεβαίνουν

- Προτείνουν αλλά δεν επιβάλλουν

Ο βασικός ρόλος του Συμβουλίου Καλής Διακυβέρνησης είναι να λύνει διαφορές χωρίς να κάνει διακρίσεις, δίνοντας ιδιαίτερη βάση στην ειρηνική επίλυση των προβλημάτων. Επίσης στόχος του είναι να βρίσκει λύσεις στις ανάγκες του λαού σε σχέση με τις δυνατότητες και ευκαιρίες της κάθε περιοχής, για να αναπτυχθεί η εργασία τόσο σε κοινωνικές αλλά και οικονομικές μορφές, με σκοπό να οχυρωθεί η αντίσταση.

Στις αρμοδιότητες του ανήκει και η δίκαιη κατανομή της βοήθειας που του παρέχουν οι ομάδες αλληλεγγύης από όλο τον κόσμο στους Δήμους και στις κοινότητες, ώστε να υπάρχει ισορροπημένη ανάπτυξη. Δίνει αναφορές σχετικά με το πού έχουν μοιραστεί οι δουλειές και τα χρήματα. Λύνει τις διαφορές που προκύπτουν ανάμεσα σε Ζαπατίστας και μη Ζαπατίστας. Μάλιστα, τα μέλη του Συμβουλίου Καλής Διακυβέρνησης της Ρεαλιδάδ υποστήριξαν ότι τώρα πια ακόμη και άτομα από άλλες κοινότητες αναζητούν το Συμβούλιο για να λύσουν τις διαφωνίες τους.

Τα μέλη που πλαισιώνουν τα Σ.Κ.Δ. είναι άμεσα ανακλητά. Υπάρχει μια ομάδα ατόμων, που ονομάζεται Επιτροπή Ελέγχου, που έχει την εποπτεία του έργου των Σ.Κ.Δ. Στην περίπτωση που θεωρούν ότι δεν ανταποκρίνονται σωστά στα καθήκοντά τους και στις 7 οργανωτικές αρχές, προτείνουν στις συνελεύσεις την καθαίρεσή τους. Διαφυλάσσεται με αυτό τον τρόπο η καλή λειτουργία των εκπροσώπων του λαού, έτσι ώστε να μην υπάρχει διαφθορά όπως στην κακή κυβέρνηση.

Στα Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης συμμετέχουν άνδρες και γυναίκες που εκλέχτηκαν δημοκρατικά από τις συνελεύσεις. Ο χρόνος της θητείας του κάθε Συμβουλίου, καθώς και άλλα λειτουργικά θέματα, είναι στοιχεία που αποφασίζονται από κάθε συνέλευση για αυτό και δεν είναι όλα τα Σ.Κ.Δ. ομοιογενή. Δεν προβλέπεται καμιά οικονομική αποζημίωση, παρά μια βοήθεια από την κοινότητα για τις καθημερινές τους δουλειές και τη διατροφή τους.

Οι επιτροπές καλής διακυβέρνησης δεν λειτουργούν σαν πολιτικά κόμματα για να βγάλουν χρήματα, αλλά κατασκευάζουν τη δική τους αυτονομία, με γνώμονα το δίκαιο και τη λογική, χωρίς την άδεια της κακής κυβέρνησης.

Είναι ένας στρατός για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ιθαγενών λαών και έτσι αποδεικνύει ότι δεν είναι μια ιθαγενή κυβέρνηση που προκαλεί προβλήματα.

Αυτό είναι ένα σημαντικό βήμα και μια καινούργια φάση του αγώνα τους για την αυτονομία. Η γένεση των Καρακόλες και των Συμβουλίων Καλής Διακυβέρνησης δίνει στους ιθαγενικούς λαούς έναν τρόπο πιο σαφή στο πώς να οργανωθεί η αυτοδιοίκηση στο πλαίσιο του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση και την αυτονομία.

Με τον τρόπο που διαλέγουν να διοικήσουν ως ιθαγενείς Ζαπατίστας, δηλαδή με το να διοικούν υπακούοντας, εφαρμόζουν στην πράξη και προσπαθούν παράλληλα να διαφυλάξουν τη σκέψη των προγόνων τους που ζούσαν και διοικούσαν για να υπηρετούν τον λαό τους, με το να «διοικούν υπακούοντας». Έτσι δείχνουν ότι ως ιθαγενείς λαοί είναι σε θέση να αυτοδιοικούνται χωρίς την ανάγκη των πολιτικών κομμάτων και των πλουσίων.

Το κάθε Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης έχει το όνομά του, διαλεγμένο από τα αντίστοιχα Αυτόνομα Συμβούλια:

Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης Selva Fronteriza (που περιλαμβάνει από το Μαρκές ντε Κομίγιας, την περιφέρεια Μόντες Αζούλες, και όλους τους δήμους των συνόρων με τη Γουατεμάλα μέχρι την Ταπατσούλα), ονομάζεται "ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ", και συγκεντρώνει τους Α.Ε.Ζ.Δ. "General Emiliano Zapata", "San Pedro De Michoacan", "Libertad de los Pueblos Mayas", "Tierra y Libertad". Αντιστοιχεί σε πληθυσμούς ιθαγενών Τοχολαμπάλ, Τσελτάλ και Μαμ. Έχει έδρα το caracol Realidad.

Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης Tzots Choj, που περιλαμβάνει μέρος των εδαφών όπου βρίσκονται οι κυβερνητικοί δήμοι Οκοσίγκο, Αλταμιράνο, Τσανάλ, Οστσούκ, Ουιστάν, Τσιλόν, Τεοπίσκα, Αματενάνγκο ντελ Βάγιε, ονομάζεται "ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΞΟΥ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ" και συγκεντρώνει τους Α.Ε.Ζ.Δ. "17 de Noviembre", "Primero de Enero", "Ernesto Che Guevara", "Olga Isabel", "Lucio Cabanas", "Miguel Hidalgo", "Vicente guerrero". Αντιστοιχεί σε πληθυσμούς Τσελτάλ, Τσοτσίλ και Τοχολαμπάλ. Έχει έδρα το caracol Morelia.

Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης Selva Tseltal, που περιλαμβάνει μέρος των εδαφών όπου βρίσκεται ο κυβερνητικός δήμος του Οκοσίγκο, ονομάζεται "Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ" και συγκεντρώνει τους Α.Ε.Ζ.Δ. "Fransisco Gomez", "San Manuel", "Fransisco Villa", "Ricardo Flores Magon". Αντιστοιχεί σε πληθυσμούς Τσελτάλ. Έχει έδρα το caracol Garrucha.

Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης Zona Norte de Chiapas, που περιλαμβάνει μέρος των εδαφών όπου βρίσκονται οι κυβερνητικοί δήμοι του βορρά της Τσιάπας από το Παλένκε ως το Αματάν, ονομάζεται "ΝΕΟΣ ΣΠΟΡΟΣ ΠΟΥ ΘΑ ΠΑΡΑΓΕΙ" και συγκεντρώνει τους Α.Ε.Ζ.Δ. "Vicente Guerrero", "Del Trabajo", "La Montana", "San Jose en Rebeldia", "La Paz", "Benito Juarez", "Fransisco Villa". Αντιστοιχεί σε πληθυσμούς Τσολ, Ζόκε και Τσελτάλ. Έχει έδρα το caracol Roberto Barrios.

Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης Altos de Chiapas που περιλαμβάνει μέρος των εδαφών όπου βρίσκονται οι κυβερνητικοί δήμοι των Άλτος (Υψίπεδα) της Τσιάπας και εκτείνεται ως τους Τσιάπα ντε Κόρσο, Τούξλα Γκουτιéρες, Βερριοζαμπάλ

Οκοζοκουάουτλα και Σινταλάπα, ονομάζεται "ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΡΔΙΑ ΤΩΝ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ" και συγκεντρώνει τους Α.Ε.Ζ.Δ. "San Andres Sacamchen de los Pobres", "San Juan de la Libertad", "San Pedro Polho", Santa Catarina", "Magdalena de la Paz", "16 de Febrero", "San Juan Apostol Cancuc". Αντιστοιχεί σε πληθυσμούς Τσοτσίλ και Τσελλάλ. Έχει έδρα το caracol Oventic.⁹⁶

Μεταξύ των πρώτων προθέσεων των Συμβουλίων Καλής Κυβέρνησης είναι οι εξής:

1. Δε θα επιτραπεί πια οι δωρεές και οι ενισχύσεις της εθνικής και διεθνούς κοινωνίας των πολιτών να προορίζονται για ένα συγκεκριμένο άτομο ή μια κοινότητα ή ένα συγκεκριμένο αυτόνομο δήμο. Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης θα αποφασίζει, μετά από εκτίμηση της κατάστασης των κοινοτήτων, το πού θα είναι πιο αναγκαίο να κατευθύνεται αυτή η υποστήριξη. Το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης επιβάλει σε όλα τα προγράμματα τον επονομαζόμενο "αδελφικό φόρο" που είναι το 10% του συνολικού ποσού του προγράμματος. Δηλαδή εάν μια κοινότητα, ένας δήμος ή ένας σύλλογος δέχεται μια οικονομική υποστήριξη για ένα πρόγραμμα, θα πρέπει να παραδίδει το 10% στο Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης ώστε αυτό να το διαθέτει σε άλλη κοινότητα που δεν δέχεται υποστήριξη. Σκοπός είναι να εξισορροπηθεί λίγο η οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων σε αντίσταση. Στα σίγουρα δεν θα γίνουν δεκτά περισσεύματα, ελεημοσύνες ούτε επιβολή προγραμμάτων.

2. Θα αναγνωρίζονται μόνο ως ζαπατίστας τα πρόσωπα, οι κοινότητες, οι συνεταιρισμοί και οι εταιρίες παραγωγής και εμπορίου που θα είναι καταγεγραμμένες σε ένα Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης. Έτσι θα αποφευχθεί να περνιούνται για ζαπατίστας άτομα που όχι μόνο δεν είναι, αλλά και που είναι αντί-ζαπατίστας (αυτή είναι η περίπτωση μερικών συνεταιρισμών παραγωγής οργανικού καφέ). Το πλεόνασμα ή τα οφέλη από την διακίνηση προϊόντων ζαπατιστικών συνεταιρισμών και εταιριών θα παραδίδονται στα Συμβούλια Καλής Κυβέρνησης για να υποστηρίξουν τους συντρόφους και συντρόφισσες που δεν μπορούν να διακινήσουν τα προϊόντα τους ή δεν λαμβάνουν κανενός είδους υποστήριξη.

3. Συχνά ανέντιμα άτομα εξαπατούν την εθνική και διεθνή κοινωνία των πολιτών παρουσιάζόμενοι στις κοινότητες σαν ζαπατίστας υποτίθεται σταλμένοι σε "μυστική ή ειδική αποστολή" να ζητήσουν χρήματα για αρρώστους, προγράμματα, ταξίδια κλπ.. Μερικές φορές μάλιστα φτάνουν στο σημείο να προσφέρουν εκπαίδευση σε υποτιθέμενες, και ψεύτικες, γιάφκες του E.Z.L.N., στην Πόλη του Μεξικού. Στην πρώτη περίπτωση εξαπατώνται διανοούμενοι, καλλιτέχνες και επαγγελματίες και όχι

⁹⁶ www.vrahokipos.net

και λίγοι υπάλληλοι τοπικών κυβερνήσεων. Στην δεύτερη είναι νεαροί φοιτητές τα θύματα του ψέματος.

Ο E.Z.L.N. ξεκαθαρίζει ότι δεν έχει καμιά γιάφκα στην Πόλη του Μεξικού και δεν προσφέρει καμιά εκαίδευση. Αυτοί οι «κακοί άνθρωποι», σύμφωνα με τις πληροφορίες, είναι αναμειγμένοι σε ληστείες, και τα χρήματα που λαμβάνουν, που υποτίθεται τα ζητούν για τις κοινότητες, χρησιμοποιούνται για προσωπικό όφελος. Ο E.Z.L.N. έχει ξεκινήσει έρευνα για να τεκμηριώσει την υπαιτιότητα αυτών που καταχρώνται το όνομά του και εξαπατούν τον κόσμο. Όμως είναι δύσκολο να έρθει κανείς σε επαφή με τη Γενική Διοίκηση του E.Z.L.N. για να επιβεβαιώσει εάν ένα άτομο είναι ή όχι μέλος του E.Z.L.N. ή βάση υποστήριξης, κι εάν είναι αληθινό ή όχι αυτό που λέει, μπορεί όμως να έρχεται σε επαφή με ένα από τα Συμβούλια Καλής Κυβέρνησης (αυτό της ζώνης από όπου λέει πως προέρχεται ο "απατεώνας") και είναι θέμα μερικών λεπτών να του πουν εάν είναι αλήθεια ή όχι, εάν είναι ή όχι ζαπατίστας. Για αυτό τα Συμβούλια Καλής Κυβέρνησης εκδίδουν πιστοποιητικά που θα πρέπει να επιβεβαιώνονται.

2.5.3. Δικαιοσύνη

Οι ζαπατιστικές αρχές είναι αυτές που αποδίδουν δικαιοσύνη. Δίνουν λύσεις σε προβλήματα που προκύπτουν μέσα στις κοινότητες και ανάμεσα σε Ζαπατίστας και μη Ζαπατίστας. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι μη Ζαπατίστας έρχονται στις αρχές για την επίλυση διαφωνιών που προκύπτουν μεταξύ τους. Αν κάποιος διαπράξει μια αδικία, ανάλογα πάντα με το μέγεθος της, την πρώτη φορά γίνεται προειδοποίηση, τη δεύτερη φορά, κάνει υποχρεωτική συλλογική εργασία και αν επιμείνει το πρόβλημα, τότε πάει στο Συμβούλιο Καλής Διακυβέρνησης.

Πολλές φορές καλείται η συνέλευση της κοινότητας για να παρθεί η απόφαση και έτσι ψάχνουν την αληθινή δικαιοσύνη. Πάντα ψάχνουν την ειρηνική λύση και δεν πιστεύουν πως τα προβλήματα διορθώνονται με τη βία. Προσπαθούν ώστε να βρεθεί κοινή συμφωνία ή να συγχωρήσουν ο ένας τον άλλον. Οι ποινές για εγκλήματα όπως κλοπή, βιασμός, απειλές, φόνος και άλλα δεν μπορούν να εξαγοραστούν με λεφτά, αλλά συνήθως είναι συλλογική εργασία προς όφελος της κοινότητας.

Η φυλάκιση δεν χρησιμοποιείται σαν τιμωρία, αλλά είναι προσωρινή μέχρι να γίνει η έρευνα και να βγει η απόφαση. Σε περίπτωση κλοπής, αν δεν υπάρχει μεγάλη ζημιά, επιστρέφονται τα κλοπιμαία. Αν υπάρχει και ζημιά, πρέπει να διορθωθεί. Σε περίπτωση βιασμού υπάρχει φυλάκιση και συλλογική εργασία. Στην περίπτωση του φόνου πρέπει ο ένοχος να φροντίζει την οικογένεια του θύματος και μοιράζονται την περιουσία του.

Πάντα απορρίπτουν τη χρήση ναρκωτικών, τη χρήση αλκοόλ και την πορνεία ανηλίκων. Σε περίπτωση μέθης, αφού έχει προηγηθεί προειδοποίηση, μπορεί να ακολουθήσει φυλάκιση 12 ωρών. Η μεγαλύτερη τιμωρία είναι η απομάκρυνση από την οργάνωση.

2.5.4. Προγράμματα που ενδυναμώνουν την αυτονομία των εξεγερμένων κοινοτήτων

Τα βασικά προγράμματα⁹⁷ τα οποία οι κοινότητες έχουν αποφασίσει να προωθήσουν και με βάση τα οποία οργανώνουν έμπρακτα όχι μόνο την αντίστασή τους αλλά και την πρότασή τους για την αυτονομία είναι:

Πρόγραμμα Αγρό-οικολογίας, Παραγωγής και Εμπορίου

Το πρόγραμμα προσανατολίζεται στην προώθηση ενός συστήματος διαφοροποιημένων καλλιεργειών που θα αποκαταστήσουν την παραγωγικότητα και τη βιοποικιλότητα των εδαφών. Επίσης στην παραγωγή χρηστικών προϊόντων μέσα από ένα δίκτυο συνεταιρισμών με στόχο να μπουν οι βάσεις μιας παραγωγής προσανατολισμένης σε μια λογική εναλλακτικής κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Επιμέρους στόχοι του η διατροφική και παραγωγική αυτάρκεια των κοινοτήτων και η επάρκεια σε είδη πρώτης ανάγκης, η ενημέρωση και η εκπαίδευση πάνω σε καινούργιες οικολογικές μεθόδους καλλιέργειας, η απόκτηση εργαλείων και εξοπλισμού, η οργάνωση και ενδυνάμωση των κοινοτικών συνεταιρισμών, η δημιουργία ενός δικτύου ενδοκοινοτικού εμπορίου. Οι βάσεις εν τέλει για μια οικονομία της αλληλεγγύης που θα επιτρέψει την καλύτερευση των συνθηκών ζωής στις κοινότητες, θα αναπτύξει το πνεύμα της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της δημοκρατίας και θα δυναμώσει την κοινοτική οργάνωση. Το πρόγραμμα εξελίσσεται σε τρεις περιοχές της Τσιάπας, στη Ζούγκλα Λακαντόνα, στα Υψίπεδα (Altos) και στη Zona Norte.

⁹⁷ http://www.kinimata.gr/pagosmio_k_k/6aflox8ones-lai/zapatistas

Πρόγραμμα Υγείας

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στο χτίσιμο ενός αυτόνομου συστήματος υγείας που θα επιτρέψει την καλύτερευση των συνθηκών ζωής στις ιθαγενικές κοινότητες. Τα στάδια που περιλαμβάνει είναι:

1. Εκπαίδευση λειτουργών (promotores y promotoras) υγείας σε κάθε κοινότητα που θα είναι σε θέση να προσφέρουν υπηρεσίες πρωτοβάθμιας περίθαλψης.
2. Ενημέρωση του πληθυσμού με στόχο να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση και στήριξη από μεριάς του σε προγράμματα προληπτικής ιατρικής (εμβολιασμοί, συνθήκες υγιεινής κ.λ.π.).
3. Δημιουργία μικρών ιατρείων σε κάθε κοινότητα με πλήρες φαρμακείο.
4. Συλλογή, καταγραφή και προώθηση όλων των παραδοσιακών μεθόδων ιατρικής, καθώς και των φαρμακευτικών γνώσεων των ιθαγενών στη χρήση των βοτάνων.
5. Δημιουργία αποθηκευτικών φαρμακευτικών χώρων ανά περιοχή με στόχο την επάρκεια σε φάρμακα αλλά και την προμήθειά τους σε καλύτερες τιμές.
6. Δημιουργία αυτόνομων κλινικών μέσα στις εξεγερμένες περιοχές.

Το πρόγραμμα εξελίσσεται σε συνεργασία με επιτροπές αλληλεγγύης από Ιατρικές Σχολές Πανεπιστημίων, όπως το Αυτόνομο Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο και Ιατρικές Ενώσεις οι οποίες παρέχουν προσωπικό, ιατρική υποστήριξη και εκπαίδευση.

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στο χτίσιμο μιας αυτόνομης εκπαίδευσης, μια εκπαίδευση της απελευθέρωσης που θα διδάσκει τα δικαιώματά τους, θα διδάσκει την ιστορία των λαών τους, θα διδάσκει τους αγώνες τους, τις ιστορίες και τους αγώνες όλων των λαών για ελευθερία και δικαιοσύνη. Μια εκπαίδευση που βοηθάει τη χειραφέτηση και την αντίστασή τους. Το πρόγραμμα, στο οποίο συμμετέχουν το σύνολο σχεδόν των Δήμων και των εξεγερμένων κοινοτήτων λειτουργεί σε τέσσερα επίπεδα:

1. Δημιουργία σχολείων και παροχή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλες τις κοινότητες.
2. Δημιουργία δικτύου λειτουργών (promotores y promotoras) οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με το καθήκον της διδασκαλίας στις κοινότητες.

3. Κατασκευή ανά περιοχή Κέντρων Επιμόρφωσης Πολιτιστικών Λειτουργιών, στα πλαίσια του προγράμματος «Σποράκι του Ήλιου» (το οποίο στηρίζει και η ελληνική καμπάνια «Ένα Σχολείο για την Τσιάπας» με την κατασκευή του Κέντρου Επιμόρφωσης Πολιτιστικών Λειτουργιών του Αυτόνομου Εξεγερμένου Δήμου Ρικάρντο Φλόρες Μαγόν). Αυτή τη στιγμή λειτουργούν τέσσερα τέτοια Κέντρα Εκπαίδευσης.

4. Συλλογή, καταγραφή στα ισπανικά και στις ιθαγενείς γλώσσες και αξιοποίηση στην εκπαίδευση όλων των μύθων, των ιστοριών και των γνώσεων των ιθαγενών λαών.

Όλα τα προγράμματα γίνονται σε συνεργασία με την κοινωνική οργάνωση ENLACE CIVIL, καθώς και με άλλες οργανώσεις και επιτροπές αλληλεγγύης. Ωστόσο πρωταρχικός τους στόχος είναι η εκπαίδευση των ίδιων των ιθαγενών και των ανθρώπων των κοινοτήτων. Μέσα από αυτά τα προγράμματα, μέσα από την οργάνωση των Αυτόνομων Δήμων οι Ζαπατίστας, σιωπηλά και αθόρυβα, οικοδομώντας καθημερινά έναν κόσμο, δίνουν τη μάχη της επόμενης μέρας.

Οι Αυτόνομοι Εξεγερμένοι Δήμοι δεν είναι ένα πείραμα. Δεν είναι ένα στοιχείο. Είναι δρόμος, ο δικός τους δρόμος για την αντίσταση.

2.5.5. Γυναίκες Ζαπατίστας

Οι γυναίκες και τα παιδιά αποτελούν το 80% των προσφύγων στον κόσμο. Πάνω από 100.000 άτομα για να αποφύγουν την γενοκτονία στην Γουατεμάλα κατέφευγαν στη Τσιάπας ως πρόσφυγες στην δεκαετία του 1980. Από το 1994, πάνω από 1800 ιθαγενείς Τσιάπας έχουν εκτοπισθεί από παραστρατιωτικούς και από επιδρομές του στρατού.

Από το 1994, αποδεδειγμένα συνέβησαν 684 επιθέσεις και βιασμοί κατά γυναικών και κοριτσιών, εκ των οποίων οι 300 ήταν βιασμοί προερχόμενοι κυρίως από κυβερνητικά στελέχη. Οι ίδιες κυβερνητικές δυνάμεις είχαν δηλώσει επίσημα: «Όλος ο γυναικείος πληθυσμός των Ζαπατίστας θα βιαστεί. Πρώτα οι γυναίκες τους και μετά οι κόρες τους». Όλη η κοινότητα των Τανιπέρλας είχε απειληθεί με βιασμό, εάν οι άνδρες που κατέφευγαν στα βουνά για να αποφύγουν την στρατιωτική επίθεση, δεν επέστρεφαν. Δυστυχώς, η βία δεν σταματά μόνο εδώ στο Τσιάπας. Από το 1996 δολοφονήθηκαν 115 γυναίκες. Μέχρι σήμερα δεν έχει συλληφθεί κανείς ως ένοχος για τον σφαγιασμό.

Όσον αφορά τις πολεμικές επιδρομές οι γυναίκες και τα παιδιά είναι τα κύρια θύματα. Το 90% των κατοίκων που σκοτώνονται ή τραυματίζονται σε ένοπλες συγκρούσεις είναι γυναίκες και παιδιά, ενώ αντίστοιχα αυτό το ποσοστό αναλογεί στο

5% στους πολέμους στον υπόλοιπο κόσμο. Ο στρατός του Μεξικού είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος στρατός μετά την Βραζιλία στην Λατινική Αμερική. (175.000 στρατός) Από τα 45 άτομα που σφαγιάσθηκαν από την παραστρατιωτική κυβέρνηση στο Acteal, στις 22 Δεκεμβρίου του 1997, 22 ήταν γυναίκες, 14 παιδιά και 9 υπερήλικες άνδρες. Δυστυχώς, ήταν πολύ δύσκολο για τις γυναίκες να τρέξουν αρκετά γρήγορα, καθώς κουβαλούσαν στην αγκαλιά τους τα παιδιά τους.....

Με βάση τα παραδοσιακά ήθη κι έθιμα η γυναίκα, είναι ακόμη πιο περιθωριοποιημένη μέσα στην ίδια την περιθωριοποίηση των ιθαγενών. Το 30-40% των γυναικών μιλούν μόνο την μητρική τους γλώσσα και καθόλου Ισπανικά, που είναι η επίσημη γλώσσα του κράτους, ενώ το 60% είναι αμόρφωτες. Γενικά, δεν δίνονται στις γυναίκες οι δυνατότητες για μόρφωση, και αναγκάζονται πολύ νωρίς να εγκαταλείψουν το σχολείο και συνεπώς αμείβονται με τους χαμηλότερους μισθούς. Σε πολλούς δήμους της περιοχής, οι γυναίκες πάνω από 50 ετών είναι αμόρφωτες σε ποσοστό 64%. Οι περισσότερες γυναίκες ασχολούνται με δραστηριότητες τέτοιες που το εισόδημά τους δεν δηλώνεται στην εφορία, οπότε δεν είναι δυνατόν να περιληφθούν αυτά τα εισοδήματα στις επίσημες στατιστικές. Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ για τους Τσιάπας ένα 80% των οικογενειών λαμβάνουν εισοδήματα πάνω από το διπλάσιο του βασικού μισθού, στην περίπτωση των φτωχών δήμων της περιοχής, το ίδιο ποσοστό δεν παίρνει ούτε τον βασικό μισθό με τις προφανείς συνέπειες για τις γυναίκες. Συχνότατα οι γυναίκες κάνουν δύο και τρεις δουλειές: πλέκουν, κουβαλούν νερό και ξύλα για τη φωτιά, πράγματα που είναι ζωτικά για την οικονομική διαβίωση της οικογένειας. «Οι γυναίκες⁹⁸ είμαστε αντικείμενο μεγάλης εκμετάλλευσης... Ξυπνάμε στις τρεις το πρωί για να ετοιμάσουμε το πρωινό των συζύγων μας και δεν ξεκουραζόμαστε μέχρι αργά το βράδυ. Αν δεν είναι αρκετή η τροφή, τη δίνουμε στα παιδιά μας και τους συζύγους μας πρώτα.»

Όταν ο EZLN (Εθνικός Στρατός της Απελευθέρωσης των Ζαπατίστας) άρχισε να οργανώνεται μερικά χρόνια πριν, οι γυναίκες κατάλαβαν ότι και αυτές μπορούσαν και έπρεπε να πολεμήσουν μαζί με όλους ενάντια στην εκμετάλλευση, τις διακρίσεις και την κατάχρηση της εξουσίας. Έγιναν θύματα λόγω του απλού γεγονότος ότι ήταν ιθαγενείς, αλλά και την ίδια στιγμή κατάλαβαν ότι λόγω του γεγονότος ότι ήταν γυναίκες, είχαν και ένα ακόμα πρόσθετο λόγο να πολεμήσουν. “Έπρεπε να βάλουν ένα τέλος στις διακρίσεις που υπέμεναν μέσα στην ίδια τους κοινωνία, μια παραδοσιακή και υπερβολική κοινωνία, μέσα στην οποία θεωρούντο κατώτερες υπάρξεις χωρίς καθόλου

⁹⁸ <http://www.flag.blackned.net/revolt/mexico/comment/woman>

δικαιώματα για μια θέση στον δημόσιο βίο ή την εκπαίδευση. Μετά από μακροχρόνιες συζητήσεις μεταξύ των διαφόρων ομάδων και κοινοτήτων, η φωνή των γυναικών ακούστηκε μέσω της εκπροσώπου των, Ραμόνας, που ήταν μέλος του CCRJ και απαίτησε να αναγνωρισθούν τα δικαιώματα των γυναικών. Έτσι, στις 8 Μαρτίου 1983, θεσπίστηκε ο Νόμος των Γυναικών του EZLN. Τα δέκα άρθρα του νόμου είναι:

1. Οι γυναίκες, ανεξαρτήτως φυλής, δόγματος, χρώματος ή πολιτικών πεποιθήσεων έχουν το δικαίωμα να παίρνουν μέρος στον απελευθερωτικό αγώνα με τρόπο ανάλογο προς τις ικανότητες τους και τις προτιμήσεις τους.
2. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να εργάζονται και να αμείβονται με τον νόμιμο μισθό.
3. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν μόνες τους για τον αριθμό των παιδιών που θέλουν να αποκτήσουν και να φροντίζουν.
4. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στις υποθέσεις της κοινότητας και να καταλαμβάνουν θέσεις στην εξουσία, όταν εκλέγονται με δημοκρατικές διαδικασίες.
5. Οι γυναίκες και τα παιδιά τους έχουν το δικαίωμα συμμετοχής της πρωταρχικής ανάγκης στην υγεία και την διατροφή.
6. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα στην μόρφωση.
7. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν τον σύντροφό τους, και να μην εξαναγκάζονται στον γάμο.
8. Απαγορεύεται η βιοπραγία εναντίον των γυναικών, ή η φυσική κακομεταχείριση τους από τα μέλη της οικογένειάς τους ή από ξένους. Ο βιασμός ή η απόπειρα βιασμού θα τιμωρούνται αυστηρά.
9. Οι γυναίκες θα δύνανται να καταλαμβάνουν θέσεις ηγετικές σε οργανώσεις και να κατέχουν στρατιωτικά αξιώματα στις απελευθερωτικές ένοπλες δυνάμεις.
10. Οι γυναίκες θα έχουν όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Απελευθερωτικό Νόμο και τους κανονισμούς.

Η αποδοχή αυτού του νόμου επέτρεψε στις γυναίκες να ενώσουν τις δυνάμεις τους για να πολεμήσουν ενάντια στην καταπίεση.

Οι γυναίκες αποτελούν το 1/3 των Ζαπατίστας και το 55% της βάσης στήριξης. (Ο στρατός του Ζαπάτα, το 1910, περιλάμβανε τάγματα γυναικών). Μερικές αποφάσισαν

να καταταγούν στην πρώτη γραμμή. Αυτές ήταν οι αντάρτισσες, μία γενιά από πολύ νεαρές γυναίκες, έτοιμες να πολεμήσουν. Έγιναν μέλη του EZLN και απετέλεσαν το 35% του συνόλου. Η πλειοψηφία τους συχνά καταλάμβανε υψηλές θέσεις και αξιώματα. Αναλάμβαναν υπευθυνότητες, και κατείχαν συχνά οργανωτικές θέσεις στις μάχες. Και όπως εξηγούν και οι ίδιες: «Δεν έχουμε τίποτα να χάσουμε εφόσον πριν ούτε καν υπήρχαμε». Γεννήθηκαν σε αγροτικές ιθαγενείς κοινότητες στο Τσιάπας, αλλά ποτέ δεν έζησαν μια κανονική, συνηθισμένη ζωή, δεν ζουν σε σπίτια, ούτε έχουν παιδιά. Δεν έχουν κανένα άλλο στόχο, παρά να βάλουν ένα τέλος στην αδικία που τις σκότωνε τόσους αιώνες. Ο Στρατός των Ζαπατίστας τους έδωσε κάτι σημαντικό: Έμαθαν να διαβάζουν και να γράφουν. Έμαθαν για τα πολιτικά ζητήματα, την τακτική των μαχών, την χρήση των όπλων. Αλλά το πιο σπουδαίο είναι ότι τώρα τις σέβονται οι αρένες σύντροφοί τους και μοιράζονται τα ίδια δικαιώματα και καθήκοντα με αυτούς. Αυτό αποτελεί ένα μεγάλο άλμα πολιτισμού σε σύγκριση με την εποχή των μητέρων τους, η οποία είναι και η αιτία που τις ώθησε να γίνουν μέλη του EZLN.

Οι υπόλοιπες γυναίκες που δεν μπόρεσαν να τις ακολουθήσουν γιατί είχαν παιδιά να φροντίσουν, μάχονται και αυτές με τον τρόπο τους στις κοινότητές τους. Είναι μέλη του CCRI και εκτελούν οργανωτικές και ιδεολογικές εργασίες. Οργανώνουν ομάδες γυναικών έτσι ώστε λίγο-λίγο να διδάξουν η μία στην άλλη ότι μαθαίνουν, κυρίως Ισπανικά. Ακόμα ενημερώνονται για τα πολιτικά ζητήματα, έτσι ώστε όλες να καταλαβαίνουν καλύτερα γιατί μάχονται και ενάντια σε ποιόν. Ακόμα ασχολούνται με την προμήθεια τροφής, ρουχισμού κλπ.

Ο αγώνας είναι ίδιος για όλες. Είναι ένας αγώνας για να αποκτήσουν τα δικαιώματά τους σαν γυναίκες, που τις σέβεται ο ίδιος τους ο λαός, αλλά και για το δικαίωμα αυτού του λαού να ζει μια αξιοπρεπή ζωή στα δικά του χώματα.

Τον Μάη του 1994, οι ιθαγενείς γυναίκες από διάφορες κοινότητες και περιοχές συναντήθηκαν στο San Cristobal de las Casas και συνέταξαν αρκετά αιτήματα, συμπεριλαμβάνοντας το δικαίωμα της ιδιοκτησίας της γης. Το 1996 αντιπρόσωποι από 56 ιθαγενείς ομάδες σχημάτισαν το Εθνικό Συνέδριο των Ιθαγενών και παρουσίασαν τα αιτήματά τους στους Ζαπατίστας. Αυτά τα αιτήματα αποτέλεσαν την βάση στην Συμφωνία του San Andres μεταξύ της κυβέρνησης και των Ζαπατίστας. Η Συμφωνία για τα Δικαιώματα των Ιθαγενών που αναφέρετε στον αυτοπροσδιορισμό τους, την αυτονομία τους, τον έλεγχο της Εθνικής γης και των πόρων, αλλά και στην αυτοκυβέρνηση τους υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 1996. Τα αιτήματα των γυναικών παρουσιάστηκαν από την φέρουσα με τον βαθμό του Διοικητή, Ραμόνα. Τα αιτήματα αφορούσαν στην υγεία, την μόρφωση, την διατροφή, την στέγαση, τον οικιακό

εξοπλισμό. Η συμφωνία αυτή δεν υλοποιήθηκε. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αποσυρθούν οι Ζαπατίστας από τις συνομιλίες.

Το 1996 στο Εθνικό Συνέδριο των Ιθαγενών στην Πόλη του Μεξικού, που το παρακολούθησαν 680 αντιπρόσωποι από 135 κοινότητες Ιθαγενών, οι γυναίκες ύψωσαν την φωνή τους πάλι με τα αιτήματά τους για αυτονομία. Ζήτησαν το δικαίωμα και την προστασία της γης και των πόρων που απορρέουν από τον περιβάλλοντα χώρο.

Στις 24 Ιανουαρίου 1998 οι 1000 Γυναίκες Για Το Καραβάνι Της Ειρήνης, έφυγαν από την Πόλη του Μεξικού για το Τσιάπας για να υποστηρίξουν την υλοποίηση της Συμφωνίας του San Andres. Αποστρατικοποιήθηκε η Τσιάπας και οι στρατιώτες επέστρεψαν στους στρατώνες τους. Ακολούθησε ο αφοπλισμός των παραστρατιωτικών, έρευνες για τα εγκλήματα που διεπράχθησαν απ' αυτούς και τιμωρήθηκαν αναλόγως. Δικάστηκε ο πρώην κυβερνήτης Ruiz Ferrro για τις ευθύνες που έφερε για τη σφαγή στο Acteal.

Η ανταποκρίτρια της μεξικανικής «La Jornada», της αμερικανικής «La Opinion» και του γερμανικού πρακτορείου DPA, η Γκλόρια Μουνιός Ραμίρες⁹⁹ εγκατέλειψε το 1997 προσωρινά τη δουλειά της για να εγκατασταθεί στις εξεγερμένες κοινότητες του Τσιάπας, παρακολουθώντας την εξέλιξή τους από τα μέσα.

Επανεμφανίστηκε το 2003, μ' ένα βιβλίο που τιτλοφορείται «EZLN, 20 και 10 χρόνια, η φωτιά και ο λόγος» και προλογίζεται από τον ίδιο τον subcomandante. Εκδόθηκε από την εφημερίδα «La Jornada» (το μεξικανικό ισοδύναμο της «Ε») και το περιοδικό «Rebeldia», τα δε έσοδα από την πώλησή του προορίζονται για την ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης των Ζαπατίστας.

Στην Ελλάδα ήρθε προσκεκλημένη της καμπάνιας «Ένα σχολείο για την Τσιάπας» και μίλησε στην Ξάνθη, τη Λάρισα, τη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα και τη Νίκαια.

Παρακολουθώντας την εξέλιξη της θέσης της γυναίκας από τα μέσα, η Γκλόρια Μουνιός Ραμίρες, κάνει πολύ ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις.

Πρώτα από όλα υποστηρίζει πως η κάθε είδους αλλαγή σε οποιοδήποτε επίπεδο, πρέπει να στηρίζεται στη δυναμική των ίδιων των τοπικών κοινωνιών. Αυτό είναι που έκαναν έμπρακτα οι κάτοικοι της Τσιάπας, όπως αναφέρει.

Η εκπαίδευση αποτελεί ένα διαφωτιστικότατο παράδειγμα όσων έχουν πραγματοποιήσει οι Ζαπατίστας. Μέσα στα επτά χρόνια που έζησε εκεί, υπήρχαν κοριτσάκια που τα γνώρισε τριών χρόνων και τώρα είναι δέκα. Παλιότερα, δεν υπήρχε η παραμικρή πιθανότητα να πάνε σχολείο, να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν. Η

⁹⁹ www.iospress.gr

μοναδική επιλογή που είχαν στα δέκα τους χρόνια, ήταν να φροντίζουν τα μικρότερα αδέρφια τους. Τα αγόρια μπορούσαν να πάνε σχολείο, τα κορίτσια όμως ποτέ. Σήμερα, στις ζαπατιστικές κοινότητες τα κορίτσια πηγαίνουν σχολείο. Σ' εμάς μπορεί να φαίνεται κάτι το φυσιολογικό, όμως για την τοπική κοινωνία συνιστά μια ριζοσπαστική αλλαγή.

Εξίσου σημαντική αλλαγή αποτελεί η ανάδειξη γυναικείων στελεχών:

Υπάρχουν γυναίκες σε υπεύθυνα πόστα, σε όλα τα επίπεδα: τοπικές υπεύθυνοι, περιφερειακές υπεύθυνοι, μέλη της Παράνομης Επιτροπής, στρατιωτικοί διοικητές, σε όλη τη δομή του ζαπατιστικού στρατού και των κοινοτήτων υπάρχουν γυναίκες. Αυτό είναι μια τεράστια αλλαγή σε σχέση με την κουλτούρα που υπήρχε -και σε μεγάλο βαθμό εξακολουθεί να υπάρχει όσον αφορά τη θέση της γυναίκας.

Σύμφωνα με τη συνέντευξη του Μάρκος που περιέχεται στο βιβλίο της Γκλόρια, το 30% των μελών της Παράνομης Ιθαγενούς Επαναστατικής Επιτροπής (CCRI), του καθοδηγητικού δηλαδή οργάνου του EZLN, είναι σήμερα γυναίκες. Μέχρι πριν από τρία χρόνια, το ποσοστό τους κυμαινόταν μεταξύ 10% και 15%.

Καθοριστικό ρόλο έπαιξε σε αυτή την αλλαγή των νοοτροπιών η ύπαρξη ανταρτισσών. Γυναικών, δηλαδή, που παραβίασαν όλα τα τοπικά στερεότυπα για το ρόλο και τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία.

Το γεγονός ότι μια γυναίκα μπορεί να σπλοφορεί, ήταν σημαντικότερη αλλαγή. Το γεγονός ότι μια ιθαγενής εγκαταλείπει την οικογένειά της και φεύγει στο βουνό, όπου ζει ανάμεσα σε πολλούς άντρες, είναι ήδη κάτι το ριζοσπαστικό. Όταν αυτή η γυναίκα επιστρέφει στην κοινότητά της, ένοπλη, ένστολη, γνωρίζοντας να γράφει και να διαβάζει, με όλη αυτή την πολιτική εκπαίδευση, προκαλεί μια αλλαγή πάρα πολύ σημαντική. Την πρώτη τέτοια αντάρτισσα θα ακολουθήσουν άλλες τέσσερις, ύστερα άλλες πέντε από διπλανό χωριό κ.ο.κ.

Οι αντάρτισσες κάνουν μια ζωή διαμετρικά αντίθετη απ' αυτή των γυναικών στα χωριά. Μπορούν λ.χ. να παντρευτούν όσες φορές θέλουν και να χωρίσουν όσες φορές θέλουν. Αρκεί μονάχα ο λόγος τους: "Θέλω να ζήσω με αυτό τον άντρα". Μια χωρική μπορεί να μην ονειρεύεται τέτοια ελευθεριότητα, γιατί έχει το ταίρι της, η ύπαρξη όμως και μόνο αυτής της δυνατότητας δεν παύει να τη γοητεύει.

Μια άλλη σημαντική αλλαγή, είναι ότι όλες οι αντάρτισσες χρησιμοποιούν αντισυλληπτικά. Και αυτή την ιδέα αρχίζουν να τη διαδίδουν στις κοινότητες. Εξηγούν στις γυναίκες ότι στο χέρι τους είναι να αποκτήσουν ή όχι παιδί. Κάτι αδιανόητο πριν από μερικά χρόνια. Πρόκειται κι εδώ για αποτέλεσμα της επιρροής των ανταρτισσών,

αλλά και όλης αυτής της επαφής με την κοινωνία των πολιτών, του ανοίγματος των ιθαγενών κοινοτήτων προς αυτό που συμβαίνει στο υπόλοιπο Μεξικό.

2.5.6. Ο EZLN, Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός των Ζαπατίστας

Ο EZLN (Ejército Zapatista de Liberación Nacional), αποτελεί το ένοπλο τμήμα της Επαναστατικής Επιτροπής των Αυτοχθόνων, ανώτατου οργάνου του κινήματος που διοικεί τις απελευθερωμένες ζώνες. Η στρατιωτική διοίκηση ανήκει στον υποδιοικητή Μάρκος. Δεν υπάρχει ανώτερος στρατιωτικός από αυτόν, ούτε υπάρχει στη δομή του EZLN, άλλος στρατιωτικός με το βαθμό του υποδιοικητή.

Ο πρώτος πυρήνας του δημιουργήθηκε το 1983 στην περιοχή Σέλμπα από τις Εθνικές Απελευθερωτικές Δυνάμεις¹⁰⁰ (FLN), με τους ιδρυτές του να εμπνέονται από τις ιδέες του Κάστρο και του Γκεβέρα. Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980, η κρατική βία εντάθηκε προς του Ινδιάνους και ο EZLN βρήκε ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τις κοινότητες, συγκροτώντας ομάδες αυτοάμυνας μέσα στις ίδιες τις κοινότητες.

Βάση της στρατολόγησης του EZLN, είναι οι Ινδιάνοι¹⁰¹, συνήθως νέοι (18-20 ετών), με στοιχειώδη μόρφωση, κοινωνικά αποκλεισμένοι, βρισκόμενοι σε ρήξη με τις παραδοσιακές αρχές των κοινοτήτων. Η δύναμή του, εκτιμάται σε 3000 άνδρες, ενώ ταυτόχρονα απασχολεί 10.000 άτομα σε δευτερεύοντα καθήκοντα και βοηθητικές στρατιωτικές αποστολές. Η οργάνωση του EZLN, προσιδιάζει με οργάνωση τακτικού στρατού. Έχει στολές, βαθμούς και η πιο συνηθισμένη ενδυμασία είναι το καφέ πουκάμισο, το χακί παντελόνι, κόκκινο μαντίλι και η πασαμοντάνια, η μαύρη κουκούλα που φορούν οι αντάρτες. Η εκπαίδευση των ανδρών είναι σκληρή, έτσι ώστε να είναι ικανοί να δρουν και ως τακτικό στράτευμα και ως αντάρτικα τμήματα.

Αναφορικά με τον εξοπλισμό του, φαίνεται να είναι παλαιού τύπου και ανεπαρκής για της ανάγκες ενός αντάρτικου. Έχει στην κατοχή του σύγχρονα αμερικανικά μοντέλα μυδραλιοβόλων, κυνηγετικά τουφέκια και όπλα που χρονολογούνται από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στο επίπεδο των τηλεπικοινωνιών είναι αρκετά καλά εξοπλισμένος.

Οι σχέσεις του με τις κοινότητες είναι καλές, από τη στιγμή που αυτές τον στελεχώνουν, και κατατίθενται εθελοντικές κοινοτικές εισφορές, είτε με τη μορφή

¹⁰⁰ Yvon Le Bot, 1998

¹⁰¹ Jean Marc Belancie & Arnaud de La Grange, 2004

χρήματος είτε με τη μορφή παροχής υπηρεσιών. Πέραν των ινδιάνικων κοινοτήτων, διατηρεί καλές σχέσεις με άλλα κινήματα της Αμερικής και κυρίως της Γουατεμάλας, από τα οποία ενδέχεται να έχει δεχθεί βοήθεια σε οπλισμό και στον τομέα της εκπαίδευσης. Αναφορικά με τους οικονομικούς του πόρους, κατηγορείται ότι δέχεται βοήθεια από τους εμπόρους ναρκωτικών, οι οποίοι ευνοούνται από τις νεκρές ζώνες που δημιουργεί ο EZLN.

Το επαναστατικό του μοντέλο βρίσκεται ριζωμένο στην μεξικάνικη κουλτούρα. Δεν πρόκειται για ένα οποιοδήποτε αυτονομιστικό κίνημα. Είναι ένα κίνημα ένοπλης μεταρρύθμισης μιας και δεν επιδιώκει την κατάληψη της εξουσίας αλλά την αλλαγή των συσχετισμών δυνάμεων μέσα στην μεξικάνικη κοινωνία. Ο EZLN δεν έχει μια προκατασκευασμένη πολιτική θεωρία για να την επιβάλλει. Διατυπώνει απόψεις που στηρίζονται σε συνθήματα και εικόνες με μεγάλη συναισθηματική εμβέλεια. Ένα συναισθημα όπου συνοψίζεται στη φράση YA BASTA! (αρκετά).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως κανένας από τους αξιωματικούς του στρατού ή τα μέλη του EZLN δεν μπορεί να καταλάβει θέση αρχής στην κοινότητα ή τους A.E.Z.Δ. Αυτοί που αποφασίζουν να συμμετάσχουν στις αυτόνομες κυβερνήσεις οφείλουν να παραιτηθούν οριστικά από την οργανωτική τους θέση στον E.Z.L.N.

Ο ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΜΑΡΚΟΣ

Ο Μάρκος αποτελεί τον αδιαμφισβήτητο ηγέτη του Νεοζαπατιστικού κινήματος. Κατέχει την ανώτερη θέση στη στρατιωτική ιεραρχία του αντάρτικου και είναι επιφορτισμένος με την επικοινωνία των εξεγερμένων ιθαγενών κοινοτήτων με τον έξω κόσμο, τη μεξικανική και διεθνή κοινωνία των πολιτών. Ξεφεύγοντας από την ξύλινη γλώσσα της αριστεράς, χρησιμοποιεί αλληγορικά την ινδιάνικη μυθολογία για να προάγει τα αιτήματα των Ζαπατίστας. Αποτασσόμενος τον πόλεμο, βομβαρδίζει τον κόσμο με διηγήματα, παραμύθια, χουμοριστικές αφηγήσεις και πολιτικούς λόγους με έντονο το ποιητικό στοιχείο.

Οι παραβολές του συγκεντρώνουν τη δομή και τα θέματα της ινδιάνικης μυθολογίας της Chiapas, χωρίς να απαρνούνται τα εφόδια της δυτικής κουλτούρας. Έτσι, βρίσκουμε αναφορές στους θεούς των Μάγιας αλλά και σε πολιτικά πρόσωπα της δύσης. Πρωταγωνιστής των ιστοριών του είναι ο Γέρο Αντόνιο, μέσα από τον οποίο μιλάει η αναμνησιακή και υπερβατική συνείδηση της κοινότητας, η φωνή του λαού του βάθους, ενσαρκωμένη στους γέροντες. Σκοπός του δεν είναι να καθοδηγήσει ή να

μεταδώσει πληροφορίες. Πρόκειται για μια συζήτηση, στην οποία ανταλλάσσονται απόψεις μέσω της αφήγησης μεταφυσικών εμπειριών.

Σε κάθε παρουσία του στο κοινό, διακρίνεται η μεγάλη σημασία που δίνει στους συμβολισμούς¹⁰². Η πολεμική εξάρτησή του, δείχνει πως οι Ζαπατίστας δεν έχουν μετανιώσει για τον ένοπλο ξεσηκωμό τους και δεν έχουν παραδώσει τα όπλα. Ο ασύρματος και οι ηλεκτρονικές συσκευές που τον πλαισιώνουν, δίνουν την εντύπωση ενός σύγχρονου τακτικού στρατού και το κόκκινο παραδοσιακό μαντήλι καταδεικνύει τον ιθαγενή χαρακτήρα του κινήματος. Η μαύρη κουκούλα, αποτελεί δική του έμπνευση για να κάνει ορατούς τους έως τότε αόρατους Ινδιάνους.

«Φορέσαμε την πασαμοντάνια για να μας δείτε¹⁰³» δηλώνει χαρακτηριστικά. Δική του έμπνευση επίσης, αποτελεί και ο βαθμός του υποδιοικητή, καθώς υποστηρίζει ότι ο αληθινός διοικητής είναι ο λαός και μοναδικός διοικητής (commandant) στην ιστορία, ήταν ο Τσε.

Η επικοινωνιακή του ικανότητα κατάφερε να συσπειρώσει στο πλευρό των Ζαπατίστας, τη διεθνή κοινότητα, εκατοντάδες ενώσεις πολιτών και Μ.Κ.Ο. καθώς και πολλούς διανοούμενους και διακεκριμένες προσωπικότητες, όπως ο Ιγνάσιο Ραμονέ και ο Νοάμ Τσόμσκι. Το γεγονός αυτό, συνέβαλε στο να εγκαταλείψουν οι Ζαπατίστας οριστικά τη βία. Στον αγώνα του για τη χειραφέτηση των Ινδιάνων, καλεί όλη την ανθρωπότητα σε αγώνα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση και το νεοφιλελευθερισμό. Οι εκάστοτε κυβερνήσεις προσπάθησαν με κάθε τρόπο να αποκαλύψουν την ταυτότητά του, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι δεν είναι Ινδιάνος. Η άποψη που υπερισχύει για την ταυτότητα του Μάρκος, είναι ότι πρόκειται για τον Ραφαέλ Σεμπασιάν Γκιγιέν Βισέντε, γεννημένο το 1957 στην πόλη Ταμπίκο της πολιτείας Ταμαουλίπας. Έχει σπουδάσει φιλοσοφία στο πανεπιστήμιο UNAM και ακολούθησε ακαδημαϊκή καριέρα όταν αποφάσισε να ενταχθεί στο αντάρτικο. Έχει κατηγορηθεί από τις αρχές ότι είναι δάκτυλος ξένων δυνάμεων, εκμεταλλευτής των Ινδιάνων ακόμα και ομοφυλόφιλος...

Με αφορμή τον τελευταίο αυτό χαρακτηρισμό απάντησε¹⁰⁴:

«Ο Μάρκος είναι ομοφυλόφιλος στο Σαν Φρανσίσκο, μαύρος στη Νότια Αφρική, Ασιάτης στην Ευρώπη, Μεξικανός των Η.Π.Α. στο Σαν Ισίδρο, αναρχικός στην Ισπανία, Παλαιστίνιος στο Ισραήλ, ιθαγενής στους δρόμους του Σαν Κριστομπάλ,

¹⁰² Subcomandante Marcos, 2003

¹⁰³ Ιγνάσιο Ραμονέ, 2001

¹⁰⁴ Ιγνάσιο Ραμονέ, 2001

αλητοπαρέα στη Νέζα, ροκάς στην πανεπιστημιούπολη, Εβραίος στην Γερμανία, συνήγορος του πολίτη στο Υπουργείο Άμυνας, φεμινιστής σε πολιτικά κόμματα, κομμουνιστής στην μεταψυχροπολεμική εποχή, κρατούμενος στη Σινταλάπα, ειρηνιστής στη Βοσνία, ιθαγενής Μαπούτσε στις Άνδεις, δάσκαλος του συνδικάτου CNTE, καλλιτέχνης χωρίς γκαλερί ούτε πορτοφόλι... Τελικά ο Μάρκος είναι όλες οι καταπιεσμένες μειονότητες που αντιστέκονται, εκρήγνυνται και λένε «Φτάνει πια».

2.6. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ

2.6.1. ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Το κίνημα των Ζαπατίστας είναι ένα από τα πολλά κινήματα που αναπτύσσονται στις σύγχρονες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης. Ο EZLN διαφοροποιήθηκε από τα άλλα εθνικό-απελευθερωτικά αντάρτικα που υπήρξαν ή συνεχίζουν να υπάρχουν. Αυτό διαφαίνεται τόσο σε συμβολικό επίπεδο, με την επιλογή της έναρξης της εξέγερσης την ίδια μέρα που τέθηκε σε ισχύ η NAFTA, όσο και από την διακήρυξη¹⁰⁵ του EZLN που ορίζει ως εχθρό όχι απλά το Μεξικανικό κράτος αλλά τον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό.

Στόχος είναι η κατάργηση των δομών εξουσίας και οικονομικής εκμετάλλευσης που επιβάλλει η λεγόμενη παγκοσμιοποίηση και όχι η δημιουργία εθνικού ανεξάρτητου κράτους των ιθαγενών της Τσιάπας. Εξάλλου, ένα άλλο σημείο διαφοροποίησης είναι η άρνηση του EZLN να παίζει τον ρόλο επαναστατικής πρωτοπορίας, θεωρώντας ότι ο πραγματικός Διοικητής είναι ο ίδιος ο λαός, όπως επίσης και η άρνηση του να καταλάβει ο ίδιος ως οργάνωση την εξουσία.

Η εξέγερση της 1-1-94 , αποτελεί ίσως, την πρώτη διαμαρτυρία ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, την έναρξη του «τέταρτου παγκοσμίου πολέμου», σύμφωνα με το Μάρκος¹⁰⁶. Δηλαδή ενός πολέμου ανάμεσα στους οπαδούς της παγκοσμιοποίησης και σε εκείνους που αντιστέκονται σε αυτήν. Ο υποδιοικητής προσδιορίζει την παγκοσμιοποίηση ως τη διαδικασία κατά την οποία, η χρηματο-οικονομική υπέρ-εξουσία επιχειρεί να δώσει ντιρεκτίβες σε ολόκληρο τον κόσμο, στηριζόμενη στο δόγμα του νεοφιλελευθερισμού. Ένα δόγμα στο οποίο οι Ινδιάνοι δεν έχουν κάτι να προσφέρουν όντας ανίκανοι να προσαρμοστούν συνεπώς αποτελούν σοβαρό πολιτικό πρόβλημα και πρέπει να εξαλειφθούν. Το βασικότερο εμπόδιο για την

¹⁰⁵ <http://www.ezln.org/documentos/1994/199312xx.en.htm>

¹⁰⁶ Ιγνάσιο Ραμονέ, 2001

παγκοσμιοποίηση είναι το έθνος κράτος. Ο Μάρκος θεωρεί ότι το έθνος-κράτος μέσα από τις αποφάσεις του, δασμολογικές και γενικότερα προστατευτικές, μπορεί να βάλει φραγμούς στην επέλαση του νεοφιλελευθερισμού. Πιστεύει ότι, πέρα από τις μορφές αντίστασης που προσελκύουν το ενδιαφέρον των Μ.Μ.Ε., όπως η εξέγερση της 1-1-94 ή οι διαδηλώσεις στο Σιάτλ, είναι ανάγκη να γίνουν γνωστές πρωτοβουλίες, όπως το Παγκόσμιο κοινωνικό φόρουμ που διοργανώθηκε στο Πόρτο Αλέγκρε τον Ιανουάριο του 2004. Ο λόγος του Μάρκος ξεπερνά τα σύνορα της Τσιάπας. Απευθύνεται σε κάθε άτομο ή συλλογικότητα που εναντιώνεται στο νεοφιλελευθερισμό και την παγκοσμιοποίηση.

2.6.2. ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Οι ιθαγενείς κοινότητες της Τσιάπας έχουν δώσει επανειλημμένα δείγματα της οικουμενικής αναφοράς τους. Με ανοιχτές τις πόρτες τους σε άτομα από όλο τον κόσμο, οι ιθαγενείς κοινότητες πλουτίζουν την εμπειρία τους χωρίς να αποποιούνται την ταυτότητά τους, και μεταφέρουν στους άλλους τον πλούτο τους σεβόμενοι τη διαφορετικότητά τους.

Σε αυτό το πνεύμα γεννήθηκαν τα προγράμματα των αδελφοποιήσεων. Μέσα από αυτές, η εθνική και η διεθνής κοινωνία των πολιτών στηρίζουν τους ιθαγενείς λαούς στην υγεία, την αγροτική παραγωγή, την εκπαίδευση, την περίθαλψη των προσφύγων και ανταλλάσσουν ιδέες, εμπειρίες και παραδόσεις.

Οι αδελφοποιήσεις είναι ένας τρόπος να αποκτήσουν οι ιθαγενείς κοινότητες της Τσιάπας δεσμούς με ομάδες, κοινότητες και δήμους σε όλο τον κόσμο. Αδελφοποιήσεις γίνονται με δήμους, με εθνότητες ή λαούς ολόκληρους. Μερικές φορές μπορεί να είναι αδελφοποιήσεις με οργανώσεις ή συνδικάτα, με εκπαιδευτικά σωματεία ή εκκλησιαστικές κοινότητες. Άλλες φορές μπορεί να γίνονται με λογοτεχνικές ενώσεις, αγροτικούς συνεταιρισμούς ακόμα και ομάδες ποδοσφαίρου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Ιταλική ομάδα Ίντερ, της οποίας ο αρχηγός, ο Αργεντινός Ζανέτι, είναι φίλος με τον υποδιοικητή Μάρκος. Πρόσφατα μάλιστα, ο ίδιος ο υποδιοικητής Μάρκος, απέστειλε επιστολή στην Ίντερ, προτείνοντας τη διεξαγωγή φιλικού αγώνα με την ομάδα των Ζαπατίστας¹⁰⁷.

¹⁰⁷ Rebel Soccer, στο <http://www.chiapas.ch/>

Την πρωτομαγιά του 1996 συγκροτήθηκε ο "Καταυλισμός Άμεσης Αλληλεγγύης Μάρτυρες του Σικάγο"¹⁰⁸ με πρωτοβουλία της αναρχικής ομοσπονδίας του Μεξικό "Amog Y Rabble" και μεμονωμένων ατόμων. Ομάδες αλληλεγγύης από όλο τον κόσμο, επισκέπτονται τον καταυλισμό προσφέροντας πολύτιμες υπηρεσίες, ιδιαίτερα όσον αφορά την κτιριακή υποδομή για την εκπαίδευση.

2.6.3. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Στην Ελλάδα οι Ζαπατίστας βρήκαν γρήγορα ακροατήριο. Το 1995 δημιουργήθηκε στη Θεσσαλονίκη η «Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης στους Ζαπατίστας» και λίγο αργότερα στην Αθήνα η «Ομάδα Αλληλεγγύης και Αντιπληροφόρησης Ya Basta» με πρωτοβουλία της οποίας η Ελλάδα συμμετείχε με 32 παρατηρητές στην παγκόσμια «Επιτροπή Παρατηρητών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» σε κοινότητες της Τσιάπας τον Φεβρουάριο-Μάρτιο του 1998, σε μια προσπάθεια να περιοριστούν οι βιαιότητες ενάντια στους ιθαγενείς¹⁰⁹.

Το 2000, ως συνέχεια των προηγούμενων πρωτοβουλιών συστάθηκε η ομάδα-καμπάνια «Ένα σχολείο για την Τσιάπας». Η Καμπάνια «Ένα Σχολείο για την Τσιάπας» ξεκίνησε το 2000 με στόχο την έμπρακτη αλληλεγγύη στις εξεγερμένες ιθαγενείς κοινότητες των Ζαπατίστας. Οργάνωσε μικρές και μεγάλες εκδηλώσεις, συζητήσεις, εκθέσεις, προβολές, συναυλίες και παζάρια σε πόλεις και γειτονιές σε όλη την Ελλάδα. Με αυτόν τον τρόπο συγκέντρωσε τα απαραίτητα χρήματα για την κατασκευή ενός Κέντρου Εκπαίδευσης Δασκάλων χωρίς να ζητήσει ή να δεχτεί ενίσχυση από ιδιωτικές επιχειρήσεις ή κρατικούς οργανισμούς.

Οργάνωσε επίσης 25 ομάδες αλληλεγγύης: 130 άτομα ταξίδεψαν στην Τσιάπας και δούλεψαν με τους Ζαπατίστας στην κατασκευή του σχολείου. Με βάση διπλωματική εργασία φοιτητών στην Αρχιτεκτονική Σχολή του ΕΜΠ (των Σ. Σοφιανόπουλου - Γ. Πύλιουρη), σχεδιάστηκε η δημιουργία συγκροτήματος εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων 1.600 τ.μ, με αίθουσες διδασκαλίας, βιβλιοθήκη, εργαστήρια, ξενώνες, τραπεζαρίες κ.λπ. Σε συνεργασία με την ανεξάρτητη κοινωνική οργάνωση Enlace Civil (συντονίστρια προγραμμάτων υγείας, οικολογικής γεωργίας και

¹⁰⁸ Μάρτυρες του Σικάγο, στο <http://www.angelfire.com/rebellion2/vrahokipos/zapatistas/Martires%20de%20Chicago>

¹⁰⁹ <http://galera.gr>

εκπαίδευσης) οι υπεύθυνοι της καμπάνιας εκπόνησαν το πρόγραμμα δημιουργίας του Κέντρου Επιμόρφωσης Δασκάλων, οι οποίοι εν συνεχεία θα στελεχώσουν τα ζαπατίστικα σχολεία στις κοινότητες της Τσιάπας. Το σχολείο άρχισε να λειτουργεί σταδιακά από το καλοκαίρι του 2001 και ολοκληρώθηκε το καλοκαίρι του 2004.

Στις 5-6 Αυγούστου του 2004 πραγματοποιήθηκε συνάντηση – γιορτή στον Αυτόνομο Εξεγερμένο Ζαπατιστικό Δήμο «Ρικάρντο Φλόρες Μαγόν» με αφορμή τα εγκαίνια του Κέντρου Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Λειτουργών. Αφού ολοκλήρωσαν το σχολείο, οι άνθρωποι της καμπάνιας ανταποκρίθηκαν θετικά σε αυτό που οι ίδιες οι κοινότητες πρότειναν ως επόμενο πρόγραμμα έμπρακτης αλληλεγγύης: την κατασκευή αυτόνομης δημοτικής κλινικής.

Η δημιουργία δηλαδή ενός Ιατροφαρμακευτικού Κέντρου, στην κοινότητα Σαν Σαλβαδόρ στον Αυτόνομο Εξεγερμένο Δήμο Φρανσίσκο Βίγια. Μέχρι στιγμής έχει συνεισφέρει στην αγορά ενός φορτηγού για τη μεταφορά φαρμάκων και ασθενών.

Ο Αυτόνομος Εξεγερμένος Δήμος Φρανσίσκο Βίγια, περιλαμβάνει 40 ιθαγενείς κοινότητες της εθνότητας Τσελάλ. Σε όλη την έκταση που καλύπτουν οι 40 κοινότητες δεν υπάρχει καμία υγειονομική υποδομή ή κέντρο ιατρικής περίθαλψης, ούτε κυβερνητικό, ούτε μη κυβερνητικής οργάνωσης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα που προωθεί η Καμπάνια από το οποίο θα επωφεληθούν περίπου 20.000 άτομα, περιλαμβάνει:

- ❖ Την κατασκευή και τον εξοπλισμό ενός ιατρείου
- ❖ Την κατασκευή μιας φαρμακαποθήκης και την τροφοδοσία της σε φάρμακα
- ❖ Την αγορά ενός φορτηγού 3 τόνων (ένα είδος κινητού φαρμακείου) για την κάλυψη των αναγκών όλων των κοινοτήτων του δήμου
- ❖ Την δημιουργία ενός εργαστηρίου όπου θα παρασκευάζονται φάρμακα από βότανα της περιοχής που έχουν φαρμακευτικές ιδιότητες
- ❖ Και τέλος την εκπαίδευση 4 ατόμων που θα αναλάβουν την διοίκηση και τη διαχείριση της φαρμακαποθήκης, τον χειρισμό και την ταξινόμηση των φαρμάκων.

Ο προϋπολογισμός του προγράμματος είναι 41.000 ευρώ και η χρονική πρόβλεψη για χώρο της υγείας, θα επιδιωχθεί να μεταβούν φαρμακοποιοί, γιατροί στις κοινότητες για

ανταλλαγή γνώσεων εμπειριών και αμεσότερη επικοινωνία με τις ιθαγενείς κοινότητες¹¹⁰.

Ένα πρόγραμμα για την υγεία

Η Τσιάπας είναι μια από τις πλουσιότερες, αν όχι η πλουσιότερη σε φυσικούς πόρους πολιτεία του Μεξικού. Στα εδάφη της βρίσκονται το 40% πετρελαϊκών αποθεμάτων της χώρας, το 80% των υδάτινων πόρων της, το 5% της καταγεγραμμένης βιοποικιλότητας του πλανήτη. Η παραγωγή της σε καφέ, καλαμπόκι, ξυλεία και ουράνιο είναι από τις υψηλότερες. Παρόλα αυτά, οι ιθαγενείς λαοί της Τσιάπας ζούν σε καθεστώς απόλυτης εξαθλίωσης. Περισσότερο από το 50% του πληθυσμού υποσιτίζεται. Η συνήθης διατροφή τους είναι φασόλια και πίτες από καλαμπόκι. Το νερό των ποταμών δεν είναι πόσιμο, αφού πολλές φορές μολύνεται από τα απόβλητα των στρατιωτικών εγκαταστάσεων που βρίσκονται γύρω από τις κοινότητες. Η λείψμανίαση και άλλες αρρώστιες είναι ευρύτατα διαδεδομένες και ο μέσος όρος ζωής είναι πολύ χαμηλός (προσδοκώμενος μέσος όρος ζωής στις κοινότητες της Τσιάπας 44 χρόνια, όταν στο υπόλοιπο Μεξικό είναι 75 χρόνια). Το ποσοστό θνησιμότητας των βρεφών είναι 150 τοις χιλίοις. Ο «πόλεμος χαμηλής έντασης» που ασκείται πάνω στις κοινότητες δεν απειλεί μόνο την ζωή και την ασφάλεια των ιθαγενών, μολύνει τις πηγές και τα ποτάμια, καταστρέφει το περιβάλλον υποθηκεύοντας ακόμη και το μέλλον των επόμενων γενιών.

F.A.R.M.A.

Ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ζαπατίστας καθημερινά είναι η έλλειψη ηλεκτρικής ενέργειας σε μια από τις πλουσιότερες σε φυσικούς πόρους περιοχές του Μεξικού. Ο ηλεκτρισμός για τις κοινότητες δεν αποτελεί πολυτέλεια αλλά μέσο που καθορίζει άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης. Η έλλειψη αυτή στερεί τις κοινότητες από την ικανοποίηση βασικών αναγκών όπως π.χ η νοσοκομειακή περίθαλψη (ψυγείο αποθήκευσης φαρμάκων, κλίβανος σε ιατρικές κλινικές), αποθήκευση τροφίμων, φωτισμός νοικοκυριών, σχολείων και χώρων κοινής χρήσης. Αρνούμενοι κάθε συνδιαλλαγή με το κράτος του Μεξικού, η εξασφάλιση ρεύματος είναι πολύ δύσκολη. Ένας τρόπος για να ικανοποιήσουν λοιπόν τις ανάγκες τους σε ηλεκτρικό ρεύμα είναι η χρήση μικρών εγκαταστάσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

¹¹⁰ <http://gr.altermedia.info>

που δίνουν τη δυνατότητα αποκεντρωμένης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με οικολογικό τρόπο.

Ένας τρόπος για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που μπορεί να είναι φιλικός προς το περιβάλλον, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, είναι η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Δηλαδή, χρησιμοποιώντας τον άνεμο, το τρεχούμενο νερό και την ηλιακή ακτινοβολία, μπορούμε να παράγουμε ηλεκτρικό ρεύμα χωρίς να εκπέμπονται ρύποι που αλλοιώνουν την ατμόσφαιρα και χωρίς παρεμβάσεις που καταστρέφουν τα τοπικά οικοσυστήματα, όπως γίνεται με τις συμβατικές μεθόδους παραγωγής ενέργειας (θερμοηλεκτρικά εργοστάσια που καίνε λιγνίτη και πετρέλαιο, μεγάλα υδροηλεκτρικά φράγματα και τεχνητές λίμνες, πυρηνικά εργοστάσια). Ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά των ανανεώσιμων πηγών είναι η δυνατότητα για αποκεντρωμένη παραγωγή με βάση τις τοπικές ενεργειακές ανάγκες και τους φυσικούς πόρους της κάθε περιοχής. Έτσι εξασφαλίζεται η αυτάρκεια σε ενέργεια σε τοπικό επίπεδο και εξαλείφονται οι σχέσεις εξάρτησης από οικονομικά και πολιτικά κέντρα εξουσίας. Σε αυτά τα πλαίσια, η ομάδα F A R M A έχει στόχο την κατασκευή και εγκατάσταση μιας μικρής υδροηλεκτρικής μονάδας η οποία σεβόμενη το τοπικό οικοσύστημα και τις ενεργειακές ανάγκες των Ζαπατίστας θα εξασφαλίσει την ηλεκτροδότηση ενός χωριού στην Τσιάπας.

Η Farma είναι μια ομάδα έμπρακτης πολιτικής αλληλεγγύης στους Ζαπατίστας και ασχολείται με τη ριζοσπαστική οικολογία και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Δημιουργήθηκε το καλοκαίρι-φθινόπωρο του 2006 στην Αθήνα. Βασικός στόχος της ομάδας είναι η κατασκευή και εγκατάσταση, μικρής υδροηλεκτρικής μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε κοινότητα των Ζαπατίστας, η οποία θα ικανοποιεί τις ανάγκες των κατοίκων.

Μέρος των δραστηριοτήτων της ομάδας είναι οι τεχνικές μελέτες και η εξασφάλιση των απαραίτητων οικονομικών πόρων. Επίσης οργανώνονται εργαστήρια κατασκευής, μικρών αυτοσχέδιων DIY, (Do It Yourself)¹¹¹ ανεμογεννητριών σε αυτοοργανωμένους χώρους, με στόχο να μεταδοθεί η τεχνογνωσία που θα προκύψει στις Ζαπατιστικές κοινότητες.

Έχουν ήδη εγκατασταθεί 2 ανεμογεννήτριες στην Ελλάδα, μία στη κατάληψη κτήματος Πραποπούλου (που τώρα είναι εκτός λειτουργίας) και μία σε κατειλημμένο χώρο εντός της Πολυτεχνειούπολης.

¹¹¹ <http://farmazapatista.blogspot.com>

ΣΠΟΡΟΣ

Ο σπόρος πειραματίζεται σε ένα διαφορετικό, εναλλακτικό, μοντέλο εμπορίου, που στη θέση του κέρδους βάζει ένα πλήθος στόχων: την αυτονομία και την αξιοπρεπή διαβίωση του παραγωγού, τη βιωσιμότητα της δομής διακίνησης, τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, την ποιότητα και την προσιτή τιμή για το χρήστη. Σκοπός είναι αυτές οι επιμέρους επιδιώξεις να ρυθμίζονται από σχέσεις εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας, με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων, και όχι από το «αόρατο» χέρι της αγοράς.

Το φθινόπωρο του 2004 ξεκίνησε μια τέτοια προσπάθεια στην Ελλάδα¹¹². Μέσω ενός δικτύου αντίστοιχων συλλογικοτήτων στην Ευρώπη, απέκτησαν πρόσβαση σε προϊόντα οργανωμένων παραγωγών του παγκόσμιου «Νότου» που αγωνίζονται να απεξαρτηθούν από τους τοπικούς μεσάζοντες και τις μεγάλες εταιρείες: καφέ από τους ζαπατιστικούς συνεταιρισμούς της Τσιάπας του Μεξικού (που αποτελούν τη βασική έμπνευση και τον «κορμό» της δραστηριότητάς τους), κακάο από την κοοπερατίβα El Ceibo της Βολιβίας, μάτε από το Κίνημα των Χωρίς Γη (MST) της Βραζιλίας, τσάι από το κίνημα των Adivasi και άλλους παραγωγούς της Ινδίας, ζάχαρη από συνεταιρισμούς στο Εκουαδόρ.

Η διακίνηση των προϊόντων από εναλλακτικά δίκτυα προσφέρει στους παραγωγούς καλύτερες τιμές από τις συνήθως εξευτελιστικές της αγοράς. Ενδυναμώνει την αυτονομία τους ώστε να μπορούν να επιλέγουν τους τρόπους που παράγουν και οργανώνονται, χτίζοντας ταυτόχρονα γέφυρες επικοινωνίας με τα κινήματα του Βορρά. Η συλλογική οικονομική δραστηριότητα ενισχύει τις παραγωγικές δομές (επιμόρφωση, αγορές εξοπλισμού κ.λπ.) και συνεισφέρει σε προγράμματα υποδομής (εκπαίδευση, υγεία κ.ά.) στις τοπικές κοινωνίες.

Στην Αθήνα στις 9,10 και 11 Μάη πραγματοποιήθηκε, η Πανευρωπαϊκή Συνάντηση Αλληλεγγύης στους Ζαπατίστας και η Άλλη Καμπάνια του Μεξικού, που κάλεσε συλλογικότητες, ομάδες και οργανώσεις στο Πανευρωπαϊκό Καραβάνι Αλληλεγγύης, που ταξιδέψανε στην Τσιάπας και το Μεξικό, από τις 27 Ιουλίου έως τις 12 Αυγούστου του 2008.

¹¹² <http://sporos.org>

2.6.4. ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

(Κυβερνοπόλεμος - Εναλλακτική μορφή αντίστασης)

Το Βήμα συνομίλησε με τον πλέον ειδικό στο ζήτημα, τον καθηγητή Αμυντικής Πολιτικής στη Μεταπτυχιακή Σχολή του αμερικανικού Ναυτικού John Arquilla¹¹³. Είναι αυτός που το 1991 μαζί με τον David Ronfeldt δημιούργησαν τους όρους «κυβερνοπόλεμος» (cyberwar) και «πόλεμος σε δίκτυο» (netwar).

Τα όρια μεταξύ τους δεν είναι σαφή. Και οι δύο βασίζονται στην εκμετάλλευση του πλεονεκτήματος της επιπλέον πληροφορίας σε σχέση με τον αντίπαλο. Αυτό ίσχυε ανέκαθεν, αλλά σήμερα υπάρχει τέτοιος βαθμός εξάρτησης από τη ροή των πληροφοριών ώστε μεταβάλλονται ριζικά οι συνθήκες διεξαγωγής των συγκρούσεων.

Ο κυβερνοπόλεμος αφορά περισσότερο τις στρατιωτικές αντιπαραθέσεις. Το παράδειγμα που μας δίνει ο Arquilla αναφέρεται στην αμερικανική αεροπορία, η οποία χρησιμοποιεί μια αυτοματοποιημένη διαδικασία που ονομάζεται «air tasking orders». Αν δεχθεί ηλεκτρονική παρεμβολή, τότε θα καθυστερήσει σημαντικά η αεροπορική επιχείρηση. Αυτή η καθυστέρηση μπορεί να αποβεί καταστρεπτική.

Ο πόλεμος σε δίκτυο αφορά λιγότερο την έντονη χρήση βίας και περισσότερο τον κοινωνικό ακτιβισμό. Περιλαμβάνει τη χρησιμοποίηση του Internet για τη συλλογή πληροφοριών, την επικοινωνία μεταξύ ομάδων που βρίσκονται σε όλο τον κόσμο, αλλά και διαμάχες για να κερδηθεί η κοινή γνώμη, ψυχολογικό πόλεμο και στρατηγική διπλωματία όχι μόνο για ενημέρωση αλλά και για εξαπάτηση και παραπληροφόρηση.

Γενικότερα επιχειρεί να διαμορφώσει αντιλήψεις και συμπεριφορές στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Ως κλασική περίπτωση ο Arquilla μάς αναφέρει αυτή των Ζαπατίστας, την οποία άλλωστε αναλύει στη μελέτη «The Zapatista Social Network in Mexico», που συνέγραψε με τον συνεργάτη του David Ronfeldt και άλλους ερευνητές για λογαριασμό της δεξαμενής σκέψης Rand¹¹⁴. Στη μελέτη αυτή και μέσα από το παράδειγμα των Ζαπατίστας υποστηρίζει ότι οι σημερινές τεχνολογικές και οργανωτικές καινοτομίες καθιστούν την πληροφορία «πολλαπλασιασστή ισχύος». Αλλά ίσως ακόμη σημαντικότερο είναι ότι η πληροφορία λειτουργεί και ως

¹¹³ <http://www.tovima.gr>

¹¹⁴ The RAND Corporation (Research AND Development), είναι ένα μη κερδοσκοπικό ινστιτούτο πολιτικής, το οποίο δημιουργήθηκε με πρώτο στόχο, την έρευνα και την ανάλυση των πολεμικών δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών. <http://en.wikipedia.org>

«μετασχηματιστής ισχύος». Η ουσία είναι ότι η διαχείριση της πληροφορίας αποκτά έναν πρωτεύοντα, αυτόνομο ρόλο και όχι απλώς επικουρικό των υλικών δυνάμεων.

Εναλλακτική μορφή αντίστασης

Ένα pc συνδεδεμένο με το Internet μπορεί να αποδειχθεί απείρως αποτελεσματικότερο από ένα καλάσνικοφ. Για αυτό ο Μάρκος συγκροτεί ένα δίκτυο επικοινωνίας που λειτουργεί μέσα από το Διαδίκτυο με υποστηρικτές των Ζαπατίστας, από μη κυβερνητικές οργανώσεις, ανθρώπους σε αμερικανικά και καναδικά πανεπιστήμια, ακόμη και σε εκκλησίες. Λόγω της τρομερής ανάπτυξης που γνωρίζει το Internet και λόγω της ευέλικτης δομής του Δικτύου, ήδη στο τέλος του 1994 ένας σημαντικός αριθμός από ιστοσελίδες, λίστες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ηλεκτρονικά αρχεία έχει δημιουργηθεί για να μεταφέρουν τις θέσεις του Μάρκος και των συναγωνιστών του σε όλο τον πλανήτη. Το κίνημα των Ζαπατίστας γνωρίζει μια ανεπανάληπτη διεθνή παρουσία στο Internet, η οποία συνεχώς διευρύνεται έκτοτε και φυσικά αναπαράγεται και στα υπόλοιπα μέσα ενημέρωσης.

Ο Μάρκος ξέρει πολύ καλά ότι δεν υπάρχουν «αντικειμενικά» γεγονότα. Υπάρχουν διαφορετικές, ανταγωνιστικές αφηγήσεις. Ο τίτλος της διδακτορικής διατριβής του είναι αποκαλυπτικός: «Η δύναμη της λέξης». Τον Δεκέμβριο του 1994 γράφεται μια σημαντική σελίδα στην ιστορία του κυβερνοπολέμου.

Ο μεξικανικός στρατός έχει περικυκλώσει 12.000 αντάρτες σε μια σχετικά εκτενή αλλά ελεγχόμενη από αυτόν περιοχή. Η συντριβή τους είναι θέμα λίγων εβδομάδων. Ο Μάρκος διαδίδει ωστόσο ότι όχι μόνον οι αντάρτες κατάφεραν να διαφύγουν αλλά και κατέλαβαν δεκάδες χωριά. Είναι εντελώς ψευδές, αλλά αυτή η «είδηση» αναπαράγεται ραγδαία από το δίκτυο των υποστηρικτών των Ζαπατίστας στο Internet και γίνεται πιστευτή. Αποτέλεσμα, το πληγωμένο κύρος της μεξικανικής κυβέρνησης φθάνει στο ναδίρ, το μεξικανικό πέσο παθαίνει πανωλεθρία και η μεξικανική οικονομία βρίσκεται στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Με αυτόν τον τρόπο η ισχύς του αντιπάλου των Ζαπατίστας περιορίζεται δραματικά: το μεξικανικό κράτος, από οικονομικά και πολιτικά υπονομευμένη θέση πλέον, χάνει και σε στρατιωτική ισχύ, αφού το κόστος των στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον των Ζαπατίστας γίνεται δυσβάστακτο.

Αλλά οι Ζαπατίστας έχουν αναπτύξει και το «Θέατρο Ηλεκτρονικών Παρεμβολών». Πρόκειται για ένα σύστημα ηλεκτρονικών προγραμμάτων τα οποία «τρέχουν» στο Internet και καταφέρνουν ως και 600.000 «επισκέψεις» σε κυβερνητικά sites του

Μεξικού μπλοκάροντάς τα. Το κόστος του είναι μηδαμινό, ενώ το κέντρο επιχειρήσεων πιστεύεται ότι βρίσκεται κάπου στη Νέα Υόρκη! Το πιο πρόσφατο σχέδιο είναι να εξοπλισθούν άμαχοι χωρικοί υποστηρικτές των Ζαπατίστας με ασύρματες μικροσκοπικές βιντεοκάμερες τις οποίες θα προσαρμόζουν επάνω τους. Θα μεταδίδουν ζωντανά στο Internet τις εικόνες που καταγράφουν.

Έτσι, αν π.χ. ένας αστυνομικός ή στρατιώτης κακοποιήσει κάποιον χωρικό κάτι που είναι καθημερινό φαινόμενο, αυτή η εικόνα θα περάσει την ίδια στιγμή στο Internet και φυσικά μετά θα αναμεταδοθεί από όλα τα τηλεοπτικά κανάλια του κόσμου. Βεβαίως δεν θα προμηθευτούν όλοι οι χωρικοί βιντεοκάμερες, αλλά δεν είναι αυτό το θέμα. Ο αστυνομικός δεν θα μπορεί να ασκήσει αυθαίρετα βία, γιατί υπάρχει πιθανότητα να έχει όντως κάμερα ο χωρικός! Αν «παρεκτραπεί», τότε οι Ζαπατίστας θα έχουν να παρουσιάσουν ένα αδιάψευστο ντοκουμέντο «κρατικής τρομοκρατίας».

Το διαδίκτυο αποτελεί, ίσως, τον τελευταίο χώρο ελεύθερης έκφρασης για κάθε άτομο ή κάθε συλλογικότητα. Μέσα σε αυτό το χώρο οι Ζαπατίστας κάνουν αισθητή την παρουσία τους με πληθώρα ιστοσελίδων, επίσημων ή ανεπίσημων. Οι Ζαπατίστας είναι ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα εκμετάλλευσης του Δικτύου ως μέσου προπαγάνδας. Δεκάδες οργανώσεις, πολιτικές ή ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που τους υποστηρίζουν σε πολλές χώρες, παραθέτουν τις απόψεις τους στις σελίδες τους και συχνά διοργανώνουν ηλεκτρονικές διαμαρτυρίες, όπως αυτή που έγινε στις 10 Μαΐου 1998¹¹⁵, με μαζική αποστολή e-mail προς τον τότε πρόεδρο τον Η.Π.Α. Bill Clinton. Οι πηγές πληροφόρησής τους βρίσκονται στη ζούγκλα της επαρχίας Τσιάπας του Μεξικού, στους αρχηγούς των Ζαπατίστας, που έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα ικανοί ηλεκτρονικοί προπαγανδιστές. Οι υποστηρικτές τους συχνά κατακλύζουν το Δίκτυο με μηνύματα συμπαράστασης ή διαμαρτυρίας για τη στάση της μεξικανικής κυβέρνησης. Για πολλούς, οι Ζαπατίστας, και ειδικά ο Υποδιοικητής Μάρκος, θεωρούνται από τους βασικούς εμπνευστές του χακτιβισμού. Το βέβαιο πάντως είναι πως υπήρξαν οι πρώτοι, οι οποίοι έκαναν σε τόσο ευρεία κλίμακα γνωστή τη συγκεκριμένη μέθοδο δημοσιοποίησης αιτημάτων. Ο Ραμονέ¹¹⁶ άλλωστε, χαρακτηρίζει τον Μάρκος ως κυβερνοαντάρτη. Όχι άδικα, καθώς ο ηγέτης του νέο-ζαπατίστικου κινήματος, αποδεικνύεται γνώστης των πολλαπλών ωφελειών που παρέχει η χρήση του διαδικτύου, ως μέσο έκφρασης κοινωνικών αιτημάτων.

¹¹⁵ Εύη Ελευθεριάδη, Αντάρτικο μέσω Internet, στο http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=16132&m=N50&aa=1

¹¹⁶ Ιγνάσιο Ραμονέ, 2001

Αφήνοντας τα όπλα και χρησιμοποιώντας το λόγο, ο Μάρκος πλημμύρισε τις ιστοσελίδες με ανακοινώσεις, κείμενα, αναλύσεις, παραμύθια και παραβολές, καταφέροντας να γίνει γνωστό το κίνημα των Ζαπατίστας σε όλο τον κόσμο. Με αυτό τον τρόπο, οικοδόμησε σχέσεις αλληλεγγύης με εκατοντάδες ενώσεις πολιτών και μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες υποστηρίζουν τον αγώνα της Τσιάπας, προωθώντας μια από τις μεγαλύτερες καμπάνιες υποστήριξης, τη λεγόμενη «Unpa squeal Para Chiapas¹¹⁷» (Ένα σχολείο για την Τσιάπας).

Οι ίδιοι οι διοργανωτές παραδέχονται πως η τακτική αυτή δεν πρόκειται να αλλάξει την πολιτική της μεξικανικής ή της αμερικανικής κυβέρνησης απέναντι στους Ζαπατίστας, αλλά σκοπός τους είναι να αυξήσουν τον βαθμό αλληλεγγύης μεταξύ των ακτιβιστών του Ίντερνετ και να στείλουν ένα πολιτικό μήνυμα σε ολόκληρο το δίκτυο.

Πολιτικοί αναλυτές και κοινωνιολόγοι πιστεύουν πως τέτοιου είδους ηλεκτρονικές διαμαρτυρίες θα είναι ο κανόνας στην εποχή της ψηφιακής πληροφόρησης, παρά η εξαίρεση. Στόχος πάντα θα είναι η συμβολική και όχι η πραγματική καταστροφή.

Από το Κασμίρ ως τις Φιλιππίνες και από το Μεξικό ως την Ινδονησία, οι αντάρτες του κόσμου έχουν βρει βήμα διαμαρτυρίας στο ίντερνετ. Αποκλεισμένοι οι περισσότεροι, από τα συμβατικά μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης εκθέτουν τις απόψεις τους και κάνουν γνωστή την στάση τους σε ολόκληρο τον κόσμο μέσω του Δικτύου. Το ίντερνετ έχει δώσει σε αντάρτες όλου του κόσμου ένα νέο όπλο, την δυνατότητα φθηνής και ασφαλούς προπαγάνδας χωρίς λογοκρισία, στοχεύοντας σε ένα μαζικό οικουμενικό ακροατήριο.

Στα παραθέματα, δίνονται Διευθύνσεις Αντάρτικων Κινήματων τα οποία εκτείνονται σε όλο τον κόσμο.

¹¹⁷ <http://schoolsforchiapas.org/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Συμπεράσματα και Προτάσεις

Το εγχείρημα των Ζαπατίστας, το εξετάζουμε από κριτική σκοπιά. Αυτό σημαίνει ότι δεν θέλουμε να παρουσιάσουμε την εξέγερση των ιθαγενών της Τσιάπας σαν κάτι ιδανικό, όπου όλα λειτουργούν τέλεια, γιατί δεν είναι όλα τέλεια και θα ήταν ουτοπικό ένα τέτοιο εγχείρημα.

Το "να διοικείς υπακούοντας" στα ζαπατιστικά εδάφη είναι μια τάση, και δεν εξαιρείται από σκαμπανεβάσματα, αντιφάσεις και παρεκτροπές, αλλά είναι μια κυρίαρχη τάση.

Για το ότι έχει αποβεί προς όφελος των κοινοτήτων, μιλά το γεγονός ότι έχει καταφέρει να επιβιώσει σε συνθήκες διώξεων, παρενοχλήσεων και φτώχειας, που σπάνια μπορούμε να συναντήσουμε στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Οι Ζαπατίστας αντί να προτείνουν ένα μοντέλο, μια συγκεκριμένη θεωρία που πρέπει να ακολουθηθεί, εισηγούνται περισσότερο μια πρακτική. Λένε: "δεν έχουμε τη συνταγή για έναν καλύτερο κόσμο, τον φτιάχνουμε στην πορεία, μαθαίνουμε από τις δυσκολίες μας". Αυτό είναι το πιο σημαντικό στο ζαπατιστικό φαινόμενο. Οτι δεν είναι κάτι το ολοκληρωμένο, ούτε παρουσιάζεται σαν τέτοιο. Η μεγάλη ποιότητα του ζαπατιστικού κινήματος ήταν ότι ήξερε να ακούει. Μέσα από τη συνάντησή του με την κοινωνία των πολιτών, οι μεν εξωτερικοί συνομιλητές έμαθαν πολλά από τους Ζαπατίστας, αλλά και οι Ζαπατίστας έμαθαν πολλά.

Τα αυτόνομα συμβούλια κατάφεραν να προωθήσουν, με τη θεμελιώδη υποστήριξη της "κοινωνίας των πολιτών", ένα τιτάνιο έργο: να χτίσουν τις υλικές συνθήκες για την αντίσταση. Επιφορτισμένα να κυβερνήσουν μια επικράτεια σε εξέγερση, δηλαδή χωρίς καμιά θεσμική υποστήριξη και κάτω από διώξεις και παρενοχλήσεις, τα αυτόνομα συμβούλια επικεντρώθηκαν κυρίως σε δύο θεμελιώδη ζητήματα: την υγεία και την εκπαίδευση. Στην υγεία, δεν περιορίστηκαν να κατασκευάσουν κλινικές και φαρμακεία, αλλά εκπαίδευσαν αρμόδιους για την υγεία και διατηρούν μόνιμες καμπάνιες κοινοτικής υγιεινής και πρόληψης ασθενειών.

Στην εκπαίδευση, σε περιοχές που δεν υπήρχαν σχολεία, πόσο μάλλον δάσκαλοι, τα Αυτόνομα Συμβούλια (πάντα με την υποστήριξη της "κοινωνίας των πολιτών") έχτισαν σχολεία, επιμόρφωσαν δασκάλους και σε ορισμένες περιπτώσεις μέχρι που δημιούργησαν τη δικιά τους παιδαγωγική και εκπαιδευτική ύλη. Εγχειρίδια αλφαριθμητισμού και αναγνωστικά παραδίδονται από τις "επιτροπές εκπαίδευσης" και τους δασκάλους, μαζί με "κοινωνίες των πολιτών" που ξέρουν από αυτά τα θέματα. Σε μερικές περιοχές (όχι σε όλες, είναι η αλήθεια) ήδη έχει επιτευχθεί να πηγαίνουν στο

σχολείο τα κορίτσια, που προπατορικά ήταν αποκλεισμένα από την γνώση. Ούτε οι υπηρεσίες της υγείας ούτε της εκπαίδευσης καλύπτουν όλες τις ζαπατιστικές κοινότητες, είναι αλήθεια, αλλά μεγάλο μέρος τους, η πλειονότητα, έχει πια τρόπο να προμηθευτεί ένα φάρμακο, να εξεταστεί για μια ασθένεια και να υπάρχει ένα όχημα για μεταφορά στην πόλη σε περίπτωση σοβαρής ασθένειας ή ατυχήματος. Ο αλφαριθμητισμός και το "δημοτικό" μόλις που γενικεύονται, αλλά μια περιοχή έχει ήδη αυτόνομο γυμνάσιο, από όπου στα σίγουρα αυτές τις μέρες "αποφοιτά" μια νέα γενιά αποτελούμενη από ιθαγενείς άντρες και, προσοχή, γυναίκες.

Σ' εμάς μπορεί να φαίνεται κάτι το φυσιολογικό, όμως για την τοπική κοινωνία συνιστά μια ριζοσπαστική αλλαγή. Εξίσου σημαντική αλλαγή αποτελεί η ανάδειξη γυναικείων στελεχών. Υπάρχουν γυναίκες σε υπεύθυνα πόστα, σε όλα τα επίπεδα: τοπικές υπεύθυνοι, περιφερειακές υπεύθυνοι, μέλη της Παράνομης Επιτροπής, στρατιωτικοί διοικητές, σε όλη τη δομή του ζαπατιστικού στρατού και των κοινοτήτων υπάρχουν γυναίκες. Αυτό είναι μια τεράστια αλλαγή σε σχέση με την κουλτούρα που υπήρχε και σε μεγάλο βαθμό εξακολουθεί να υπάρχει όσον αφορά τη θέση της γυναίκας. Ο Ζαπατισμός είναι παρών σε όλη την έκταση του Τσιάπας, όπου επικρατούν κουλτούρες αρκετά διαφορετικές η μια από την άλλη. Πολιτική του, είναι ο σεβασμός αυτής της διαφορετικότητας. Δεν έχουν φτιάξει ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα για όλη τη ζαπατιστική ζώνη. Υπάρχουν πέντε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα: άλλο στις κοινότητες Τσοτσιλ των Υψιπέδων, που διακρίνονται για την περιχαράκωσή τους, άλλο στους Τσελάλ της ζούγκλας, που είναι πολύ πιο ανοιχτοί. Φυσικά υπάρχουν πολλά προβλήματα. Η αναγνώριση της διαφορετικότητας, όμως, ξεκινά από την ίδια την πρακτική.

Το οργανωτικό μοτίβο των κοινοτήτων που ελέγχουν οι Ζαπατίστας βασίζεται στο μοντέλο της αυτοοργάνωσης. Βασίζεται στην αυτονομία, στην αμεσοδημοκρατία, στην ισότητα. Οι αποφάσεις παίρνονται συλλογικά απ' τις συνελεύσεις των κοινοτήτων, οι αξιωματούχοι είναι ανακλητοί κάθε στιγμή, ενώ κάθε μέλος της συνέλευσης έχει δικαίωμα να εκλεχθεί. Όλα τα μέλη των αρχών, από το τοπικό επίπεδο έως και το Συμβούλιο Καλής Διακυβέρνησης, κάνουν τη δουλειά αυτή με συνείδηση. Στις ζαπατιστικές κοινότητες η θέση της αρχής δεν αμείβεται (κατά τη διάρκεια που κάποιος είναι αρχή, η κοινότητα τον βοηθά να συντηρείται), εκλαμβάνεται ως μια εργασία προς όφελος της κοινότητας και αλλάζει εκ περιτροπής. Τα μέλη των αρχών είναι εξίσου γυναίκες και άντρες Ζαπατίστας, με διαδοχικές αλλαγές στις θέσεις. Διαδικασίες με τις οποίες εμποδίζονται διάφοροι καιροσκόποι να πλουτίζουν εις βάρος των υπολοίπων.

Το ότι οι Αυτόνομοι Δήμοι και τα Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης αποφασίζουν για τη γη είναι μια μεγάλη και αληθινή αλλαγή για τους ιθαγενούς λαούς. Ο αντικαπιταλιστικός αγώνας των Ζαπατίστας δεν έμεινε μόνο στην απαλλοτρίωση των μέσων παραγωγής, κάτι που για τους ιθαγενείς και τους αγροτικούς λαούς συνεπάγεται την ανακατάληψη της γης με την εξέγερση του 1994, αλλά προχώρησε και στη δημιουργία νέων σχέσεων, κάτι που εμπεριέχεται στην έννοια της αυτονομίας. Η ανακτημένη γη, τώρα δουλεύεται είτε τοπικά, είτε κοινοτικά, είτε μέσω των συνεταιρισμών και κολεκτίβων.

Σε ότι αφορά την δικαιοσύνη, αποδίδεται χωρίς διαχωρισμούς μεταξύ ανθρώπων, πολιτικών, κομμάτων και θρησκείας. Οι αρχές πρέπει να βλέπουν αν εφαρμόζονται οι συμφωνίες (αποφάσεις) των κοινοτήτων, οι αποφάσεις τους (των αρχών) πρέπει να κοινοποιούνται σε τακτά διαστήματα, και το "βάρος" του συλλογικού που λειτουργεί σε όλες τις κοινότητες μετατρέπεται σε έναν επιβλέποντα, δύσκολο να παρακαμφτεί. Ακόμα κι έτσι υπάρχουν περιπτώσεις κάποιων που επιδίδονται στην εξαπάτηση και τη διαφθορά, αλλά δεν πάνε μακριά. Είναι αδύνατο να κρύψει κανείς τον παράνομο πλουτισμό στις κοινότητες. Ο υπεύθυνος τιμωρείται με το να κάνει κάτι συλλογικό και να αποκαταστήσει στην κοινότητα αυτό που παράνομα πήρε. Όταν η αρχή παρεκτρέπεται, διαφθείρεται, απομακρύνεται από τη θέση της και μια νέα αρχή την αντικαθιστά.

Πάντα ψάχνουν την ειρηνική λύση και δεν πιστεύουν πως τα προβλήματα διορθώνονται με τη βία. Προσπαθούν ώστε να βρεθεί κοινή συμφωνία ή να συγχωρήσουν ο ένας τον άλλον. Οι ποινές για εγκλήματα όπως κλοπή, βιασμός, απειλές, φόνος και άλλα δεν μπορούν να εξαγοραστούν με λεφτά, αλλά συνήθως είναι συλλογική εργασία προς όφελος της κοινότητας. Η φυλάκιση δεν χρησιμοποιείται σαν τιμωρία, αλλά είναι προσωρινή μέχρι να γίνει η έρευνα και να βγει η απόφαση. Σε περίπτωση κλοπής, αν δεν υπάρχει μεγάλη ζημιά, επιστρέφονται τα κλοπιμαία. Αν υπάρχει και ζημιά, πρέπει να διορθωθεί. Σε περίπτωση βιασμού υπάρχει φυλάκιση και συλλογική εργασία. Στην περίπτωση του φόνου πρέπει ο ένοχος να φροντίζει την οικογένεια του θύματος και μοιράζονται την περιουσία του. Πάντα απορρίπτουν τη χρήση ναρκωτικών, τη χρήση αλκοόλ και την πορνεία ανηλίκων. Σε περίπτωση μέθης, αφού έχει προηγηθεί προειδοποίηση, μπορεί να ακολουθήσει φυλάκιση 12 ωρών. Η μεγαλύτερη τιμωρία είναι η απομάκρυνση από την οργάνωση.

Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε την αντίθεση ως προς την μορφή που έχει η τιμωρία και η ποινή στο δυτικό κόσμο. Στη Δύση μπορείς να εξαγοράσεις την ποινή εύκολα, όσο εύκολα μπορείς να ξανακάνεις το ίδιο αδίκημα, αφού λειτουργείς μόνο με το φόβο του προβληματισμού της εξεύρευσης των χρημάτων. Έτσι η τιμωρία δεν έχει την έννοια του πραγματικού παραδειγματισμού, αφού οι κατέχοντες πάντα βρίσκουν λύσεις σε τέτοια «αδιέξοδα».

Όσον αφορά την φυλάκιση, δεν αποκαθίσταται η ισότητα, αφού οι συνθήκες στις φυλακές, δεν αφήνουν περιθώρια σωφρονισμού, αντιθέτως οι άνθρωποι αυτοί καταλήγουν να «τιμωρούνται» και να «τιμωρούν» χωρίς να καταλαβαίνουν την πραγματική φύση της τιμωρίας. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι τρόφιμοι των φυλακών, στιγματίζονται και σχεδόν πάντα επαναλαμβάνουν τα εγκλήματα τους. Αντίθετα, στην κοινωνία των Ζαπατίστας η τιμωρία έχει την μορφή της συλλογικής εργασίας προς όφελος της κοινότητας, οι ποινές δεν εξαγοράζονται και η φυλάκιση λειτουργεί μόνο σαν «θάλαμος αναμονής».

Τι συμβαίνει όμως τώρα, όταν μια ζαπατιστική κοινότητα (ή οικογένεια) έχει κάποια διαφορά με μια «νομιμόφρονα» ομολογή της. Ποιος θα τη δικάσει και με βάση ποιους κανόνες.

Για την επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς, πάντα γίνεται συζήτηση με τους ενδιαφερόμενους. Το καινούριο, σ' αυτή την περίπτωση, είναι πως αυτή η συζήτηση διεξάγεται πλέον σε επίπεδο τοπικών αρχών. Αν μια ζαπατιστική οικογένεια έχει κάποια διαφορά με μια μη ζαπατιστική οικογένεια, δεν διαπραγματεύονται μεταξύ τους, αλλά καθεμιά έχει τη δική της αρχή, που θα διαπραγματευθεί για λογαριασμό της. Κάτι που, φυσικά, συνεπάγεται την έμμεση αναγνώριση της ύπαρξης των αυτόνομων δημοτικών αρχών από το επίσημο κράτος.

Εντυπωσιακή επίσης είναι και η απαξία που δείχνουν αυτοί οι άνθρωποι προς την άσκηση εξουσίας, αφού πολλές φορές ορίζουν ένα μέλος της κοινότητας δημοτικό αξιωματούχο εν είδη τιμωρίας για την αδιαφορία του για τα κοινά. Βασιζόμενες σε αυτές τις αρχές, οι κοινότητες συνεργάζονται μεταξύ τους και ενώνονται στους Α.Ε.Ζ.Δ και αυτοί με την σειρά τους μέσω εκπροσώπων δημιουργούν τα Συμβούλια Καλής Κυβέρνησης. Όσον αφορά τα Συμβούλια Καλής Κυβέρνησης, πρόκειται για μια παρέμβαση ζωτικής σημασίας. Πρέπει να επισημανθεί ότι η αυτονομία των ιθαγενών κοινοτήτων θα ήταν αδιανόητη χωρίς αυτή τη βοήθεια, όλα αυτά τα προγράμματα (υγείας, εκπαίδευσης, εμπορίου) που βρίσκονται σε εξέλιξη χάρη στη συμβολή της

εγχώριας και διεθνούς κοινωνίας των πολιτών. Η οργάνωση των Caracoles επιφέρει αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο δρομολογούνται αυτά τα προγράμματα. Οι Επιτροπές Χρηστής Διακυβέρνησης γνωστοποίησαν την πρόθεσή τους να οργανώσουν οι ίδιες αυτή τη βοήθεια, να την εξισορροπήσουν, ενισχύοντας π.χ. τις κοινότητες εκείνες που μέχρι τώρα είχαν ευνοηθεί λιγότερο γιατί ήταν λιγότερο διάσπαστες στους φιλοζαπατιστικούς κύκλους. Σκοπός είναι να εξισορροπηθεί λίγο η οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων. Έτσι το Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης επιβάλλει σε όλα τα προγράμματα τον επονομαζόμενο "αδελφικό φόρο" που είναι το 10% του συνολικού ποσού του προγράμματος. Δηλαδή εάν μια κοινότητα, ένας δήμος ή ένας σύλλογος δέχεται μια οικονομική υποστήριξη για ένα πρόγραμμα θα πρέπει να παραδίδει το 10% στο Συμβούλιο Καλής Κυβέρνησης ώστε αυτό να το διαθέτει σε άλλη κοινότητα που δεν δέχεται υποστήριξη. Η καινοτομία αυτών των προγραμμάτων, εντοπίζεται στο γεγονός του ότι δεν υπάρχει ομοιογένεια στις δράσεις των ΣΚΔ για την κάθε κοινότητα, αλλά κάθε κοινότητα εξετάζεται ανάλογα με τις ανάγκες της.

Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε την διαφοροποίηση του EZLN με τα άλλα εθνικοαπελευθερωτικά αντάρτικα που υπήρξαν ή συνεχίζουν να υπάρχουν. Ο EZLN διαφοροποιήθηκε κατά πολύ, αυτό διαφαίνεται τόσο σε συμβολικό επίπεδο, με την επιλογή της έναρξης της εξέγερσης την ίδια μέρα με την έναρξη του συνεδρίου της NAFTA, όσο και από την διακήρυξη του EZLN που ορίζει ως εχθρό όχι απλά το Μεξικανικό κράτος αλλά τον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό. Ο EZLN μετασηματίστηκε σε ένα κοινοτικό κίνημα, όπου αντιτίθεται στον πόλεμο και στην παραδοσιακή αντίληψη των αντάρτικων της Λατινικής Αμερικής, τα οποία επιθυμούσαν βίαιη κατάληψη της εξουσίας. Σκοπός του αγώνα του, η κατάργηση των δομών εξουσίας και οικονομικής εκμετάλλευσης που επιβάλλει η λεγόμενη παγκοσμιοποίηση, και όχι η δημιουργία εθνικού ανεξάρτητου κράτους των ιθαγενών της Τσιάπας. Ενώ άλλο σημείο διαφοροποίησης είναι η άρνηση του EZLN να παίζει τον ρόλο επαναστατικής πρωτοπορίας, θεωρώντας ότι ο πραγματικός *commandante* είναι ο ίδιος ο λαός, όπως επίσης και η άρνηση του να καταλάβει ο ίδιος ως οργάνωση την εξουσία (απαγορεύεται σε μέλος του EZLN να κατέχει θέση αξιωματούχου στους Αυτόνομους Εξεγερμένους ζαπατίστικους Δήμους Α.Ε.Ζ.Δ). Ο ρόλος που δέχθηκε να επωμιστεί είναι αυτός της προστασίας των Α.Ε.Ζ.Δ απέναντι στους Μεξικάνους παρακρατικούς και της εκπροσώπησης των κοινοτήτων της Τσιάπας στην κοινωνία των πολιτών, μετά από απαίτηση των ίδιων των ιθαγενών.

Συμπερασματικά για τους Ζαπατίστας, μπορούμε να πούμε πως δεν πρόκειται απλά για την εξέγερση ενός ιθαγενικού πληθυσμού απέναντι στην κεντρική εξουσία, αλλά για μια εξέγερση οι οποία αποτέλεσε έμπνευση για την ανάπτυξη του κινήματος απέναντι στην παγκοσμιοποίηση. Με τη συνεισφορά του υποδιοικητή Μάρκος, οι Ζαπατίστας κατάφεραν να αναδείξουν το τοπικό τους πρόβλημα, ανάγοντας το σε ένα παγκόσμιο ζήτημα που αφορά όλους τους ανθρώπους. Βιώνοντας τις συνέπειες του νεοφιλελευθερισμού, επέλεξαν την ημέρα της υπογραφής της NAFTA, για να εξεγερθούν.

Αποφεύγοντας τον ξύλινο λόγω της αριστεράς, μένοντας μακριά από ετικέτες του τύπου, μαρξισμός, σοσιαλισμός, αναρχισμός, προάγουν το μήνυμα της αξιοπρέπειας. Και σε αυτό ακριβώς το σημείο, φαίνεται η μεγάλη συνεισφορά του Μάρκος. Μέσα από το λόγω του, οι Ζαπατίστας κατάφεραν να ξεφύγουν τόσο από την παγίδα του εθνικισμού, όσο και από την παγίδα του συμβιβασμού. Δε θα ήταν δύσκολο για το Μάρκος να αναδειχθεί ως ο Μιλόσεβιτς της Λατινικής Αμερικής ή να προχωρήσει στη δημιουργία ενός κόμματος το οποίο θα διεκδικεί την εξουσία. Παρόλα αυτά, ο Μάρκος επιλέγει διαφορετική οδό. Επιλέγει την κατασκευή ενός προοδευτικού κινήματος, μη βίαιου, δηλώνοντας ότι «Εκείνος που καταφεύγει στα όπλα για να επιβάλλει τις ιδέες του, είναι σίγουρα πολύ φτωχός σε ιδέες»¹¹⁸. Με αυτό τον τρόπο, ο Μάρκος εξασφάλισε μια ευρύτερη συμμαχία για τους Ζαπατίστας. Απόδειξη είναι ότι στους καταυλισμούς της Τσιάπας, που υποδέχονται τους υποστηρικτές του κινήματος από όλο τον κόσμο, συναντάμε άτομα με διαφορετικές ιδεολογικές πεποιθήσεις. Μάλιστα, δεν είναι λίγοι αυτοί που επέστρεψαν λέγοντας πως δε βρήκαν αυτό που περίμεναν. Οι ειρηνιστές ενοχλήθηκαν από τις στρατιωτικές παρελάσεις του EZLN και οι αναρχικοί από τις Μεξικανικές σημαίες. Με αυτό το ιδεολογικό πλαίσιο, οι εξεγερμένες κοινότητες της Τσιάπας, αυτό-οργανώθηκαν, δημιούργησαν δικούς τους διοικητικούς θεσμούς, οικοδομώντας δικό τους εκπαιδευτικό σύστημα. Τα προβλήματα βέβαια παραμένουν, καθώς οι οικονομικές δυσκολίες συνεχίζουν να υπάρχουν για τους Ινδιάνους, από τη στιγμή που δυσκολεύονται να προωθήσουν την παραγωγή τους στο Μεξικό, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν τις επιδρομές του Μεξικανικού στρατού.

Υπό αυτές τις συνθήκες, κατάφεραν να αναδείξουν το πρόβλημά τους και να τους δει συμπαθητικά η διεθνής κοινή γνώμη. Για αιώνες υπόμεναν την καταπίεση και τον

¹¹⁸ Ιγνάσιο Ραμονέ, 2001

αφανισμό από την κεντρική εξουσία και, μη έχοντας θεσμική πρόσβαση για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, εξεγέρθηκαν απαιτώντας αξιοπρέπεια.

Το εγχείρημα αυτό, των Ζαπατίστας, μας δίνει το κίνητρο να αναλογιστούμε τι μπορεί να πετύχει ένας άνθρωπος, μια μικρή συλλογικότητα, η οποία αντιστεκόμενη, συμπαρασύρει όλες τις προοδευτικές δυνάμεις σε ένα μαζικό κίνημα ενάντια στην επέλαση του νεοφιλελευθερισμού. Με την προϋπόθεση ότι η υποστήριξη προς την Τσιάπας, δε μένει μονάχα σε φιλολογικό επίπεδο, μπορούμε να ελπίζουμε σε ένα ακόμα σύνθημα του άγνωστου με το σπρί :

« Ο Ατλαντικός δεν είναι αδιάβατος. Η επανάσταση ξέρει κολύμπι ».

Έρευνα και Προτάσεις

Όπως είπαμε και πριν, κάθε τέτοιο εγχείρημα το βλέπουμε από κριτική σκοπιά. Με βάση λοιπόν την ζαπατιστική ανάλυση θα γίνει μια προσπάθεια, πρακτικής εφαρμογής των επιτευγμάτων τους, στην σύγχρονη δυτική κοινωνία. Ιδιαίτερο βάρος θα δώσουμε, στην κατάθεση προτάσεων, όσον αφορά τις αλλαγές που θέλουμε να πραγματοποιηθούν στην λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης πάντα με βάση το ζαπατιστικό πρότυπο.

Με τη μέχρι τώρα ανάλυση, είδαμε την τεχνοκρατική και καπιταλιστική δομή της σύγχρονης δυτικής κοινωνίας. Σε μια πρώτη φάση, το «αντίδοτο» σε αυτές τις ανεπιθύμητες κοινωνικές δομές , είναι η χωρίς περιορισμούς ενημέρωση του κόσμου. Και αυτό γίνεται πραγματικότητα, απ' τη στιγμή που οι γνώσεις από κτήμα των λίγων, γίνονται κτήμα των πολλών (δηλ. κοινωνικοποιούνται), και όταν για τον οποιοδήποτε σημερινό ιδιοκτήτη γνώσεων, αυτή η κοινωνικοποίηση, γίνει συνειδητό κοινωνικό χρέος του. Αν για την συμμετοχή του κοινού και την αυτοδιαχείριση, η ενημέρωση είναι κύρια προϋπόθεση, το κύριο μέσο για την υλοποίηση της τελευταίας είναι η εκλαίκευση, όταν δηλαδή μιλάμε για ενημέρωση ή ευαισθητοποίηση του κοινού από τους ειδικούς (μέσα από μια προσπάθεια κοινωνικοποίησης των γνώσεων τους), πρέπει να υποθέσουμε την ύπαρξη μιας επικοινωνίας ανάμεσα στα δύο μέρη, αλλά επικοινωνία χωρίς κοινή γλώσσα είναι αδύνατη. Για να κάνει λοιπόν δυνατή την προσέγγιση αυτή ο ειδικός πρέπει να καταστήσει κατανοητές τις γνώσεις του στους πολλούς, δηλαδή, να τις εκλαϊκεύσει.

Στην προσπάθεια αυτή να απλουστευθούν οι ειδικές γνώσεις για να αφομοιωθούν, πετάει κανείς το περιττό και λεπτομερειακό και κρατάει την ουσία, πράγμα που σημαίνει ότι αποσαφηνίζονται οι έννοιες και οι ιδέες. Αυτό όμως το καταστάλαγμα, πρέπει να επαρκεί για την διατήρηση της πιστότητας και αυθεντικότητας των εννοιών και ιδεών που πρέπει να είναι και ο απαραίτητος όρος κάθε εκλαϊκευμένης γνώσης. Για να γίνει σωστά η μετάδοση των γνώσεων πρέπει να ξεκινήσει να αναπτύσσεται από την πρώτη λειτουργική ομάδα, την τοπική κοινωνία. Και αυτό γιατί η τοπική κοινωνία, εμφανίζει μια περισσότερο συμπαγή μάζα, υπάρχουν ανθρωπινότερες επικοινωνιακές σχέσεις σε αυτήν, εμφανίζει μεγαλύτερη ελαστικότητα αποδοχής νέων προτύπων (access elasticity)¹¹⁹, υπόκεινται πιο εύκολα στην πιλοτική-πειραματική εφαρμογή νέων ιδεών λόγω μεγέθους. Η ανάγκη λοιπόν για εφαρμογή νέων ιδεών, πρέπει να έχει τις ρίζες της, στην επαρχία, στις κωμοπόλεις, στις γειτονιές, στις πόλεις και στις περιφέρειες, γιατί πλέον αποτελεί την μόνη βιώσιμη εναλλακτική λύση.

ΠΡΟΤΑΣΗ – ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΛΥΣΗ

Η ανάπτυξη της αυτοδιαχείρισης μέσω του ελευθεριακού κοινοτισμού και η δημιουργία οίκο-κοινοτήτων, και συνεργατικών ενώσεων. (Το συνθετικό οίκο - όχι με την τρέχουσα σημασία του οικολογικού περιεχομένου αλλά με την αρχαιοελληνική έννοια του οίκου).

Η ανάπτυξη του ελευθεριακού κοινοτισμού πρέπει να αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς ιδιαίτερα σημαντικό για το ελευθεριακό ρεύμα. Και αυτό γιατί η δημιουργία μιας τέτοιας κοινοτικής συγκρότησης μπορεί ν' αποτελέσει έναν από τους βασικότερους δημόσιους/κοινωνικούς χώρους για την ανάπτυξη μιας αντιθετικής στον αστικό πολιτισμό και συνεχώς εξελισσόμενης κουλτούρας, της ελευθεριακής κουλτούρας. Ας αναφέρουμε μερικά σημεία που μπορούμε να φανταστούμε ότι θ' αποτελέσουν βασικά χαρακτηριστικά της ανάπτυξης συνολικών ελευθεριακών μορφών οργάνωσης, όπως οι ελευθεριακές κοινότητες, σε τέσσερα επίπεδα, κάπως τεχνητά διαχωρισμένα μεταξύ τους για λόγους ευκολίας: το κοινωνικό, το πολιτικό, το οικονομικό και το πολιτιστικό.

Κοινωνικό επίπεδο

Μέσα στα πλαίσια μιας ελευθεριακής κοινότητας, εξαλείφεται ο κατακερματισμός του χρόνου σε "ελεύθερο" και "μη ελεύθερο", αφού καταργείται κάθε έννοια εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο, κάθε έννοια μισθωτής εργασίας.

¹¹⁹ Παπακωνσταντινίδης Λεωνίδας, 2002

Αποκαθίσταται η άμεση σχέση του ανθρώπου με τα παραγόμενα προϊόντα που καταναλώνει προκειμένου να επιβιώσει, αλλά και η χαρά που νιώθει ο καθένας μας όταν καταναλώνει κάτι που ο ίδιος με μεράκι έχει παράγει. Γίνεται η φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων υπόθεση ολόκληρης της κοινότητας και όχι μόνο των συγγενών πρώτου βαθμού. Έτσι, η ενασχόληση με τα παιδιά δεν είναι υπόθεση μιας μητέρας/νοικοκυράς ούτε μιας πληρωμένης babysitter, όπως και η φροντίδα των ηλικιωμένων δεν είναι μόνο υπόθεση των παιδιών τους, μιας πληρωμένης νοσοκόμας ούτε ενός γηροκομείου. Χρησιμοποιούνται οι γνώσεις του καθενός για το καλό όλων και όχι μόνο για ατομικό κέρδος. Έτσι, ο οικοδόμος μπορεί να βοηθήσει στο χτίσιμο νέων σπιτιών ή αποθηκών, ο αρχιτέκτονας σε συνεργασία με τον κτίστη στην αναστύλωση ορισμένων παλιών κτισμάτων αλλά και στην εξεύρεση νέων λειτουργικών αρχιτεκτονικών λύσεων. Ο αγρότης μπορεί να μεταδώσει τις γνώσεις που διαθέτει σχετικά με τις γεωργικές καλλιέργειες σ' εκείνους που δεν έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν με αυτές, ο δάσκαλος μπορεί να διδάξει στο τοπικό σχολείο και ούτω καθεξής. Επίσης, αποβάλλεται η αστική ιδέα της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω στη φύση και γίνονται προσπάθειες για την επανεύρεση της αρμονικής σχέσης μεταξύ της ανθρώπινης κοινότητας και του περιβάλλοντος χώρου.

Πολιτικό επίπεδο

Σε πολιτικό επίπεδο, η ελευθεριακή κοινότητα:

βασίζεται στην άμεση δημοκρατία μέσα από τη λειτουργία της γενικής συνέλευσης, της από κοινού λήψης και εκτέλεσης των αποφάσεων. Μπορεί να συνδεθεί με αντίστοιχες οργανωτικές δομές, ώστε να δημιουργήσει ένα δίκτυο με σκοπό την προώθηση της ιδέας του ελευθεριακού κοινοτισμού και της συγκρότησης συνεργατικών ενώσεων. Μπορεί να αναπτύξει εκδοτική δραστηριότητα. Να παρεμβαίνει σε τοπικά ζητήματα και να συμμετέχει σε συνδικαλιστικούς αγώνες που άπτονται του αντικειμένου απασχόλησης των μελών της. Να οργανώνει ή συμμετέχει σε εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται σε ένα κοντινό αστικό κέντρο. Επίσης, μπορεί να συμμετέχει (συνολικά ή κάποια μέλη της) σε κινητοποιήσεις που γίνονται σε ένα από τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Κοινωνικός Έλεγχος

Σε μια ελευθεριακή κοινότητα του δυτικού κόσμου, είναι δύσκολο να μην υφίστανται ένα κυβερνητικό σύστημα, με επιλεγμένους εκπροσώπους. Επειδή όμως είναι γνωστό πως σε αυτά τα συστήματα παρατηρείται μεγάλη αυθαιρεσία, παράνομος πλουτισμός

και κατάχρηση εξουσίας προτείνονται κάποια μέτρα, με σκοπό να μειωθούν αυτά τα φαινόμενα. Αρχικά, θα έπρεπε οι μισθοί των κυβερνόντων να είναι ίσοι ή ανάλογοι με αυτούς των υπολοίπων δημοσίων υπαλλήλων. Οι φορολογικές τους δηλώσεις να ελέγχονται από ειδικές επιτροπές, ώστε να αποδεικνύεται αυτόματα η τυχόν απόπειρα παράνομου πλουτισμού ή με άλλα λόγια να υπάρχει το πόθεν έσχες. Να αρθεί το πολιτικό άσυλο της βουλευτικής τους ιδιότητας, έτσι ώστε να είναι και αυτοί ίσοι απέναντι στους νόμους του κράτους. Και τέλος να κατάσχεται η παρανόμως αποκτηθείσα περιουσία και να μοιράζεται στις πάσχουσες κοινωνικές ομάδες.

Οικονομικό επίπεδο

Μια ελευθεριακή κοινότητα βασίζεται οικονομικά: σε μια ισότιμη συνεργατική δομή και στη συνδιαχείριση όλων των μέσων παραγωγής που διατίθενται. Στη συλλογική προσπάθεια για την επίλυση του προβλήματος της επιβίωσης, στη δυνατότητα αγοράς προϊόντων που δεν παράγονται στην κοινότητα σε τιμές χονδρικής, στην άμεση σχέση παραγωγού-καταναλωτή, μέσα από τη διανομή προϊόντων απευθείας στους καταναλωτές.

Με αυτόν τον τρόπο, παραμερίζεται ο ρόλος του μεσάζοντα/εμπόρου και υπάρχει δυνατότητα μείωσης της τιμής των διαθέσιμων από την κοινότητα προϊόντων, στη δημιουργία κοινοτικών εργαστηριακών χώρων (π.χ. ενός ξυλουργείου, ενός μηχανουργείου, ενός γεωπονικού εργαστηρίου κλπ). Ακόμα, περιορίζεται ο εκχρηματισμός της οικονομίας λόγω της αυτοκατανάλωσης, μειώνεται το κόστος παραγωγής των παραγόμενων προϊόντων λόγω της συνδιαχείρισης των παραγωγικών μέσων. Μειώνεται ακόμα το κόστος των προϊόντων που δεν παράγονται από την κοινότητα, εφόσον είναι δυνατό να αγοράζονται σε τιμές χονδρικής.

Επίσης, η ύπαρξη και η σύνδεση δύο ή περισσότερων κοινοτήτων ή συνεργατικών ενώσεων μπορεί να οδηγήσει στην ανταλλαγή των παραγόμενων προϊόντων. Ας φανταστούμε, για παράδειγμα, την ύπαρξη τριών τέτοιων κοινοτήτων στην Ελλάδα, που να βρίσκονταν μία στη Μακεδονία, μία στη Θεσσαλία και μία στο νότιο ηπειρωτικό ή νησιωτικό ελλαδικό χώρο. Η ύπαρξη της πολυκαλλιέργειας σε τρεις τέτοιες κοινότητες που να βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές θα απέδιδε ένα τεράστιο εύρος παραγόμενων προϊόντων, η ανταλλαγή των οποίων θα είχε μεγάλη σημασία στην κάλυψη των αναγκών της εκάστοτε κοινότητας.

Πολιτιστικό επίπεδο

Κανείς δεν μπορεί να φανταστεί ακριβώς τον τρόπο με τον οποίο θα συνδέσουν τέτοιες κοινότητες τα απονεκρωμένα στοιχεία της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης, τα στοιχεία της αντικουλτούρας, τα βιώματα του καθενός κλπ. Οι διαδρομές πολιτιστικής έκφρασης που όλοι γνωρίζουμε και κάθε φορά ακολουθούμε είναι τα στοιχεία εκείνα που θα αποτελέσουν τους θεμέλιους λίθους για την εξέλιξη μιας μακροχρόνιας πολιτισμικής διαδικασίας. Και αυτές οι διαδρομές δεν είναι καθόλου λίγες: η δημιουργία μιας κοινοτικής βιβλιοθήκης από τη συνένωση των βιβλίων όλων των μελών, η δημιουργία ενός καφενείου που να λειτουργεί και σαν αίθουσα προβολής ταινιών το χειμώνα, η δημιουργία ομάδων ή εργαστηρίων τέχνης, η παραγωγή ντοκιμαντέρ σχετικά με τις κοινοτιστικές παραδόσεις, την τοπική ιστορία, το περιβάλλον, η οργάνωση μαθημάτων δίχως χρηματικό αντίτιμο, η δημιουργία νέων αρχιτεκτονημάτων που να απορρέουν από τη σύνθεση των νέων αναγκών των μελών της κοινότητας με τις φόρμες που κυριαρχούν στα παραδοσιακά κτίσματα, η προσπάθεια εφαρμογής ή και ανάπτυξης κάποιας τεχνογνωσίας όσον αφορά ζητήματα όπως οι εναλλακτικές μορφές ενέργειας, η διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Στη χώρα μας οι πρωτοβουλίες για οίκο-κοινότητες είναι περιορισμένες. Πέρα από διάφορους άλλους κοινωνικούς λόγους, στις πόλεις δεν υπάρχουν μεγάλοι ελεύθεροι χώροι που θα μπορούσαν να στεγάσουν τέτοιες πρωτοβουλίες. Στην επαρχία, παρόλο που υπάρχουν αρκετά παρατημένα χωριά, επειδή είναι πολύ απομονωμένα και απομακρυσμένα με δύσκολες συνθήκες, από τη μια, και επειδή δεν υπάρχουν μεγάλα αγροκτήματα με αντίστοιχες υποδομές, από την άλλη, τέτοιες προσπάθειες, όπου έγιναν, δεν ευνοήθηκαν (βλέπε Σαρακήνικο Ιθάκης, Νιοχώρι Λευκάδας). Εξάλλου δεν υπήρξε κάποιο κίνημα φυγής από τις πόλεις που θα αμφισβητούσε τις συνθήκες ζωής στην επαρχία. Η όποια επιστροφή ήταν κυρίως ατομική και καθορίστηκε από τα προγράμματα των "νέων αγροτών".

Τα επόμενα όμως χρόνια θα είναι αρκετοί εκείνοι που θα θελήσουν να αφήσουν πίσω τους την μίζερη ζωή του "αποκλεισμένου" και "απόκληρου" των πόλεων και καθώς φυσικά δε θα θέλουν να ενταχθούν στην εξίσου φτωχή ζωή της επαρχίας, θα προτιμήσουν την διέξοδο προς την κοινοτιστική ζωή. Παράλληλα, η μαζική ανεργία στις πόλεις και το πέρασμα σιγά-σιγά μεγάλου ποσοστού ανθρώπων στην κατηγορία των φτωχών παρειών, θα οδηγήσει αρκετούς από αυτούς, από ανάγκη επιβίωσης, να δημιουργήσουν κοινοτιστικές σχέσεις και στις γειτονιές των πόλεων. Από την άλλη και ο σημερινός αγρότης της επαρχίας, εφόσον δεν έχει την δυνατότητα ή συνειδητά δε

θέλει να μετατραπεί σε επιχειρηματία του αγροτικού τομέα, πιθανόν να μετατραπεί σε "πολυλειτουργικό" αγρότη, δηλαδή να μην παράγει για την παγκοσμιοποιημένη αγορά, αλλά να στραφεί στην πολυκαλλιέργεια, την τοπική αγορά και την αυτό-τροφοδοσία. Θα είναι πιο ευαίσθητος σε τέτοιες κοινοτιστικές πρωτοβουλίες, δεν θα είναι αρνητικός και πιθανά αρκετοί να είναι διατεθειμένοι να ενταχθούν σε αυτές, όταν δουν ότι μπορούν να λειτουργήσουν και να διευκολύνουν και την ζωή τους. Επίσης μπορούν να λειτουργήσουν ανασταλτικά στην ερήμωση της υπαίθρου ή στην μετατροπή της σε τουριστικές ατραξιόν, καθώς και θετικά στην προστασία του τοπικού περιβάλλοντος. Για το ποια μορφή παίρνουν οι οίκο-κοινότητες αλληλεγγύης και συνεργασίας αποφασίζετε από τους συμμετέχοντες, ανάλογα με τις δυνατότητες που υπάρχουν και τις συνθήκες που επικρατούν. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να πάρουν τις μορφές:

Συλλογικότητα

α) Μια συλλογικότητα αρκετών ανθρώπων (κρίσιμος αριθμός κάθε φορά) με διαφορετικές δεξιότητες (και όχι μόνο τη θέληση), αποφασίζουν όχι απλώς να βρουν κοινό χώρο διαμονής, αλλά και χώρο που να δίνει δυνατότητες για κοινές δραστηριότητες σε καθημερινή βάση. Αυτές οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι και οικονομικές, ώστε να εξασφαλίζεται εισόδημα βιωσιμότητας τουλάχιστον για κάποιους από αυτούς. Μερικοί μπορούν να εξασφαλίζουν εισόδημα από δραστηριότητες εκτός κοινότητας και να συμμετέχουν μερικά μόνο στις δραστηριότητες της κοινότητας.

Αν π.χ. ο χώρος είναι ένα μεγάλο αγρόκτημα οι δραστηριότητες μπορούν να πάρουν τη μορφή οικολογικής αγροτικής μορφής (φυτικής-ζωικής), τα προϊόντα της οποίας από τη μια αυτοκαταναλώνονται, από την άλλη τα περισσεύματα διατίθενται τοπικά, με τρόπο που θα έχει επιλεγεί από τη συλλογικότητα. Επίσης τη μορφή εργασιών σε εργαστήρια, από ξυλουργείο-κεραμοποιείο, μέχρι οινοποιείο ή τυροκομείο. Μπορεί να οργανωθεί κοινή κουζίνα, χώρος απασχόλησης παιδιών, χώρος αυτοέκφρασης, χώρος υποδοχής επισκεπτών, κ.λ.π. Βασικό της χαρακτηριστικό είναι η αυτοδυναμία-αυτάρκεια, και η οργανική σύνδεση με τα δρώμενα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων της γύρω περιοχής.

Με κέντρο μια πόλη – ένα χώρο

β) Με κέντρο μια πόλη και ένα χώρο, που είτε προϋπάρχει, είτε βρίσκεται στην πορεία, συγκεντρώνονται άτομα, νοικοκυριά, οίκο-παραγωγοί, προϋπάρχουσες ομαδοποιήσεις και αφού συζητήσουν, αποφασίζουν να δημιουργήσουν μια κοινότητα συνεργασίας, αλληλεγγύης και ανταλλαγών. Εδώ το οικονομικό περιεχόμενο έχει να κάνει με

ανταλλαγές προϊόντων, υπηρεσιών και εργασιών μεταξύ των μελών στη βάση κοινού εσωτερικού νομίματος, στη συλλογική χρήση μέσων και τεχνολογιών που αναπτύσσουν μέλη της κοινότητας (π.χ. μια ομάδα οργανώνει εργαστήριο επιπλοποιίας ή οινοποιείο ή επεξεργασίας φρούτων και οποιοδήποτε άλλο μέλος μπορεί να χρησιμοποιήσει τις εγκαταστάσεις για να κάνει τα έπιπλά του, το κρασί του ή τις μαρμελάδες του, με τη βοήθεια της αντίστοιχης ομάδας) ή στις ανταλλαγές μεταχειρισμένων ειδών. Το κοινωνικό-πολιτιστικό περιεχόμενο μπορεί να αναχθεί σε δράσεις της μορφής: παιδικός σταθμός, ομάδα μουσικής και θεάτρου, μαθήματα αυτογνωσίας και εναλλακτικών θεραπειών, οργάνωση επισκέψεων σε κτήματα ή εργαστήρια. Το οικολογικό περιεχόμενο εκφράζεται από το ότι όλες οι δραστηριότητες, είτε ατομικές, είτε συλλογικές χαρακτηρίζονται από τη σωστή προσέγγιση των σχέσεων ανθρώπου-φύσης (μη τοξικά υλικά, ήπια μέσα και ενέργεια, κ.λ.π.).

Το πολιτικό περιεχόμενο: αποκτώντας σιγά-σιγά συγκεκριμένο πρόσωπο η κοινότητα, το όλο περιεχόμενο των δράσεων αποτελεί ταυτόχρονα και περιεχόμενο πολιτικής παρέμβασης στην τοπική κοινωνία. (Για παράδειγμα το σύστημα ανταλλαγών μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο παρέμβασης στην Τοπική Αυτοδιοίκηση για τη δημιουργία κοινοτιστικών τομέων οικονομίας σε δημοτικό επίπεδο). Ταυτόχρονα αναλαμβάνονται ιδιαίτερες δράσεις σε διάφορα θέματα. Απαραίτητη η οργάνωση επικοινωνίας, π.χ. η έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου, η δημιουργία ιστοσελίδας. Επίσης η συμμετοχή στα τοπικά και γενικότερα πολιτικά δρώμενα. Μεταξύ των δύο παραπάνω μορφών είναι προφανές ότι μπορούν να αναπτυχθούν πολλές παραλλαγές (π.χ. κάποιοι ήδη αγρότες-βιοκαλλιεργητές που βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική κοινότητα ή περιοχή μπορούν να κοινοτικοποιήσουν τις εργασίες τους, τα μέσα που χρησιμοποιούν και τα προϊόντα τους).

Προς την κατεύθυνση της δημιουργίας τέτοιων κοινοτικών μορφών, προτείνουμε σαν πρώτα βήματα τα εξής:

α) Να γίνει μια χαρτογράφηση των εθνικών γαιών, μοναστηριακών και εκκλησιαστικών περιοχών, παρατημένων χωριών και περιοχών, φθηνών ιδιωτικών περιοχών, κ.λ.π., κατάλληλων για εγκατάσταση ομάδων-ομαδοποιήσεων.

β) Να βρεθεί μια κατάλληλη περιοχή και να οργανωθεί παραδειγματικό κέντρο κοινοτικής δράσης, (αυτοδιαχειριζόμενος χώρος συναντήσεων, πειραματισμού και καλλιέργειών, εποχικής ή μόνιμης εγκατάστασης κάποιων μελών).

δ) Να διατυπωθούν οι αρχές που περιγράφηκαν πιο πάνω σε ένα περιεκτικό κείμενο και να αναπτυχθεί, με όσους ενδιαφέρονται, μια επικοινωνία για την υλοποίησή τους.

Όπως προείπαμε, οι προτάσεις που διατυπώθηκαν, στηρίζονται στο ζαπατιστικό πρότυπο της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιαχείρισης. Αν θέλουμε να κάνουμε πράξη αυτές τις ιδέες πρέπει να πάρουμε σαν παράδειγμα την επιλογή των Ζαπατίστας να αναλάβουν να λύσουν τα προβλήματα τους και να οργανώσουν την ζωή τους συλλογικά χωρίς να έχουν την ανάγκη κανενός αντιπροσώπου και ειδικού, σε συνθήκες πολύ δύσκολές, με πολύ χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο που πολλές φορές φτάνει στα όρια της εξαθλίωσης και δεχόμενοι συνεχώς τις επιθέσεις του μεξικανικού κράτους. Συνθήκες που κάνουν τον άνθρωπο πιο ευάλωτο στην καθοδήγηση και στην εξαπάτηση. Σε αυτές τις συνθήκες οι άνθρωποι αυτοί επέλεξαν να αντισταθούν και επέλεξαν να εναποθέσουν τις ελπίδες τους, όχι στις αυταπάτες που προσφέρουν οι μεγαλοστομίες των αυτόκλητων "σωτήρων" αλλά στις δικές τους πλάτες. Γιατί η αυτονομία δεν είναι πολυτέλεια αλλά επιλογή.

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Βιβλία Ελλήνων Συγγραφέων

ΤΣΑΟΥΣΗΣ, Δ.Γ. (2000). *Η ανθρώπινη κοινωνία: Η Κοινωνία μας, Οργάνωση, Λειτουργία, Δυναμική*. Αθήνα, Gutenberg.

ΡΑΠΤΗΣ, Κ. (1999). *Γενική Ιστορία της Ευρώπης*, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Α. (2002). *Ευαισθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία*, Αθήνα, Δαρδανός

Σημειώσεις μαθήματος, (2005). *Συλλογική δράση και κοινωνικά κινήματα*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, διδάσκων Στ. Αλεξανδρόπουλος, Ρέθυμνο

II. Βιβλία Ξένων Συγγραφέων

JEAN MARC BELANCIE & ARNAUD DE LA GRANDE. (2004), *Εξεγερμένοι κόσμοι*, Αθήνα, Εκδόσεις Τυποθήτω

YVON LE BOT. (1998), *Το όνειρο των Ζαπατίστας*, Αθήνα, Νέα Σύνορα

ΙΓΝΑΣΙΟ ΡΑΜΟΝΕ, (2001). *Μάρκος - Η εξεγερμένη αξιοπρέπεια*, Αθήνα, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου

WARD CHURCHILL, (1997). *Μια Βόρειο-Αμερικανική Ιθαγενιστική Οπτική: στο Chiapas, Η Βία των Ιθαγενών Αγγέλων*, Αθήνα, Νότιος Άνεμος

ΒΟΤΤΟΜΟΡΕ, Τ.Β. (1983). *Πολιτικοί Θεσμοί: Κοινωνιολογία, Κεντρικά Προβλήματα και βασική βιβλιογραφία*, Αθήνα, Gutenberg

SUBCOMANDANTE MARCOS, (2003). *Ιστορίες του Γέρο Αντώνιο*, Αθήνα, Εκδόσεις Ροές

BERSTEIN, S. & MILZA, P. (1997). *Ιστορία της Ευρώπης*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια

ΜΙΚΗΑΙΛ, Ν. & ΑΛΕΞΑΝΔΡΕ Τ. (2003). *Η Ευρώπη του Εικοστού Αιώνα*, Αθήνα, Σαββάλας

FRANK, R. (2003). *Εμφύλιοι Ευρωπαϊκοί Πόλεμοι*, Αθήνα, Σαββάλας

MCCARTHY-ZALD, (2005). *Ορισμός Κοινωνικών κινήματων, Κοινωνικά Κινήματα στις Σημειώσεις μαθήματος: Συλλογική δράση και κοινωνικά κινήματα*

BLUMER, H. (2005). *Ορισμός Κοινωνικών κινήματων, Κοινωνικά Κινήματα στις Σημειώσεις μαθήματος: Συλλογική δράση και κοινωνικά κινήματα*.

CHRISTIAN RUDEL, (1997). *Η επανάσταση των ινδιάνων χωρικών στο Chiapas: Η βία των ιθαγενών αγγέλων*, Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις Νότιος Άνεμος

CALVOCORESSI, P. (2004). *Διεθνής Πολιτική 1945-2000*, Εκδόσεις Κων/νου Τουρίκη

III. Πηγές στο Διαδίκτυο

ΜΑΝΩΛΟΥΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ, (χ.χ.). *Η Επερχόμενη Θρησκεία*, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.kapth.com/articles>

ΑΣΠΑΣΙΑ ΤΣΑΟΥΣΗ, (2006). *Σημειώσεις από το μάθημα Κοινωνιολογία των Εμφυλων Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Αθηνών / Τμήμα Μ.Ι.Θ.Ε.* Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.phs.uoa.gr>

Ενθέματα της Κυριακάτικης Αυγής, (2003). Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.kinimata.gr>

ANDRETTA, M., DELLA PORTA, D., & αλ., (2006). *Il movimento per una globalizzazione dal basso: Forze e debolezze di un' indentità negoziata*, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.kinimata.gr>

ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ, Κ. & ΜΟΤΕ, ΝΤ. *Αυτοδιεύθυνση και ιεραρχία*, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.eutopia.gr>

Mexico: History of struggle, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://flag.blackened.net/revolt/mexico/ip/hist.html>

Πρεσβεία Μεξικού, (1983). *Συνοπτική ιστορία Μεξικού*, Αθήνα. Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: http://www.kinimata.gr/pagosmio_k_k

ANDRETTA, M. & MOSCA, L., & αλ. (2002). Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.kinimata.gr>

The history of Mexico, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.historychannel.com/exhibits/mexico/?page=politics>

Part Five Investment, Services and Related Matters, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: http://www.dfait-maeci.gc.ca/nafta-alena/chap11-en.asp?#article_1110

Τα μυστικά δικαστήρια της NAFTA 2, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20020317b.htm>

ΓΙΑΝΝΑΣ, Π. (χ.χ.). *Αγορά χωρίς σύνορα*, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.idec.gr/iier/giannas.htm>

Ένα σχολείο για την Τσιάπας, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.paremvasis.gr/ts/ts4.htm>

Mexico - What's going on in Chiapas? , Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/analysis/44512.stm>

Μικρό χρονικό της ζαπατίστικης εξέγερσης, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο:

<http://www.escuelazapatista.gr/main.htm>

Acteal massacre, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο:

http://en.wikipedia.org/wiki/Massacre_of_Acteal

Ο τρόπος οργάνωσης των αυτόνομων εξεγερμένων δήμων, Βρίσκεται στο δικτυακό

τόπο: <http://www.escuelazapatista.gr/main.htm>

Έκτη διακήρυξη της ζούγκλας Λακαντόνα, (2007). *Η φωτιά και ο λόγος*, Έκδοση:

Καμπάνια ένα σχολείο για την Τσιάπας, Αθήνα, Κουκίδα, Βρίσκεται στο δικτυακό

τόπο: <http://www.ezln.org.mx/index.html>

REBEL SOCCER, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: <http://www.chiapas.ch/>

Μάρτυρες του Σικάγο, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο:

<http://www.angelfire.com/rebellion2/vrahokipos/zapatistas/Martires%20de%20Chicago>.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ, Ε. Αντάρτικο μέσω Ιντερνετ, Βρίσκεται στο δικτυακό τόπο: [http://ta-](http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=16132&m=N50&aa=1)

[nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=16132&m=N50&aa=1](http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=16132&m=N50&aa=1)

<http://el.wikipedia.org>

www.vrahokipos.net

<http://www.enet.gr>

<http://www.attac.org>

<http://www.geocities.com>

<http://www.kinimata.gr>

<http://el.wikipedia.org>

<http://www.historychannel.com/exhibits/mexico/?page=politics>

www.chiapas.ch

www.dfait-maeci.gc.ca

www.dolnet.gr

www.esquelazapatista.gr

www.ezln.org

<http://flag.blackened.net>

www.historychannel.com

www.idec.gr

www.iospress.gr

<http://news.bbc.co.uk>

www.paremvasis.gr

www.schoolsforchiapas.org

www.iospress.gr

<http://www.flag.blackened.net/revolt/mexico/comment/woman>

<http://www.ezln.org/documentos/1994/199312xx.en.htm>

<http://galera.gr>

<http://gr.altermedia.info>

<http://farmazapatista.blogspot.com>

<http://sporos.org>

<http://www.tovima.gr>

<http://schoolsforchiapas.org/>

<http://www.infoshop.org>

<http://www.nadir.org>

<http://www.socialforum.gr/portoalegre.html>

<http://www.eutopia.gr>

<http://resistance2003.gr>

<http://www.media.uoa.gr>

<http://flag.blackened.net/revolt/mexico>

http://en.wikipedia.org/wiki/past_and_present_anarchist_communities

http://en.wikipedia.org/wiki/history_of_anarchism

<http://www.vrahokipos.net>

http://www.kinimata.gr/pagosmio_k_k/6aftox8ones-lai/zapatistas

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διευθύνσεις Αντάρτικων Κινήματων ¹²⁰

ΠΕΡΟΥΒΙΑΝΟΙ. Το Επαναστατικό Κίνημα Τουπάκ Αμάρου (MRTA) το βρίσκει κανείς σε δύο διευθύνσεις: την επίσημη της εφημερίδας του "Αντάρτικη Φωνή" (Voz Rebelde, <http://users.cybercity.dk/~ccc17427/>) και την ανεπίσημη, πλην εξαιρετικά ενημερωμένη, της ομάδας Arm the Spirit (<http://burn.ucsd.edu/%7Eats/mrta.htm>). Προσωπικού χαρακτήρα αλλά αρκετά ενδιαφέρουσα είναι η σελίδα των γονέων της 27χρονης Αμερικανίδας Λόρι Μπέρενσον, που συνελήφθη το Δεκέμβριο του 1995 με την κατηγορία της συμμετοχής στην οργάνωση και καταδικάστηκε σε ισόβια (http://www.tiac.net/users/salem/lori_berenson/). Όσο για το άλλο αντάρτικο του Περού, το διεθνώς γνωστό σαν "Φωτεινό Μονοπάτι", το συναντάμε διασπασμένο σε δύο διαφορετικές και αντιμαχόμενες μεταξύ τους τάσεις: Περουβιανό Κοινωνικό Κίνημα (<http://www.blythe.org/pevu-rcp/>) και Επιτροπή Αλληλεγγύης στην Επανάσταση του Περού (<http://www.csrp.org/>)

ΜΕΞΙΚΑΝΟΙ. Η διεύθυνση της σελίδας του EZLN είναι <http://www.peak.org/~justin/ezln/>, ενώ χρησιμότητα είναι επίσης το ηλεκτρονικό αρχείο της επιτροπής αλληλεγγύης του Όστιν, Chiapas95 (<http://www.eco.utexas.edu/Homepages/faculty/Cleaver/chiapas95.html>). Για μια γενικότερη επισκόπηση των διαθέσιμων συνδέσεων, απευθυνθείτε στον οδηγό Zapatistas in Cyberspace (<http://www.eco.utexas.edu/Homepages/faculty/Cleaver/zapsincyber.html>). Το Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων "Βαρθολομαίος ντε λας Κάσας" του Σαν Κριστόμπαλ εγκαινίασε πρόσφατα τη δική του σελίδα (<http://burn.ucsd.edu/%7Ederechos/>), στα ισπανικά.

ΚΟΛΟΜΒΙΑΝΟΙ. Το παλαιόμαχο (από το 1966) και αλματωδώς αναπτυσσόμενο τα τελευταία χρόνια κομμουνιστικό αντάρτικο των Κολομβιανών Επαναστατικών Ενόπλων Δυνάμεων (FARC) βρήκε καινούρια ηλεκτρονική διεύθυνση (<http://sociology.adm.binghamton.edu/pages/farc/>), μετά τον αποκλεισμό του από το Μεξικό λόγω πιέσεων της κολομβιανής κυβέρνησης. Ο Εθνικοαπελευθερωτικός

Στρατός (ELN), γκεβαρική οργάνωση σαφώς μικρότερη αλλά εξίσου παλιά, παρεμβαίνει επίσης στο Δίκτυο (<http://www.voces.org/>).

Αξιόλογες πληροφορίες παρέχονται επίσης από το Δίκτυο Υποστήριξης για την Ειρήνη και τη Δικαιοσύνη στην Κολομβία (<http://www.igc.apc.org/csn/>).

NABAXOΣ. Στις ΗΠΑ, το ιθαγενές κίνημα της χρονιάς διεξάγεται γύρω από το ιερό βουνό Big Mountain που απειλείται από την αδηφάγα πολυεθνική Peabody Coal. Πληροφορίες στο (<http://www.utexas.edu/students/nave/bigmtnz.html>.)

ΚΟΡΕΑΤΕΣ. Στη διεύθυνση της ημιπαράνομης Κορεατικής Συνομοσπονδίας Εργατικών Συνδικάτων (<http://kpd.sing-kr.org/strike/index-e.html>) μπορείτε να βρείτε λεπτομερές χρονικό των γεγονότων, όλα τα ανακοινωθέντα των απεργιών, μηνύματα αλληλεγγύης και ρεπορτάζ των ΜΜΕ από όλο τον κόσμο στα αγγλικά.

TAMIA. Ακόμα λιγότερο διάσημο στη χώρα μας, το αποσχιστικό αντάρτικο της Σρι Λάνκα εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις πιο θανατηφόρες συρράξεις του πλανήτη. Για τις απόψεις των Απελευθερωτικών Τίγρων του Ταμίλ Εελάμ (LTTE) αλλά και για μια εξαιρετικά σοβαρή ειδησεογραφική κάλυψη της σύρραξης, απευθυνθείτε στην Tamil Eelam Homepage (<http://eelam.com/>) και το TamilWeb (<http://home.sn.no/~cyrinus/main.html>).

BIRMANOI. Στοιχεία για το στρατοκρατικό καθεστώς της Ρανγκούν, κείμενα της νομπελίστριας Αουνγκ Σου Κί αλλά και πληροφορίες για την εκστρατεία μποϊκοτάζ των εταιρειών πετρελαίου που επενδύουν στη χώρα των στρατηγών από τη Free Burma Coalition (<http://sunsite.unc.edu/freeburma/contents.html>).

ΚΟΥΡΔΟΙ. Πρώτος κουρδικός τηλεοπτικός σταθμός της ιστορίας, το MED-TV ενημερώνει τον κυβερνοχώρο για τις περιπέτειές του (<http://www.med-tv.be/med/www/intro.htm>).

Ανακοινωθέντα του PKK/ERNK δημοσιεύονται από το KURD-L (<http://burn.ucsd.edu/~archive/>), ενώ για πιο συγκροτημένη πληροφόρηση μπορεί κανείς να απευθυνθεί στο American Kurdish Information Network (<http://www.kurdistan.org/>). Ενδιαφέρον βρήκαμε και το Kurdistan Web

(http://www.humanrights.de/~kurdweb/index_e.html), που μάλλον βρίσκεται ακόμα στα σκαριά.

ΤΟΥΡΚΟΙ. Εκτός νόμου και με το όπλο στο χέρι, το Επαναστατικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Κόμμα & Μέτωπο (DHKP-C, πρώην Dev Sol) δημοσιεύει ειδήσεις από τη δράση του και πολιτικές αναλύσεις στην ηλεκτρονική διεύθυνση της εφημερίδας του (<http://www.xs4all.nl/~ozgurluk/>).

ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΖΟΙ. Το Εθνικό Δημοκρατικό Μέτωπο (NDF) ιδρύθηκε το 1973 από το Κ.Κ. Φιλιππίνων κι άλλες αριστερές δυνάμεις και συνεχίζει τον αγώνα μέχρι σήμερα. Η σελίδα του στο Ίντερνετ είναι σχετικά πρόσφατη και περιέχει πληροφορίες για τις διαπραγματεύσεις με το καθεστώς της Μανίλα αλλά και για τα εσωτερικά του κινήματος (<http://www.geocities.com/~cpp-ndf/>).

ΝΕΠΑΛΕΖΟΙ. Δυστυχώς στάθηκε αδύνατο να εντοπίσουμε σελίδα του - μαοϊκών τάσεων - Ενιαίου Λαϊκού Μετώπου (Samyukta Jana Morcha) του Νεπάλ. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αντλήσουν παρόλα αυτά ενδιαφέρουσες πληροφορίες από την πρόσφατη σχετική έκθεση του Κέντρου Τεκμηρίωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της ΝΔ Ασίας (<http://www.hri.ca/doccent/sahrhc/nepal.htm>).

ΣΑΧΡΑΟΥΙ. Πάνε πια τα χρόνια που το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα του λαού της Δυτικής Σαχάρας ενάντια στη μαροκινή κατοχή προσέλκυε το ενδιαφέρον των ελληνικών ΜΜΕ. Για τη συνέχεια αυτής της ιστορίας μέχρι σήμερα, απευθυνθείτε στη σελίδα του Μετώπου Πολισάριο (<http://heiwwww.unige.ch/arso/>).

ΠΕΡΣΕΣ. Μπορείτε να τους βρείτε στη σελίδα του Εθνικού Συμβουλίου Αντίστασης του Ιράν (<http://www.Iran-e-azad.org/english/>). Όσο για τα επίσης εξόριστα κόμματα της ιρανικής αριστεράς, γωνιές στον κυβερνοχώρο έχουν το Τουντέχ (<http://www.demon.co.uk/mardom/tudeh.htm>) και τα νεοσύστατα ΚΚ Ιράν (<http://www.pi.se/webpage/communist.party.of.iran/index.html>) και Εργατικό Κομμουνιστικό Κόμμα (<http://www.wpiran.org/tit11.html>).

ΙΡΛΑΝΔΟΙ. Κάθε λογής υλικά του Σιν Φέιν και του Ιρλανδικού Ρεπουμπλικανικού Στρατού (IRA) στη διεύθυνση <http://www.irlnet.com/sinnfein/index.html>). Ο αντίζηλος INLA παρεμβαίνει μέσω της βορειοαμερικανής επιτροπής του πολιτικού του σκέλους, του Ιρλανδικού Σοσιαλιστικού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος (<http://www.serve.com/IRSCNA/irscna.htm>), ενώ τις απόψεις της για το ζήτημα

καταθέτει και μία ομάδα Ιρλανδών αναρχικών
(<http://www.geocities.com/CapitolHill/2419/>).

ΒΑΣΚΟΙ. Ειδήσεις για τη δράση της ΕΤΑ και τις διώξεις που υφίσταται το πολιτικό της σκέλος, Herri Batasuna, στατιστικά στοιχεία και ιστορικές πληροφορίες για το Εουσκάδι από το περιοδικό Euskal Herria Journal (<http://www.igc.apc.org.ehj/>).

ΙΝΔΟΝΗΣΙΟΙ. Αναλύσεις και πληροφορίες για την ινδονησιακή αντίσταση στο αιμοσταγές καθεστώς του στρατηγού Σουχάρτο και για το απελευθερωτικό κίνημα του Ανατολικού Τιμόρ στο ASIET (<http://www.peg.apc.org/~asiet/>), το TimorNet (<http://www.uc.pt/Timor/TimorNet.html>) και τις East Timor Information Pages (<http://amadeus.inesc.pt80/~jota/Timor/>).

ΣΕΡΒΟΙ. Το φοιτητικό κίνημα του Βελιγραδίου δε θα μπορούσε παρά να καταφύγει κι αυτό στον κυβερνοχώρο (<http://galeb.etf.bg.ac.yu/~protest96/>).